

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)

ปริญญา

รัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไข
เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550: ตามแนวคิดมาตรา 291

People's Political Participation in Sam Chuk District, Suphan Buri Province towards
the Amendment of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550: According
to Opinions on Article 291

นามผู้วิจัย นางอัจฉรา จันทวิเศษ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์สุเมธ ชัยเลิศวณิชกุล, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์วัชรินทร์ ชาบุญศิลป์, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา วีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สิงห์สีเงิน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550:
ตามแนวคิดมาตรา 291

People's Political Participation in Sam Chuk District, Suphan Buri Province towards
the Amendment of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550:
According to Opinions on Article 291

โดย

นางอัจฉรา จันทรวិเศษ

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
พ.ศ. 2556

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อัจฉรา จันทวิเศษ 2556: การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2550: ตามแนวคิดมาตรา 291 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขา
รัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
อาจารย์สุเมธ ชัยเลิศวณิชกุล, Ph.D. 169 หน้า

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ความแตกต่างของการมีส่วนร่วม
ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะของการมีส่วนทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
ตามมาตรา 291 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัด
สุพรรณบุรี จำนวน 398 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่
ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระหว่าง
ตัวแปร 2 กลุ่ม (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) สำหรับ
ตัวแปรตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป โดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการพิจารณาเป็นรายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านความสนใจทางการเมือง
ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง และด้านการชุมนุมทาง
การเมือง และในภาพรวม โดยที่ประชาชนที่มีประเพณี เพศ รายได้ การศึกษา แตกต่างกัน มีการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ที่แตกต่างกัน และการรับรู้
ข่าวสารทางการเมือง ทั้งด้านสื่อมวลชน (วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, นิตยสาร/หนังสือราย
สัปดาห์, สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และInternet) และสื่อบุคคล (ญาติพี่น้อง, มิตรสหาย, คนรู้จักที่มีความรู้
ความสนใจ, สมาชิก สสร., การอภิปรายในสภา) ไม่ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของประชาชนแตกต่างกัน

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Atchara Jantaraviset 2013: People's Political Participation in Sam Chuk District, Suphan Buri Province towards the Amendment of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550: According to Opinions on Article 291. Master of Arts (Political Science), Major Field: Political Science, Department of Political Science and Public Administration. Thesis Advisor: Mr. Sumeth Chailertvanitkul, Ph.D. 169 pages.

This research aims to investigate the participation level, difference, problems and obstacles, suggestion of political participation in Amendment of the Constitution on Article 291. The sample group consisted of 398 in Sam Chuk District, Suphan Buri Province. Data were collected by using questionnaires and analyzed statistics data by percentage, mean, t-test, one-way ANOVA for 3 groups variable of the .05 level by significances.

The results indicated that people in Sam Chuk District, Suphan Buri Province have the political participation in Amendment of the Constitution on Article 291 at medium level in political news perception and political perception and overall sides. Consideration by side: political interesting, political activity campaign, political consulting and political group. The people's differences in gender, income, and education have the political participation in Amendment of the Constitution on Article 291 at different level. The political news perception mass communication (radio, television, newspaper, magazine, printed matter and internet) and people media (relatives, friend, guru and interesting person, discussion council) have the effect of political participation in Amendment of the Constitution on Article 291 at not different level.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยความกรุณาของผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าทุกท่าน ตั้งแต่ รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ ชาญศิลป์ ที่เป็นผู้แนะนำในการทำวิจัยตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งช่วยเหลือมาโดยตลอดจนถึงวันทำงานสำเร็จ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัชัตตานนท์ ที่ให้เกียรติและได้กรุณาสละเวลาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ดร.สุเมธ ชัยเลิศวณิชกุล ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้เกียรติและได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำช่วยเหลือในการหาข้อมูลที่ทำการศึกษา ตรวจสอบและปรับแก้ไขขอบข่ายเนื้อหาในเล่มให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณท่านเสมอมา และจะน้อมรำลึกตลอดไป ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ที่กล่าวมาข้างต้น และขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ จนสามารถนำมารวบรวมประมวลเป็นวิทยานิพนธ์ได้เป็นผลสำเร็จ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูฟ้า เสวกพันธ์ รองคณบดีฝ่ายพัฒนาศักยภาพนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ที่กรุณาให้เกียรติช่วยเหลือแนะนำด้านวิชาการ และงานวิจัยด้วยความเมตตาโดยตลอด นอกจากนี้ ขอขอบคุณบุคคลในครอบครัวจันทริศของ ผู้วิจัย ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจตลอดมา ผู้ที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้ผู้วิจัยก้าวเดินมาสู่ความเป็น ผู้รู้วิชา รู้จักคณาจารย์ผู้มีพระคุณ และรู้จักตนเอง

ด้วยพระคุณของพ่อแม่ สดุดีผู้วิจัยขอบมอบคุณความสำเร็จทั้งมวลให้พ่อแม่ผู้ให้ชีวิต และผู้วิจัยจะขอดำรงไว้ซึ่งปรัชญาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คือมีปณิธานมุ่งมั่น ในการสั่งสมเสาะแสวงหา และพัฒนาความรู้ให้เกิดความเจริญงอกงามทางภูมิปัญญาที่เพียบพร้อมด้วยวิชาการ จริยธรรม และคุณธรรม ตลอดจนเป็นผู้ซึ่งชี้นำทิศทางสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดีของสังคม เพื่อความคงอยู่ ความเจริญ และความป็นอารยะของชาติ

อัจฉรา จันทริศ

กุมภาพันธ์ 2556

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจประชาธิปไตย	40
แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	45
แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	84
แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง	91
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	97
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	103
กรอบแนวคิดในการวิจัย	105
สมมติฐานในการวิจัย	105
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	107
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง	107
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	108
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	111
การเก็บรวบรวมข้อมูล	111
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	112
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	112

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	114
ผลการวิจัย	114
ข้อวิจารณ์	133
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	136
สรุปผลการวิจัย	136
ปัญหาและอุปสรรค	139
ข้อเสนอแนะ	139
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	147
ภาคผนวก	153
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	154
ภาคผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	164
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	169

สารบัญตาราง

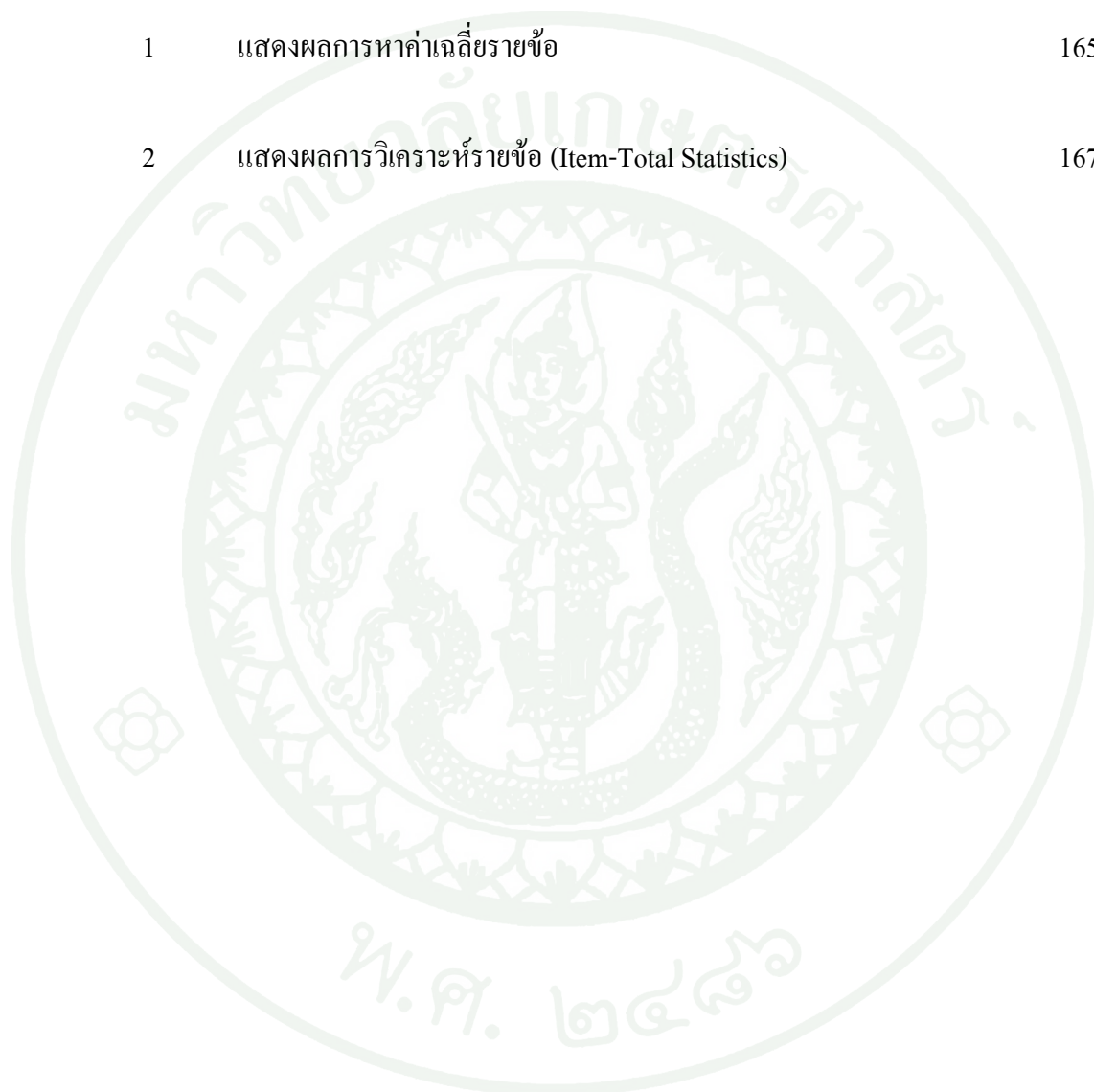
ตารางที่		หน้า
1	แสดงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ	21
2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	108
3	จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	115
4	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี	116
5	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความสนใจทางการเมือง	120
6	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง	122
7	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง	123
8	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการชุมนุมทางการเมือง	125

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
9	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความสนใจทาง การเมือง ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ด้านการปรึกษาหารือทาง การเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมือง	126
10	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอ สามชุก จำแนกตามเพศ	127
11	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอ สามชุก จำแนกตามรายได้	128
12	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอ สามชุก จำแนกตามระดับการศึกษา	128
13	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอ สามชุก จำแนกตามระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	129
14	ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 291	130
15	ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 291	131
16	แสดงผลสรุปของการทดสอบสมมติฐาน	139

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
1	แสดงผลการหาค่าเฉลี่ยรายข้อ	165
2	แสดงผลการวิเคราะห์รายข้อ (Item-Total Statistics)	167

สารบัญญภาพ

ภาพที่

หน้า

1

ตัวแบบลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Milbrath

37

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การปกครองที่เป็นประชาธิปไตย คือ รูปแบบของการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนไม่ว่าจะเป็นระบอบประชาธิปไตย แบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) หากอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็น การปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจเป็นรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นแบบลายลักษณ์อักษรก็ได้

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) เป็นการปกครองแบบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์ได้ทรงมอบอำนาจอธิปไตยให้กับปวงชนชาวไทย โดยคณะราษฎรได้ขอร้องให้ทรงอยู่ภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามหรือรัฐธรรมนูญนับแต่นั้นเป็นต้นมา ประชาชนชาวไทยไม่ได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองดังกล่าวแต่อย่างใด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าวเกิดจากคณะราษฎร ซึ่งเป็นบุคคลเพียงกลุ่มเดียว โดยที่ประชาชนทั้งประเทศไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในทางการเมืองการปกครองเลย (จรัสชัย พิพัฒน์นันท์, 2553: 1) ซึ่งตรงกันข้ามกับในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศทางตะวันตก เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง ต่อมาแม้ว่าประเทศไทยจะมีรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ แต่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับส่วนใหญ่จะให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็แต่เฉพาะการให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ซึ่งกระบวนการภายหลังการเลือกตั้งก็เป็นอันสิ้นสุดการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีก็แต่เฉพาะการเลือกตั้ง ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมอื่นๆ ภายหลังจากการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการรับรู้หรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือแม้กระทั่งการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบไม่สามารถกระทำได้เพราะไม่มีกฎหมายรองรับ

แต่อย่างไรก็ดีภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เริ่มมีผลบังคับใช้ประชาชนก็เริ่มมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ประชาชนในการออกเสียงประชามติ (Referendum) การเสนอร่างกฎหมาย (Initiative) หรือการถอดถอน (Recall) นักการเมืองและข้าราชการระดับสูง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้ได้ผลที่เป็นรูปธรรม อันเป็นอุปสรรคที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ต้องการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น เช่น การออกเสียงประชามติ (Referendum) เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มให้มีการออกเสียงประชามติแต่กลับให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ริเริ่มหากเห็นว่ากิจการใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน และผลของการออกเสียงประชามติก็เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นๆ เท่านั้น ไม่มีผลผูกพันให้คณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติตามอีกทั้งนับตั้งแต่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นต้นมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ยังไม่เคยมีการออกเสียงประชามติเลยสักครั้ง (จอร์จ ชัยพัฒนานันท์, 2553 : 1-2)

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะได้ผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ปรับปรุงแก้ไข และลงประชามติจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ผ่านการออกเสียงประชามติโดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเห็นชอบให้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาใช้บังคับโดยเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงประชามติ โดยมีสาระสำคัญที่มุ่งจะแก้ไขปัญหารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ใน 4 แนวทางด้วยกันคือ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงประชามติ)

1. การคุ้มครอง ส่งเสริม และการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่
2. การลดการผูกขาดอำนาจรัฐและจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม
3. การทำให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม
4. การทำให้ระบบตรวจสอบมีความเข้มแข็งและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยเฉพาะการคุ้มครอง ส่งเสริม และการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ ในข้อที่ 1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 (1) ได้มีบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นโดยกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนสามารถเข้าเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (เป็นการนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ) ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกของประเทศไทยนับตั้งแต่มีรัฐธรรมนูญเป็นต้นมาอันเป็นการเพิ่มสิทธิของประชาชนให้มากกว่าที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

อย่างไรก็ตามการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ถือเป็นประเด็นที่กำลังถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง ทั้งจากนักวิชาการ นักการเมือง สื่อมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 291 ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 แล้วปรากฏว่าการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชนยังขาดความสมบูรณ์ของการเป็นประชาธิปไตยทางตรง เสริมข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้ ผลก็คือประชาชนไม่สามารถควบคุมและตรวจสอบการทำงานของผู้แทนปวงชน หรือของรัฐบาลได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้บทบัญญัติของกฎหมายยังขาดหลักเกณฑ์บางประการที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนประสบผลสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคและปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอก เพื่อต้องการวัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด โดยกรณีศึกษาจากประชาชนในท้องถิ่น อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่จะนำไปปรับปรุงและแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศึกษาตามแนวคิดมาตรา 291 เพื่อให้ประชาชนประสบผลสำเร็จ และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และเพื่อประโยชน์ต่อการใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมืองไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตาม มาตรา 291
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ รายได้ ระดับการศึกษา และปัจจัยภายนอก การรับรู้ ข่าวสารทางการเมือง จากสื่อบุคคล และสื่อมวลชน ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291 เกิดความแตกต่างกัน
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291

5. เพื่อความก้าวหน้าในวิชาการทางรัฐศาสตร์โดยใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 ของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีจำนวนประชาชนทั้งสิ้น 69,187 คน เพศชาย จำนวน 33,075 คน เพศหญิง จำนวน 36,112 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง อำเภอสามชุก เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2555)

โดยศึกษาทางด้านเนื้อหาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งปัจจัยส่วนบุคคล เพศ รายได้ ระดับการศึกษา และปัจจัยภายนอก การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 และยังมุ่งศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และหาแนวทางการแก้ไขปัญหการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ทางด้านพื้นที่และประชากร จะทำการศึกษาวิจัยเฉพาะพื้นที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยตำบลสามชุก ตำบลวังลึก ตำบลหนองสะเดา ตำบลหนองผักนาก ตำบลบ้านสระ ตำบลกระเสียว และตำบลย่านยาว ประชากรทั่วไปของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ทางด้านเวลา จะทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล โดยใช้เวลาระหว่างเดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคม ปี 2555

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมในลักษณะต่างๆที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนา จะโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ เพื่อที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น (การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550)

ประชาชน หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

อำนาจปีติ หมายถึง อำนาจสูงสุดที่ไม่ได้ถ่ายทอดมาจากอำนาจอื่น และเป็นอำนาจที่ไม่มีการจำกัดทั้งภายในและภายนอกรัฐ

รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายที่เป็นรากฐานของประเทศซึ่งก่อตั้งสถาบันทางการเมือง กำหนดขอบเขตอำนาจรัฐ กำหนดหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

มาตรา 291 หมายถึง การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง กระบวนการการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองซึ่งข่าวสารเป็นสิ่งที่ช่วยลดความไม่แน่ใจของบุคคล ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองได้ชัดเจนขึ้น เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนคติและความคิดเห็นประสบการณ์ทางการเมืองของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการเมืองซึ่งกันและกัน เป็นการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยนี้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สอบถามประชาชนประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสื่อต่างๆ (สื่อบุคคล และสื่อมวลชน)

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศและมีฐานะเป็นกฎหมายที่สูงที่สุดภายในรัฐ หากมีกฎหมายอื่นใดภายในรัฐที่จะอยู่สูงกว่ารัฐธรรมนูญไม่ และเมื่อถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในอดีตที่ผ่านมาจึงเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศหรือมีฐานะเป็นรัฐาธิปัตย์ในขณะนั้น นอกจากจะเป็นอำนาจของผู้ปกครองแล้ว อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็เป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการบัญญัติกฎหมาย โดยที่ผ่านมามีครั้งใดเลยที่อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะเป็นของประชาชน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หรืออาจเป็นเพราะผู้ใช้อำนาจปกครองขาดความรู้ความเข้าใจถึงที่มาของอำนาจปกครองเป็นเหตุให้ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากศึกษาถึงที่มาของอำนาจแล้วจะพบว่า อำนาจที่แท้จริงนั้นเป็นของประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงมีความสำคัญอย่างมากในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

จากการตรวจเอกสารผู้วิจัย ได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยเกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยแบ่งเป็น 6 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย
3. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 291
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Aristotle (1609 อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2517: 45) นักปรัชญาการเมืองกรีกโบราณได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (Political Animal) จึงจำเป็นต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองไม่ว่าในทางใดก็ตาม หากมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าของสังคม ผลผลิตที่ออกมาจากระบบการเมือง หรือ Outputs ของระบบการเมืองไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งใดๆ ของผู้มีอำนาจ ย่อมต้องตกกระทบแก่ทุกคนที่อยู่ในสังคม เมื่อคนในสังคมไม่สามารถหลบเลี่ยงจากอำนาจการเมือง มนุษย์จึงเรียกร้องให้ตนเองสามารถเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับการเมือง ผ่านกระบวนการกลไก กติกา ที่ได้รับการยอมรับของสังคม โดยเฉพาะในประเทศที่ปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยซึ่งอำนาจทางการเมืองการปกครองหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการกระบวนการการเมือง เช่นนี้เรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติลเช่นนี้ ส่งอิทธิพลไม่น้อยต่อนักคิดทางการเมืองรุ่นหลังในแง่การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะที่มาของความมีชีวิตชีวาและพลังแห่งการสร้างสรรค์ ตลอดจนเป็นเกราะป้องกันระบบการปกครองแบบกดขี่ ทั้งยังเป็นมรรควิธีที่จะดึงเอาความฉลาดและความสามารถของประชาชน ซึ่งได้รับการกล่าวถึงว่าประชาชนนี้เองคือบุคคลที่ฉลาดที่สุดในระบบการเมืองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

ความหมายของการเมือง

คำว่า “การเมือง” มีผู้รู้ให้คำจำกัดความไว้มากมาย ในความหมายมากมายเหล่านี้จะพบว่าทุกความหมายมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ การเมืองจะต้องมีลักษณะที่เป็นกิจกรรม หรือเป็นกระบวนการ ดังจะยกตัวอย่างของคำว่าการเมือง พอเป็นสังเขปดังนี้

การเมือง (Politics) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก หมายถึง ศิลปะในการปกครองรัฐในยุคแรกๆ นั้นความหมายนี้อาจสมบูรณ์เพียงพอเพราะการรวมกลุ่มในยุคนั้นเป็นการรวมกลุ่มชนขนาดเล็กๆ และกลุ่มชนนั้นยังแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายที่ถูกปกครอง ซึ่งได้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของรัฐการเมืองจึงเป็นเรื่องของพันธะ หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลทั้งสองฝ่าย

พรรณธิดา เหล่าวงศ์ศักดิ์ (2545 อ้างใน วิลาศ โลหิตกุล, 2547) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเมือง ว่าเป็น การจัดสรรอำนาจและผลประโยชน์จากทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การเมืองกับผลประโยชน์จึงเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กัน ลักษณะการเมืองของประเทศไทยเป็นแบบ รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง มิได้กระจายไปในส่วนภูมิภาคหรือท้องถิ่นหรือแม้ว่าจะมีรูปแบบ การปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม อำนาจการตัดสินใจยังอยู่ในมือของข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้ง จากส่วนกลาง อำนาจการจัดสรรผลประโยชน์จึงตกอยู่กับคนส่วนบนของโครงสร้างโดยที่คน ส่วนล่างไม่สามารถได้รับผลประโยชน์นั้นอย่างเสมอภาค เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2543 อ้างใน วิลาศ โลหิตกุล, 2547) ให้ความหมายของคำว่า การเมือง หมายถึง กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์และสิ่งมีค่าทางสังคม โดยผ่านวิธีการใช้ อำนาจ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผลประโยชน์และสิ่งมีค่าทางสังคมดังกล่าว อาจจะมีตั้งแต่ทรัพยากร ธรรมชาติ ไปจนถึงยศถาบรรดาศักดิ์ กระทั่งกฎระเบียบและนโยบายที่เอื้อให้บางส่วนได้รับ ผลประโยชน์ และบางส่วนสูญเสียผลประโยชน์ ฯลฯ สิ่งใดที่ได้มาหรือเสียไปโดยไม่ผ่านกระบวนการ ใช้อำนาจ อาจจะไม่ถือเป็นเรื่องของการเมือง

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2539: 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเมืองหมายถึง การเมืองเป็น การต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึง อำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วย ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และอำนาจที่จะใช้ข้าราชการ งบประมาณหรือเครื่องมืออื่นๆ ในการนำ นโยบายไปปฏิบัติ แนวการมองการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ (Power Approach) จากความหมาย ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปความหมายของคำว่า การเมือง ได้ว่าหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเพื่อที่จะกำหนดแนวทาง ข้อบังคับ หรือนโยบายให้คนในสังคมปฏิบัติตามและ อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทาง การเมืองและมีความจำเป็นสำหรับการเมืองเกือบทุกระบบ ทั้งนี้เป็นเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในระบบ การเมือง และเป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนการดำรงอยู่ของระบบการเมืองอย่างมีอาจปฏิเสธได้ใน

ทำนองเดียวกันกับวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นแบบแผนความประพฤติหรือเป็นมูลเหตุภายในอันส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของบุคคล

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายท่าน ดังนี้

คำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก เพราะเป็นคำที่แสดงความหมายได้ครอบคลุมถึงกิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพลเมืองกับสถาบันทางการเมืองภายในรัฐ ทั้งในการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายของ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” นั้น นักรัฐศาสตร์หลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายไว้กว้างขวาง หลายความคิดเห็นซึ่งยังไม่มีการสรุปความหมายที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจมีดังนี้

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2546: 8) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาการเข้าไปมีเสียงในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติรวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาตุลกระทบของนโยบาย เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นนโยบายใหม่ในครั้งต่อไปด้วย ในทัศนะของนักรัฐศาสตร์ตะวันตกความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มักได้รับการกล่าวถึงไม่น้อย ได้แก่การให้ความหมายเชิงการแบ่งจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ เวินเนอร์ (Weinner) ในบทความเรื่อง “Political Participation : Crisis of the Political Process” ซึ่งเวินเนอร์ ได้ทำการรวบรวมความหมายของคำดังกล่าวตามที่ปรากฏจากทัศนะของนักวิชาการที่หลากหลายเอาไว้ 10 กรณีด้วยกันดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำเพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องกับผู้นำของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ เช่น การชุมนุมคัดค้านหรือสนับสนุนการกระทำของรัฐบาล การออกเสียงประชามติ หรือการวัดมติมหาชนหรือการทำโพลล์สำรวจความคิดเห็น (Polling) อันจะมีผลต่อการคัดค้านหรือสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาลหรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การที่สื่อและประชาชนแสดงความเห็นหรือวิพากษ์การทำงานของรัฐบาลหรือการปรับคณะรัฐมนตรี

3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การร่วมกันชุมนุมและการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่างๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำอันแสดงถึงความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) ที่ทำให้นुकลดความสนใจหรือขาดการกระทำที่เป็นปฏิสัมพันธ์กับระบบการเมือง ซึ่งการที่ไม่กระทำอันมาจากการมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองนั้น อาจก่อให้เกิดผลทางการเมืองตามมา แต่ต้องพิจารณาให้ได้ว่า การไม่กระทำอันใดเกิดจากความรู้สึกแปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการที่บุคคลไม่กระทำอันใดในกรณีอื่นใดเป็นการมีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมโดยมีตัวแทน (Representative) ซึ่งประชาชนต้องออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนเพื่อมาทำหน้าที่แทนตน ตามระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งนับเป็นการมีส่วนร่วมในกรณีหนึ่งแต่กระนั้น ระบอบประชาธิปไตยทางตรงก็เห็นว่าการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น

6. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความตื่นตัวทางการเมือง ทั้งที่เป็นการตื่นตัวมากและการตื่นตัวน้อย เช่น ผู้รับสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ผู้ที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงแต่ก็ชอบวิพากษ์วิจารณ์หรือถกเถียงเรื่องการบริหารการเมืองกับเพื่อนบ้าน หรือผู้ที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือผู้ที่สนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองตามสื่อต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำทางการเมืองทั้งที่มีความต่อเนื่องหรือเป็นครั้งคราว ซึ่งรวมไปถึงการกระทำทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรงด้วย เช่น การรับสมัครเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การก่อจลาจลสร้างความวุ่นวาย หรือการก่ออาชญากรรมทางการเมือง เป็นต้น

7. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำที่ประสงค์จะมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองและการมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการและการดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย

8. การมีส่วนร่วมทางการเมืองมิใช่เป็นการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติเท่านั้น แต่เป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติและการเมืองระดับท้องถิ่น

9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการปฏิบัติการทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจต่างกันได้ตามกาลเวลา และสถานที่ เช่น วันหนึ่งการกระทำหนึ่งอาจจะนับเป็นการมีส่วนร่วม แต่ในอีกวันเวลาหนึ่งอาจจะไม่เป็น หรือในพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในอีกพื้นที่หนึ่งอาจไม่ถือว่าเป็นก็ได้

Huntington and Nelson (1976 อ้างใน สิทธิพันธุ์ พุทธนุ, 2543: 75-76) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมของประชาชนที่กระทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล

McClosky (1968: 252-253) ใน “International Encyclopedia of the Social Science” ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าเป็น กิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยความสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกัน ในอันที่จะเลือกผู้นำของตนและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะหรือนโยบายของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อมกิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการกระตือรือร้นทางการเมือง ซึ่งพิจารณาได้จากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคการเมือง เป็นต้น

Weiner (1976 อ้างใน สิทธิพันธุ์ พุทธนุ, 2543: 77-78) ได้สรุปความหมายเพื่อให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าเป็น การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็น ครั้งคราว หรือต่อเนื่องหรือไม่ จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐหรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติจากข้อสรุปความหมายหรือคำจำกัดความดังกล่าว เวินเนอร์ ได้จำแนกองค์ประกอบย่อยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

1. จะต้องมิกิจกรรม เช่นมีการพูดคุย หรือร่วมดำเนินการใดๆ แต่ไม่รวมถึงการมีทัศนคติหรือความรู้สึก

2. จะต้องมิกิจกรรมในลักษณะที่เป็นอาสาสมัคร

3. จะต้องมีข้อเลือกหรือทางเลือกที่มากกว่าหนึ่งข้อเสมอ

สถิติ นิยมญาติ (2524: 18) ให้ทัศนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีส่วนทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในแง่ของการช่วยดึงเอาความรู้ความสามารถพิเศษ (Talents) และทักษะ (Skills) ของคนจำนวนมากออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม และในอีกประการหนึ่ง การให้ประชาชนเป็นจำนวนมากมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องราวต่างๆ ของรัฐ กล่าวได้ว่า คือ มรรควิธีช่วยส่งเสริมเสถียรภาพ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมในลักษณะต่างๆ ที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนา จะโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้เพื่อที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่างประเทศและในประเทศไทยมักนิยมทำการศึกษากันในบริบทของการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปในเรื่องของการพิจารณาแบบแผนหรือพฤติกรรมการไปออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน นักรัฐศาสตร์ได้ขยายความสนใจไปถึงความพยายามศึกษาลักษณะปัจจัยทางสังคม-จิตวิทยาที่เป็นปฐมเหตุแห่งบุคลิกภาพและความเชื่อ ตลอดจนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองหรือไม่อย่างไร ตลอดจนถึงการศึกษาในเชิงกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่เคลื่อนไหวเรียกร้องต่อระบบการเมือง แต่กระนั้นก็ดี การยึดเอาผลหรือตัวเลขการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนแต่เพียงประการเดียวเพื่อนำมาเป็นดัชนีชี้วัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือคาดการณ์ระดับของ การพัฒนาทางการเมืองของสังคมนั้น อาจจะไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจพิจารณาได้จากหลายบริบทดังผลงานของนักวิชาการ

หลายท่านเช่นที่กล่าวถึงไปแล้ว ทั้งการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล เช่น ที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วนั้น ซึ่งก็มักจะเป็นผลงานการศึกษาเชิงพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายสังเกตแตกต่างกันไปตามแต่ความพยายามของนักรัฐศาสตร์หรือนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ ที่จะค้นหาคำอธิบายที่เป็นเหตุเป็นผลต่อพฤติกรรมเช่นว่านี้ งานการศึกษาเหล่านี้ยังประโยชน์ไม่น้อยในแง่ที่นอกจากจะสามารถชี้ให้เห็นถึงภาพกว้างๆ (Eroaden Perspective) ซึ่งมีความเกี่ยวโยงหรือในลักษณะความสัมพันธ์แบบเงื่อนไขเชิงสาเหตุ-ผลลัพธ์ (Cause-Result Condition) กับอุดมการณ์ทางการเมือง เจตคติทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง ตลอดจนการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งอาจจะเน้นในมิติของการศึกษาการขาดการที่ส่วนร่วมทางการเมืองหรือการศึกษาเกี่ยวกับการขาดความเกี่ยวพันทางการเมือง (Political Involvement) มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่อง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ดังนี้

Milbrath (1996) ได้ศึกษาเรื่องการเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรมเพื่อลดภาวะความตึงเครียด ขจัดความขัดแย้ง มีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่าการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคลเป็นเรื่องที่มีนัยยะเกี่ยวพันกันกับการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองกล่าวคือ ผู้ที่ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง มิลเบรธ จำแนกให้เป็นผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง (Apathetic) อันมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้แปลกแยกทางการเมืองได้ง่าย

สมบัติ ชำรงค์ชัญวงศ์ (2542: 325) ได้ศึกษาเรื่องความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองว่า นอกเหนือจะพิจารณาได้ในบริบทความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจแล้วในแง่พฤติกรรมการเมืองยังสอดคล้องกับการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองและความมีสมรรถนะทางการเมือง ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบหรือค้นหาคำอธิบายสาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล ยังสามารถนำมาพิจารณาถึงข้อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

Nie and Verba (1975) ได้ให้ข้อคิดในบทความเรื่อง “Political Participation” (in Greenstein and Polsby (1975) Handbook of Political Science, Vol. 4 : Addison-Wesley) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะพิจารณาเฉพาะการกระทำหรือกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องกฎหมายเท่านั้น ที่กล่าวถึงเช่นนี้ ย่อมเป็นไปแล้วแต่นักวิชาการแต่ละท่านจะเห็นไปในทางใด

นายและเวอร์บา (Nie and Verba 1975: 9-12) ได้แบ่งกิจการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเสมอในระบบประชาธิปไตยและมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองสูงมาก เนื่องจากการเลือกตั้งนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนของประชาชน หรือเป็นแรงกดดันที่ประชาชนแสดงออกให้รัฐบาล/ผู้นำทางการเมืองเห็นว่าจะต้องปรับนโยบาย/การดำเนินงานบางประการ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงของบุคคล อาจจะมีได้เป็นไปโดยเหตุด้วยผลดังกล่าวข้างต้น โดยอาจจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความสัมพันธ์เชิงการอุปถัมภ์กัน หรือเป็นการตัดสินใจตามกระแสของสังคม หรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดการตัดสินใจของตนก็ได้ กระนั้น เรายังยอมรับว่า การเลือกตั้งเป็นวิถีทางการเมืองอันหนึ่ง ที่นำไปสู่การเป็นตัวแทนของประชาชน (Popular Agency)

2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนสามารถแสดงอิทธิพลต่อผู้นำโดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรายใดรายหนึ่งได้ก่อนเป็นการล่วงหน้า

3. การติดต่อขั้นต้นของประชาชน เป็นการติดต่อเผชิญหน้ากันของบุคคลที่มีต่อหน่วยงานรัฐบาลด้วยตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับเวลา เป้าหมาย รวมทั้งเนื้อหาสาระในการเข้ามีส่วนร่วมด้วยตัวของเขาเอง จึงสามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้มาก แต่นับว่ามีอิทธิพลต่อรัฐบาลเพียงเล็กน้อย เนื่องจากการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่การร้องเรียนต่อหน่วยงานราชการเพื่อให้แก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน

4. การรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างขององค์กรหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคม เป็นกิจกรรมที่บุคคลร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจกระทำกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้การมีส่วนร่วมแบบนี้ถือว่าส่งอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมกล่าวรวมความโดยสรุป เราจะเห็นได้ว่า สิ่งที่ดีกว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากทัศนะของทั้ง นายและเวอร์บา กับทัศนะตามที่ปรากฏในนิยามความหมายของคำดังกล่าวเช่นที่ได้กล่าวถึงข้างต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

4.1 เป็นกิจกรรมการกระทำหรือความเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนหรือกลุ่มคน

4.2 การกระทำกิจกรรมหรือความเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้น เป็นไปเพื่อสร้างแรงกดดันหรือส่งอิทธิพลผลกระทบต่อรัฐบาล ผู้นำรัฐบาลหรือผู้ใช้อำนาจทางการเมืองในอันที่จะให้ได้มาซึ่งผลผลิตเช่น การกำหนดนโยบาย มาตรการแนวทางของภาครัฐ เป็นต้น จากระบบการเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนหรือกลุ่มคนนั้น แต่ในทางหนึ่ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจกำหนดหรือ เกิดขึ้นโดยรัฐหรือฝ่ายผู้ใช้อำนาจทางการเมือง ในลักษณะของการบังคับ การปลุกระดม (Mobilize Political Participation) หรือการชักนำจากรัฐ เพื่อให้ประชาชนกระทำการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ก็ได้

4.3 การกระทำกิจกรรมหรือความเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้น อาจจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นที่ยอมรับกันว่าการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ควรเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย หรือไม่ละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตามที่กล่าวเช่นนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเข้าร่วมประท้วงโครงการพัฒนาของรัฐที่มักปรากฏให้เห็นทั่วไป จะนับว่าเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political Movement) ที่สมควรจะเป็นก็ต่อเมื่อเป็นการประท้วงด้วยบรรยากาศที่เป็นสมานฉันท์ปราศจากการใช้ความรุนแรงเป็นกลไกเพื่อบรรลุความสำเร็จ ซึ่งเป็นเครื่องวัดระดับของการพัฒนาทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Participation) เป็นรูปแบบที่ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสมัครใจ ปราศจากการบังคับปลุกระดม (Mobilized Political Participation) หรือการชักนำจากรัฐ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำของมวลชนระดับล่างเพื่อหวังผลที่จะให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายของเวนเนอร์นั่นเอง ส่วนการมีส่วนร่วมแบบเป็นพิธีหรือเพื่อสนับสนุนรัฐบาล (Ceremonial or Support Participation) นั้น เป็นการกระทำที่ประชาชนเข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาล เช่น การปลุกระดมนักเรียนนักศึกษาและประชาชนให้ร่วมชุมนุมสนับสนุนรัฐบาลกรณีการเรียกร้องดินแดน สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม หรือกรณีการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และรวมไปถึงการที่รัฐบาลเร่งระดมกำลังความร่วมมือในการพัฒนาประเทศตามโครงการของรัฐ เช่น อาสาสมัครเยาวชนเพื่อพัฒนาชนบท เป็นต้น ตัวอย่างในบางประเทศเช่นเปรูและบราซิล ซึ่งรัฐบาลได้นำนั้วให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการปลุกระดมที่เรียกว่า “Corporative Military Regime”

หรือ “Corporation” (Stephan, 1978 อ้างใน วัชรวิทย์ ไชยสาร, 2545: 21) ซึ่งก็ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จันทนา สุทธิจารี (2544: 412-414) เสนอความเห็นไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีอยู่หลากหลายรูปแบบและมีวิธีการแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง และบริบทของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่มีกฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำโดยวิธีการที่สำคัญและยอมรับใช้ปฏิบัติทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

1.1 การเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ในทางวิชานี้ สามารถวัดระดับ ประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอนชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่น

1.2 การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน เช่น การพูดอภิปราย เขียน ในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองประการนี้มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รัฐบาลจะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหา ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อวิจารณ์ทั้งเชิง การทำงานของรัฐบาลจากประชาชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศและเจ้าของอำนาจอธิปไตย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

1.3 การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็น การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความมุ่งหมายที่จะเข้าไปเป็น รัฐบาล ตามอุดมการณ์ของพรรคการเมือง ส่วนประชาชนที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ในช่วงที่ มีการเลือกตั้ง ก็สามารถเข้าร่วมเจ้ากิจกรรมด้วยการณรงค์หาเสียงช่วยพรรคการเมืองได้

1.4 การรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง การที่กลุ่มคนมารวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์อาจจะเนื่องด้วยมีอาชีพเดียวกัน มีผลประโยชน์สอดคล้องกันหรือมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งตรงกัน และเป็นการใช้พลังของกลุ่ม แสดงอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

2.1 การเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วง ซึ่งอาจจะเป็นการต่อต้านคัดค้านนโยบายการกระทำของรัฐหรืออาจเป็นการสนับสนุนนโยบายหรือโครงการของรัฐก็ได้

2.2 การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การงดให้ความร่วมมือกับรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการแสดงออกของประชาชนที่เป็นการไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐหรือการปฏิบัติที่ละเมิดต่อกฎหมายโดยอ้างความบกพร่องของรัฐบาลเป็นเหตุการณ์มีส่วนร่วมในลักษณะนี้ อาจก่อให้เกิดผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและเสถียรภาพทางการเมืองได้ในสังคมที่ใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยย่อมมีอาจขาดเสียได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน อันเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญซึ่งแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของสังคมหนึ่งสังคมใด โดยเกี่ยวเนื่องกับการใช้อำนาจของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ ในการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมืองต่อรัฐบาล และกลไกอื่นที่ใช้อำนาจธิปไตยแทนประชาชนตามหลักการและอุดมการณ์ของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวในทางหนึ่งประชาธิปไตยจะไม่สามารถเข้มแข็งหรือปฏิบัติการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่หากขาดซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นรูปของการสนับสนุน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในเชิงการคัดค้านกระบวนการทางการเมือง การควบคุมการใช้อำนาจของระบบการเมืองในระดับใดความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายของบุคคลตามความสมัครใจที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการ กำหนดนโยบายดำเนินงานของรัฐทั้งในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติ ซึ่งการเข้าร่วมทางการเมืองนั้นอาจมีทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง เช่น การลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและ การมีส่วนร่วม

ทางการเมืองโดยอ้อม เช่น การติดตามข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยหรือวิจารณ์ในประเด็นปัญหาทางการเมือง เป็นต้น

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการได้มีการอธิบายถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมและมีการจัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไว้หลายท่าน ดังนี้

Rush (1971: 75-76) ได้จัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นระดับต่าง ๆ รวม 11 ระดับ ตามความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไล่ระดับจากสูงไปหาลำต่ำ ดังนี้

ระดับ 1 การเข้าร่วมในรูปของการดำรงตำแหน่งทางด้านการบริหารหรือการเมือง (Holding Political or Administrative Office)

ระดับ 2 การเข้าร่วมโดยการเสนอแนะหาตำแหน่งด้านบริหารหรือการเมือง เช่น การลงสมัครรับเลือกตั้ง

ระดับ 3 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้น (Active Membership) ขององค์การทางการเมือง (Political Organization)

ระดับ 4 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้น(สมาชิกเฉย ๆ) (Passive Membership) ขององค์การทางการเมือง

ระดับ 5 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้น(สมาชิกเข้มแข็ง)ขององค์การทางการเมืองหรือองค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (Passive Membership within Quasipolitical Organization)

ระดับ 6 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้น (สมาชิกเฉย ๆ) ขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (Passive Membership within Quasi-political organization)

ระดับ 7 การเข้าร่วมในรูปของการชุมนุมในที่สาธารณะหรือการชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการเข้าร่วมเดินขบวนต่าง ๆ (Demonstration) เช่น การเข้าชุมนุมประท้วง

ระดับ 8 การเข้าร่วมในรูปของการอภิปรายถกเถียงข้อปัญหาทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Political Discussion)

ระดับ 9 การเข้าร่วมในรูปของการให้ความสนใจทั่วๆ ไป ต่อเรื่องราวทางการเมือง เช่น การติดตามประเด็นข่าวสาร

ระดับ 10 การเข้าร่วมในรูปของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voting)

ระดับ 11 การไม่มีส่วนร่วม

คารินท์ แก้วมุล (2548) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกระทำได้ใน 2 ระดับของการปกครอง คือ

1. การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับชาติ ซึ่งกระทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสมัครรับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของรัฐบาลโดยการเขียน พินิจโฆษณา การชุมนุม เดินขบวนประท้วงคัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนต่อนโยบายของรัฐบาล

2. การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การชุมนุมประท้วงคัดค้านเรียกร้องหรือสนับสนุนต่อนโยบายการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ
ระหว่างบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง	ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ
- มีการศึกษาสูง	- มีการศึกษาน้อยชั้นประถมฯ มัธยมฯ
- คนชั้นกลาง	- คนชั้นแรงงาน
- เพศชาย	- เพศหญิง
- อายุอยู่ในวัยกลางคน	- อายุยังน้อย
- แต่งงานแล้ว	- โสด
- อยู่ในเมือง	- อยู่ในเขตชนบท
- เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่างๆ	- ไม่ชอบเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร
- ชอบมีความเกี่ยวพันทางสังคม เป็นต้น	- ไม่ค่อยชอบมีความเกี่ยวพันทางสังคม เป็นต้น

ที่มา: Milbrath and Goel (1977)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลที่มีระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง มักได้แก่พวกที่มีการศึกษาสูง เป็นคนชั้นกลาง เพศชาย อายุอยู่ในวัยกลางคนแต่งงานแล้ว อยู่ในเมือง ชอบมีความเกี่ยวพันทางสังคม ในขณะที่บุคคลที่มีระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำได้แก่ บุคคลที่มีการศึกษาน้อย เป็นคนชั้นแรงงาน อายุยังน้อย เป็นโสด อยู่ในเขตชนบท ไม่ค่อยชอบมีความเกี่ยวพันทางสังคม ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมดี น่าจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจตลอดจนมีทรัพยากร มีทักษะทางการเมืองที่สูง ขณะเดียวกันมีสถานการณ์เอื้ออำนวย นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเร่งเร้า ปัจจัยจูงใจ อาทิ ความศรัทธา และไว้วางใจทางการเมืองสูงกว่าพวกที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำกว่าจึงทำให้กลุ่มหลังเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่า (คารินทร์ แก้วมูล, 2548 อ้างใน จุมพล หนิมพานิช, 2546)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

Bromage (1950 อ้างใน ชลลดา แสงมณี, 2542 : 56) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีลักษณะใหญ่ๆ 3 ลักษณะ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
2. การใช้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยตรงหรือทางจดหมาย โทรศัพท์ โทรเลข ฯลฯ และการเดินขบวนหรือก่อจลาจล
3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ เช่น การริเริ่มกฎหมาย การแสดงประชามติ และการเพิกถอนออกจากตำแหน่ง

Milbreath and Goel (1977: 12-19) และ Milbrath (1996: 12-16) ได้ทำการศึกษาผลงานต่างๆ ที่เขียนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้จัดแยกประเภทหรือรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ 6 รูปแบบคือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกออกได้จากกิจกรรมการหาเสียง และกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แต่อาจรวมได้กับกิจกรรมเพื่อแสดงออกซึ่งความรักชาติอื่น (patriot acts) เช่น การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองและกระทำการตามความต้องการตนเองของประชาชน เนื่องจากเป็นกลไกที่สามารถกำหนดความเป็นไปของรัฐบาลหรือการปกครองได้โดยทันทีทันใด กล่าวคือบุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป การลงคะแนนเสียงไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ

2. การเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign workers) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง ขอบเขตของกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนให้ไปลงคะแนนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง หรือชักชวนให้ไปลงคะแนนแก่บุคคลผู้สมัครที่ตนเองชื่นชอบ การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ ซึ่งจากการศึกษาของ มิลแบรธ (Milbrath, 1996) พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมากในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ต้องอาศัยความตื่นตัวและความสนใจอย่างแท้จริง พวกที่เข้าร่วมในกิจกรรมประเภทนี้จัดอยู่ใน “พวกนักสู้” (Gladiators) ในขณะที่คนส่วนมากมักจะมีบทบาทเป็นเพียง “ผู้เฝ้าดู” (Spectators) คอยตัดสินใจว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การร่วมกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคมและติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีลักษณะคล้ายกับ “เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง” ในหลาย ๆ ด้านเนื่องจากผู้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทนี้เป็นผู้มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นกันแต่อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทในชุมชนก็มีส่วนที่แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมืองและการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่า เจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contacting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการเพื่อขอรับสวัสดิการทางสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้นับได้ว่าเกือบไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายที่แท้จริง ในภายหลัง นายและเวอร์บา (Nie and Verba, 1972 อ้างใน สิทธิพันธุ์ พุทธหนู 2543: 75) เรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Participation) หรือ การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Particularized Contacting)

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protesters) คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือการก่อจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้องการประท้วงอย่างแข็งขันและเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชน ถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความเอาใจใส่กับการชุมนุมและประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Communicators) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะ “ผู้สื่อสารทางการเมือง” ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การส่งจดหมายแสดงการสนับสนุนผู้นำเมื่อเขาทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อน ในชุมชนที่อาศัยอยู่การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจเกี่ยวกับการเมืองมากด้วย ผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้ จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติแต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

Huntington and Polsby (1976 อ้างใน สิทธิพันธุ์ พุทธนุ, 2543: 79) ในบทความเรื่อง “No Easy Choice” ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 5 แบบ โดยพิจารณาครอบคลุมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผิดกฎหมายด้วยโดย ประกอบด้วย

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral Activity) เป็นกิจกรรมการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทุกรูปแบบ

2. การล็อบบี้ (Lobby) คือ การเข้าหาเจ้าหน้าที่หรือผู้นำการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกำหนดนโยบายโดยให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3. กิจกรรมองค์กร (Organizational Activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะอย่างหรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ (Contacting) คือ การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเป็นการส่วนตัว โดยจะมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะของตนเอง

5. การใช้ความรุนแรง (Violence) หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนบางคนหรือบางกลุ่มพยายามที่จะสร้างขึ้นให้มีผลกระทบต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมดังกล่าวอาจจะดำเนินไป โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำการเมือง เช่น ลอบสังหารผู้นำการเมือง และ รัฐประหาร เป็นต้น หรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง เช่น การปฏิวัติ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะพบเห็นอยู่ในระบบการเมืองส่วนมากได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์การที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาการเมืองและสังคม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักจูง การประท้วง และการมีส่วนร่วมในบทบาทผู้สื่อข่าว นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจอยู่ 3 ประการ ได้แก่ การมีอิสระของประชาชนในการเข้าร่วม การวางแผนพัฒนาต่าง ๆ จะต้องไม่จำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มผู้นำ และประชาชนมีความเต็มใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการเสนอแนวคิด เรื่องขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ อาทิเช่น

อคิน รพีพัฒน์ และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 อ้างใน จเร ปานจิน, 2545: 8) ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะมีขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. ร่วมกันทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลด ปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของประชาชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสังคม
4. ร่วมตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
8. ร่วมติดตาม ควบคุม และประเมินผลบำรุงรักษาโครงการและ กิจกรรมที่กำหนดไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

นักวิชาการตะวันตก ได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั้งการศึกษาจากภายในผู้ให้ ความสนใจต่อการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทางการเมือง และส่งผลกระทบต่อพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมสังคมเดียวกัน และการศึกษาจากสังคมที่แตกต่างกันเหตุผลที่มี

จากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการหลายท่านพบว่าประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า (Higher Socio-economic Status) จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมยิ่งสูงจะยิ่งมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น และจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า อาทิผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า มีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เข้าร่วมประชุม เข้าร่วมกับพรรคการเมือง เข้าร่วมรณรงค์ทางการเมืองและอื่นๆ สูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า เงื่อนไขตามข้อค้นพบนี้อาจจะมีข้อยกเว้นบ้างแต่ส่วนใหญ่จะแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าบุคคลที่มีความกระตือรือร้นในกิจกรรมของชุมชน มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของชุมชน และกิจกรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ของส่วนร่วมเหมือนกัน

เงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือบุคคลจะให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อความต้องการพื้นฐานของตน (Basic Physical Needs) อาทิ อาหาร ที่อยู่และปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงต้องมุ่งเน้นให้ประชาชนเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้ความต้องการพื้นฐานของตนได้รับการตอบสนอง มิฉะนั้นประชาชนที่ยังขาดแคลนเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานจะไม่สนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักวิชาการค้นพบก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคุณลักษณะของการสะสม (Accumulation) กล่าวคือถ้าบุคคลมีความเกี่ยวพันหรือมีกิจกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่ง จะทำให้บุคคลนั้นมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ด้วย แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะเป็นลำดับขั้น (Hierarchy) จากน้อยไปหามากคือ เริ่มจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง

จากการศึกษาของ Milbrath (1996) พบว่าเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทั่วไปสมาชิกในสังคมจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่สนใจการเมืองแต่อย่างใด (apathetic) กับกลุ่มที่สนใจการเมือง โดยกลุ่มที่สนใจการเมืองอาจจำแนกได้เป็น 3 พวก คือ พวกแรกเป็นกลุ่มผู้สนใจติดตามทางการเมือง (Spectators) พวกที่สองเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างกลุ่มที่สนใจติดตามทางการเมืองและกลุ่มที่ต้องการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง (Transitional Activists) พวกที่สาม คือ กลุ่มที่ต้องการเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

(Gladiators) อย่างไรก็ตามลักษณะเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นที่แต่ละบุคคลได้รับ

บทบาทของผู้ที่สนใจทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย กระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปผู้ที่สนใจอาจเปลี่ยนไปเป็นผู้ไม่สนใจ และผู้ที่ไม่สนใจอาจเปลี่ยนเป็นผู้ที่สนใจทางการเมืองก็ได้ หรือในกลุ่มผู้สนใจเองก็อาจเปลี่ยนแปลงจากผู้สนใจจะเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองมาเป็นเพียงแต่ผู้สนใจติดตามทางการเมืองเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูงอาจต้องใช้ปัจจัยผลักดันจากภายนอกมาก อาทิ การได้รับการสนับสนุนการเงินจากเพื่อนหรือตนเองมีความรู้สึกรุนแรงต่อประเด็นทางการเมืองที่ต้องการจะผลักดันจึงทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง และเมื่อตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองแล้ว จะทำให้บุคคลต้องขยายบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนออกไปอย่างกว้างขวางผล

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากผลการศึกษาวิจัยต่างๆ

Milbrath (1996) พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วยฐานคติ (Assumption) สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งมีแนวโน้มที่จะเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการกระทำอื่นๆ ทางการเมืองด้วย และ ประการที่สอง ความเกี่ยวพันทางการเมือง (Political Involvement) มีลักษณะเป็นลำดับชั้น(Hierarchy) กล่าวคือ บุคคลที่อยู่ในลำดับชั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ผู้ที่มีลำดับชั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองในลำดับสูงจะครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองในลำดับที่ต่ำกว่าด้วย จากฐานคติดังกล่าว Milbrath (1996) ได้นำกรอบความคิดว่าด้วยลำดับชั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierarchy of Political Involvement) ซึ่งแสดงให้เห็นพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเริ่มต้นจากลำดับต่ำสุดคือ การไม่สนใจทางการเมืองไปสู่การสนใจทางการเมืองและในส่วนของการสนใจทางการเมืองจะแบ่งเป็นลำดับชั้นจากต่ำสุดไปสู่สูงสุด

จากลำดับชั้นของการเกี่ยวพัน หรือลำดับชั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว Milbrath (1996) พบว่า พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงจากผู้ไม่สนใจทางการเมืองไปสู่ผู้ที่สนใจทางการเมืองและในส่วนของผู้ที่สนใจทางการเมืองไปสู่ผู้ที่สนใจทางการเมือง และในส่วนของผู้ที่สนใจทางการเมืองนั้น บุคคลจะมีพฤติกรรมการเกี่ยวพันทางการเมืองจากลำดับต่ำไปสู่ลำดับสูง อย่างไรก็ตามการแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล

อาจจะแตกต่างกันไปตามเวลาและสถานการณ์ หรือแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่จะไม่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่จะไม่แตกต่างกันเกินกว่าหนึ่งหรือสองลำดับขั้นเท่านั้น

ในสังคมอเมริกัน กลุ่มผู้ไม่สนใจทางการเมืองอาจไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองในลำดับเลข ส่วนผู้ที่สนใจติดตามทางการเมืองจะให้ความสนใจกิจกรรมทางการเมืองในลำดับต้นๆ 5 ลำดับแรก คือการหา ที่ตนสนับสนุน และการแสดงความพอใจต่อพรรคการเมืองด้วยการติดกระดุมหรือ สติกเกอร์เป็น การสนับสนุน สำหรับผู้ที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในลำดับที่สูงกว่านั้นจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งนอกจากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ยังสนใจเข้าร่วมรณรงค์ ร่วมระดมทุน และร่วมแข่งขันทางการเมืองด้วย

สำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากกลุ่มหนึ่ง ไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง (Transition) อาทิ จากกลุ่มผู้ไม่สนใจไปสู่กลุ่มผู้สนใจติดตามทางการเมือง ผู้ที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจะพยายามแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและคู่แข่งทางการเมือง ในทำนองเดียวกัน บุคคลที่เลือกจะสนับสนุนพรรคใดมากกว่าการให้ความสนใจเฉยๆ มักจะติดต่อกับนักการเมืองเข้าร่วมประชุม ร่วมบริจาคเงิน ซึ่งถือเป็นช่วงแรกของการปรับเปลี่ยนที่สำคัญก่อนจะเข้าไปร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

จากลำดับขั้นของเกี่ยวพันทางการเมืองดังได้กล่าวมาแล้ว อาจพิจารณาลักษณะของการกระทำทางการเมือง จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง

การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับ ปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (Political Stimuli) จากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้น (Stimuli) จะถูกส่งผ่านทางสื่อต่างๆ มากมายแต่บางคนอาจจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยหรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่

บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคลโดยทั่วไป การที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งมาก จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีสวนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง

โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ ความสามารถ และการเป็นคนมีคุณธรรม เพื่อขอรับความไว้วางใจหรือขอฉันทานุมัติจากประชาชนให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้น การใช้สิทธิเลือกตั้งแม้จะเป็นการแสดงออกในลำดับพื้นฐานของการเกี่ยวพันทางการเมืองแต่การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก

โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการคือ ประการแรก การตัดสินใจว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใดหรือบุคคลใด ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคล และปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยทั่วไปบุคคลจะรู้ล่วงหน้าว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด ดังนั้นบุคคลจึงมีโอกาเตรียมการตัดสินใจได้ล่วงหน้า

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยนั้นมีลักษณะกว้าง ๆ ที่มักเข้าใจกันทั่วไปก็คือ การที่ประชาชนจะต้องหรือควรมีความตื่นตัวในการไปลงคะแนนเสียงเป็นจำนวนมาก หากไม่ไปลงคะแนนเสียง ประชาธิปไตยย่อมดำเนินไปด้วยความยากลำบาก การไปลงคะแนนเสียงจะต้องเป็นไปด้วยความเป็นตัวของตัวเองไม่ใช่เพราะถูกจ้างวาน การซื้อเสียง หรือไปลงคะแนนเสียงด้วยความตื่นตัวทางการเมือง ผู้ลงคะแนนเสียงควรศึกษาถึงความสำคัญของการเลือกตั้งว่าเป็นอย่างไร มีความรู้ความเข้าใจในตัวผู้สมัคร นโยบายของผู้สมัครและพรรคที่สังกัดพอสมควร

ประเด็นที่สำคัญ คือ ทำอย่างไรให้ประชาชนลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้วยความสมัครใจเป็นตัวของตัวเอง วิธีการให้ประชาชนไปลงคะแนนมากคือ ต้องทำให้การเลือกตั้งมีความหมายต่อ

ประชาชนอย่างแท้จริง ในส่วนที่เป็นการเลือกตั้งระดับชาติการเลือกตั้งหมายถึง การเลือกรัฐบาลเข้ามาปกครอง จะต้องพยายามให้การเลือกตั้งเป็นการเลือกรัฐบาล จะแสดงว่าเป็นการแข่งขันระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านในระบบการเมืองปัจจุบัน สมาชิกวุฒิสภาและพรรคการเมือง มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาล แต่ยังเป็นรัฐบาลที่ผสมกันหลายพรรค พรรครัฐบาลเหล่านี้เวลาหาเสียงเลือกตั้งต่างก็แยกกันหาเสียง ไม่มีความแน่นอนว่าจะได้กลับเข้ามาเป็นพรรคร่วมรัฐบาลอีก การจับคู่รวมเป็นรัฐบาลไม่มีแบบแผนตายตัวอาจเปลี่ยนแปลงก็ได้ถ้าพรรคร่วมรัฐบาลพยายามเกาะกลุ่มให้แน่น และหาเสียงร่วมกันในการเลือกตั้ง จะทำให้มีระบบพรรคที่เข้มแข็งแล้ว ทำให้การเลือกตั้งมีความหมายขึ้นด้วย คือ เป็นการแข่งขันระหว่างรัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้าน

วิธีการกระตุ้นให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงมากขึ้นคือ ให้ประชาชนมีความคุ้นเคยกับการเลือกตั้ง ให้ประชาชนเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นชีวิตทางการเมืองที่ขาดเสียไม่ได้พยายามสร้างให้การไปลงคะแนนเสียงเป็นนิสัยของประชาชน เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งประชาชนก็จะไปเลือกตั้ง การจะสร้างให้เป็นนิสัยต้องจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ถ้าการเลือกตั้งนาน ๆ ครั้ง เป็นการลำบากที่จะให้ประชาชนมีความเคยชินกับการเลือกตั้ง

ในกรณีประเทศไทย ปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่อันมีผลบังคับให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนต้องไปลงคะแนนเสียง เพราะคะแนนเสียงเลือกตั้งมีความสำคัญมาก ที่สำคัญคือการบังคับตามรัฐธรรมนูญอาจไม่มีผลให้ทุกคนที่มีสิทธิยอมไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงต้องมีวิธีการต่าง ๆ กระตุ้นผู้ที่มีสิทธิไปลงคะแนนเสียงและจะต้องไปลงคะแนนเสียงอย่างมีความหมายและตั้งใจไม่ใช่เพื่อไม่ให้มีความผิดเท่านั้น นอกจากนี้ยังควรมีมาตรการสนับสนุนอื่น เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากขึ้น ทั้งที่เป็นมาตรการระยะยาวและระยะสั้น เพื่อที่จะยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น กรณีที่มีการเลือกตั้งให้ใช้ระบบผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงมาลงทะเบียนก่อนเลือกตั้ง ผู้ที่ลงทะเบียนแล้วเท่านั้นจึงจะมีสิทธิลงคะแนนเสียง ผู้ที่ลงทะเบียนจึงเป็นผู้ที่สนใจในการลงคะแนนและมักมาลงคะแนนเมื่อการเลือกตั้ง วิธีการนี้อาจมีปัญหาจากประชาชนที่อาจไม่ชอบมาลงทะเบียนจะเป็นผลให้มีคนมาลงคะแนนเสียงน้อยลง และการออกกฎหมายบังคับให้ทุกคนไปลงคะแนนเสียง วิธีการเช่นนี้เป็นการบังคับให้ไปลงคะแนน เป็นการเปลี่ยนสิทธิการลงคะแนนเป็นหน้าที่ซึ่งอาจไม่เหมาะสมได้และการมอบสิทธิบางอย่างให้กับผู้ลงคะแนนคือการลดภาษีเงินได้ให้กับผู้มาลงคะแนนเสียงวิธีการนี้อาจทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงที่มีรายได้ไม่มากพอต้องเสียภาษีเงินได้อยู่แล้ว และการตัดสินใจโดยให้รัฐมาลงคะแนน

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง

โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตน ดังนั้นบุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมือง ก็จะไม่สนใจการเมืองแม้กระทั่งการพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อคนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ระดับความสนใจเกี่ยวกับการริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และผู้ที่เป็ผู้นำในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงมากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

4. การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน

การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนเองสนับสนุนนับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็น “หัวคะแนน” ของผู้แข่งขันทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงการผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วยและเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดีสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือสติ๊กเกอร์

เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองใดหรือคู่แข่งทางการเมืองคนใด ทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรคหรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ปกเสื้อ ย่อมเป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุนอย่างชัดเจนหรือการติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ ย่อมเป็นการแสดงเจตนาของเจ้าของรถยนต์ว่าตนสนับสนุนผู้ใดและมีลักษณะของการช่วยโฆษณาเผยแพร่อีกทางหนึ่งด้วย การกระทำเช่นนี้อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิดที่ยังมิได้ตัดสินใจให้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นเกี่ยวกับตนได้ โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะสามารถสร้างอิทธิพลในการชักจูงได้ง่าย

6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง

การกระทำทางการเมืองในระดับนี้แสดงว่าคุณได้เพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองขึ้น จนถึงกับอยากจะสัมผัสพูดคุย หรือสื่อความเห็น โดยตรงกับผู้นำทางการเมือง โดยอาจจะเสนอแนะ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหรือสิ่งที่คุณต้องการให้พรรคการเมืองตอบสนอง

7. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง

เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกถึงความเห็นพ้องและความผูกพันที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นการเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมชุมนุมย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุนทั้งทางกายและทางจิตใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน เป็นการแสดงออกซึ่งการสังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน การแสดงออกเช่นนี้เป็นพลังสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง และเป็นสิ่งที่ผู้แข่งขันทางการเมืองมีความประสงค์จะได้รับการสนับสนุนมากอย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมประชุมของผู้สนใจทางการเมืองบางคนอาจไม่มีข้อผูกพันในการสนับสนุนก็ได้เพราะเพิ่งจะเริ่มสนใจความสนใจเท่านั้น แต่ในหลายกรณีการเข้าร่วมประชุมเป็นกิจกรรมของผู้ที่ต้องการเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง โดยเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมบ่อยๆ แสดงว่ามีความผูกพันสูง ผู้ที่มีความเกี่ยวพันทางการเมืองสูงโดยทั่วไปจะเข้าร่วมประชุมทั้งการประชุมแกนนำและการประชุมกลยุทธ์ (Caucus or strategy meeting)

8. การบริจาคเงินแก่พรรคการเมือง

เป็นการแสดงออกทางการเมืองอีกประเภทหนึ่งที่เรามักจะพบในประเทศที่มีระบบการเมืองที่ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างสูงหรือค่อนข้างมีเสถียรภาพ ในปัจจุบันโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องการบริจาคเงินแก่พรรคการเมืองและการให้เงินอุดหนุนแก่พรรคการเมืองที่คุณเป็นสมาชิกไว้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง

เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการขยายความสนับสนุนจากประชาชนให้มีความกว้างขวาง และทั่วถึง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองเป็นการแสดงออกซึ่งการมีภารกิจร่วมกันของผู้ที่สนใจทาง

การเมือง การร่วมมรดกทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความมั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมืองและต่อสู้แข่งขันทางการเมือง ต้องการให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการต่อสู้ทางการเมืองนั้นด้วยการร่วมมรดกทางการเมืองอาจกระทำได้หลายกรณี อาทิ การพิมพ์จดหมาย การส่งจดหมาย การติดโปสเตอร์หรือการเคาะประตูบ้านเพื่อชักจูงประชาชนให้ช่วยสนับสนุน หรือการร่วมโฆษณาชักจูงประชาชนด้วยการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ประชาชน ให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะให้การสนับสนุนเป็นต้น

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง

เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างชัดเจนว่าตนเองสังกัดพรรคใด และเป็นการยอมรับภารกิจในฐานะสมาชิกของพรรคที่จะต้องช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของพรรค การขยายความศรัทธาให้แพร่หลายในหมู่ประชาชนและการร่วมผลักดันเพื่อให้พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งลักษณะสำคัญของการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทในพรรค คือการแสดงออกว่าสังกัดพรรคใดการจ่ายเงินบำรุงพรรค การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของพรรคในสหรัฐอเมริกา มีประชาชนน้อยกว่าร้อยละ 5 ที่มีบทบาทเป็นสมาชิกสำคัญของพรรค

11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค

เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของพรรค กล่าวไว้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง บุคคลที่จะเข้ามามีบทบาทในการร่วมประชุมแกนนำของพรรค หรือการร่วมประชุมวางแผนกลยุทธ์ของพรรคโดยทั่วไปจะต้องผ่านการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญของพรรค จนพรรคเกิดความไว้วางใจและมีบทบาทสำคัญของพรรค จนพรรคเกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่าจะช่วยเสริมสร้างกิจกรรมของพรรคให้มีความแข็งแกร่งสามารถที่จะเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองได้ผู้ที่มีบทบาทในการเข้าร่วมประชุมแกนนำของพรรคส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่มีตำแหน่งสำคัญในพรรค หรือในคณะกรรมการเกี่ยวกับการรณรงค์ของพรรค หรือในคณะกรรมการเกี่ยวกับการรณรงค์ของพรรค บุคคลระดับนี้จึงมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจเพื่อการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองโดยตรง ซึ่งจะมีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

12. การร่วมระดมทุน

เป็นกิจกรรมสำคัญของสมาชิกพรรคระดับสูง ผู้ที่จะอยู่ในฐานะที่จะระดมทุนให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย เพื่อให้สามารถติดต่อกับบุคคลชั้นสูงในสังคมที่มีฐานะดีและอยู่ในวิสัยที่จะบริจาคทรัพย์เพื่อร่วมสนับสนุนการแข่งขันทางการเมืองได้ผู้ระดมเงินทุนจึงเป็นคนกลางที่มีความสำคัญทางการเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักการเมือง ซึ่งสามารถจะสนองตอบความต้องการของผู้บริจาคเงินได้

13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง

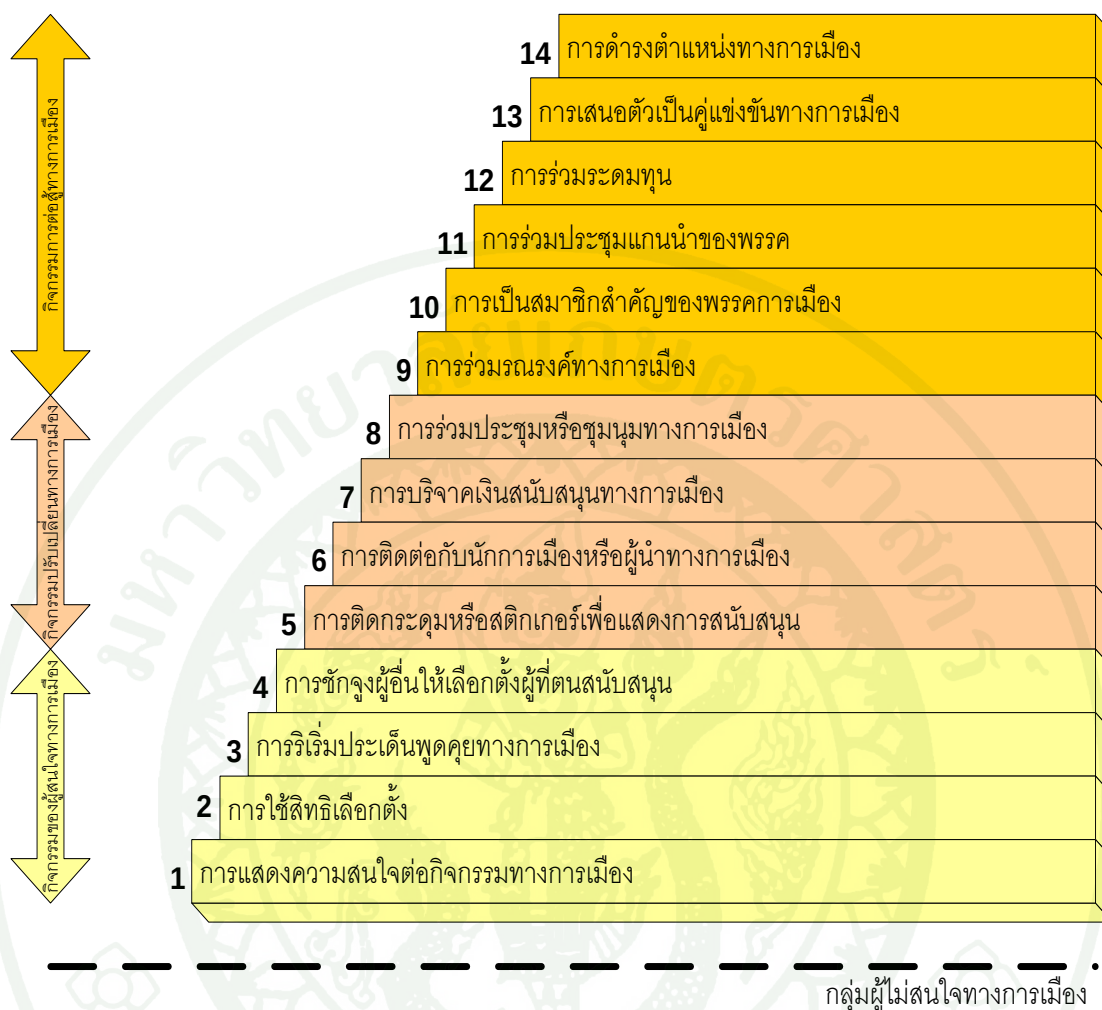
อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้ เพราะการเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนพิจารณาให้ความไว้วางใจ บุคคลที่จะมีบทบาทในระดับนี้ได้ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษจะต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงสามารถสร้างความนิยมศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนได้ ประการสำคัญจะต้องสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้นำความสำเร็จและการมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้นมาสู่ประชาชน ส่วนระดับของความสามารถของผู้เสนอตัวเข้าแข่งขันจะแตกต่างกันไปตามระดับของตำแหน่งที่จะเข้าไปรับผิดชอบ อาทิ นายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการ หรือผู้นำประเทศ

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับสูงสุดเป็นผลจากการได้รับชัยชนะจากการเสนอตัวเข้าแข่งขันทางการเมือง การแสดงบทบาทในฐานะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะจะมีผลกระทบต่อความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว ถ้าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถในการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุขจะทำให้พรรคได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าหากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่สามารถบริหารประเทศให้เป็นตามความคาดหวังของประชาชนจะส่งผลกระทบต่อความศรัทธาต่อพรรคการเมืองที่สังกัดด้วย และจะทำให้โอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ดังนั้น การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเป็นบทบาทสำคัญสูงสุดของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ารูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง ตามความคิดเห็นของ Milbrath (1965 อ้างใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2542) โดยพื้นฐานแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้สามารถแบ่งคนในสังคมออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆคือ กลุ่มที่ไม่สนใจทางการเมืองกับกลุ่มที่สนใจทางการเมือง สำหรับผู้ที่สนใจทางการเมืองนั้นเมื่อนำเอาการใช้ทรัพยากรและความพยายามในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้ามาเป็นข้อพิจารณาทำให้สามารถแบ่งระดับสูงต่ำของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็น 3 กลุ่มเรียงตามลำดับการใช้ทรัพยากรและความพยายามน้อยไปหามาก ได้แก่ กลุ่มผู้สนใจทางการเมือง กลุ่มผู้กระทำการกิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมือง และกลุ่มผู้ต่อสู้ทางการเมือง อย่างไรก็ตามการเป็นสมาชิกของกลุ่มทั้งสามนี้มีได้มีลักษณะคงที่ หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นหรือต่อต้านที่บุคคลได้รับ

กรอบแนวคิดว่าด้วยลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierarchy of Political Involvement) ที่เสนอโดย Milbrath มีฐานคติที่สำคัญอยู่สองประการ Milbrath (1965 อ้างใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2542: 326) คือ (1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งมีแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอื่นๆด้วย และ (2) ความเกี่ยวพันทางการเมืองมีลักษณะเป็นลำดับขั้น นั่นคือ บุคคลที่อยู่ในลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ผู้ที่มีลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองในลำดับสูงจะครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองในลำดับที่ต่ำกว่าด้วย กรอบแนวคิดของ Milbrath ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Milbrath

ที่มา: Milbrath (1965 อ้างใน สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, 2542)

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายทฤษฎะด้วยกัน ดังนี้

อนุภาพ ธีรลาภ (2528: 25-26, อ้างใน ระววย เขาวนเสถฐกุล 2543: 39) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ความแรงใจผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า
2. ความต้องการเป็นกลุ่มพวก
3. ความเชื่อถือในตัวผู้นำ
4. ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นักสังคมศาสตร์ได้สร้างทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรม เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จากสภาพความเป็นจริงการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่ สลับซับซ้อนและขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างโดยที่น้ำหนักหรือความสำคัญของปัจจัยแต่ละชนิดก็มากน้อยต่างกัน ซึ่งในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมทางการเมืองนั้น McClosky (1968) ได้ใช้ปัจจัยในการอธิบาย 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม
2. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา
3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

1. ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (The Social Environment) สิ่งแวดล้อมทางสังคมก็มี อาทิ เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เชื้อชาติศาสนา เพศ ระยะเวลาที่อาศัย ถิ่นที่อยู่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม (Social Mobility) จากผลการศึกษาวิจัยในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ พบว่า สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่บ้าง (สถิติ นิยมญาติ, 2525: 33) กล่าวโดยทั่วไป บุคคลที่อยู่ในกลุ่มต่อไปนี้แนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่า คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ที่มีอาชีพที่ดีและมีรายได้สูง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนหรืออายุ 35-55 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่เพิ่งย้ายถิ่นเข้ามา ผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกของสมาคมด้วยความสมัครใจ เพศชายเทียบกับเพศหญิง ผู้ที่แต่งงานเมื่อเทียบกับคนโสดอย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมทางการเมือง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของการเลือกตั้ง) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในระดับต่ำและไม่คงที่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า การเข้ามีส่วนร่วม

ทางการเมืองอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และการเมืองเช่นไรในสหรัฐอเมริกา ระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์สูงในขณะที่ประเทศนอร์เวย์อยู่ในระดับต่ำมากในสหรัฐอเมริกาผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมักจะเข้าร่วมทางการเมือง ในรูปการเลือกตั้งมากกว่า ผู้ที่อยู่ในเขตชนบท แต่สำหรับในประเทศไทยผู้ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุดของประเทศการเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท กล่าวคือ จากผลการเลือกตั้งในประเทศไทยเมื่อ 22 เมษายน 2522 ปรากฏว่าผู้ไปใช้สิทธิในเขตกรุงเทพมหานครมีเพียงร้อยละ 19.45 เท่านั้น ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีเปอร์เซ็นต์ผู้ไปใช้สิทธิต่ำที่สุด

2. ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Variables) เมื่อพิจารณากันในแง่ของจิตวิทยาแล้ว การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะยังคงมีอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะยังคงมีอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับว่า การเข้าร่วมทางการเมืองนั้นให้ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง นักวิชาการทั้งหลายมักให้เหตุผลว่าการที่บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองนั้น ก็เพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ อาทิ เช่นต้องการมีอำนาจต้องการแข่งขัน ต้องการความสำเร็จ ต้องการไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเงินทองศักดิ์ศรี ต้องการสถานภาพที่สูงขึ้น ต้องการการยอมรับจากสังคม เหล่านี้เป็นต้น กล่าวโดยสรุป การที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็เพราะบุคคลมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (The Policy Environment) สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมืองซึ่งมักจะถูกนำมากล่าวอ้างอยู่เสมอ เช่น ในกรณีของประเทศอเมริกา มักจะพูดกันเสมอ ๆ ว่า การที่บุคคลบางพวกบางกลุ่มไม่เข้าร่วมทางการเมืองก็เพราะว่า ระบบการเมืองของอเมริกามีลักษณะสลับซับซ้อนมากเกินไป การเลือกตั้งมีบ่อยเกินไปจำนวนตำแหน่งที่ต้องเลือก มีมากตำแหน่งเกินไป แม้แต่ตัวบัตรเลือกตั้งเองก็มีความยาวเกินไปพอดิไป เหล่านี้เป็นต้น ผลการวิจัยบางอย่างได้ระบุว่า การที่กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งลักษณะซับซ้อนและรูปแบบของบัตรเลือกตั้งที่ไม่ระบุว่าผู้รับสมัครเลือกตั้งสังกัดพรรคใดนั้นมีผลเสียต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนอยู่ไม่น้อยเหมือนกันคือทำให้ประชาชนบางกลุ่มไปใช้สิทธิน้อยลง การไปใช้สิทธิจะมีเฉพาะพวกที่มีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งดีเท่านั้นส่วนอุปสรรคอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเข้าร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะการเลือกตั้ง อาทิ เช่น วิธีการลงทะเบียนเพื่อการเลือกตั้งยุ่งยาก การแสดงหลักฐานการเดินทางไปหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น ปัจจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองบางอย่าง

(Situational Factors) ก็อาจส่งผลกระทบไปสู่การเข้าร่วมทางการเมือง เช่นกัน เหตุการณ์บางอย่างส่งเสริมเข้าร่วมให้มีสูงขึ้น แต่เหตุการณ์บางอย่างทำให้การเข้าร่วมทางการเมืองลดน้อยลง เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ของประเทศไทยที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้น หรือการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกปิดกั้นมาก กล่าวคือ ไม่มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล และคณะเทศมนตรีที่ถูกยกเลิก และมองเห็นว่าชาวนา และกรรมกรที่มีความสำคัญทางการเมืองสูง ๆ จะเป็นบุคคลที่เข้ามาช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ดังนั้น การยับยั้งจึงบังเกิดขึ้น โดยการปิดกั้นทางการเมือง (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2528: 931-932)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยนี้เกิดขึ้นมาจากทฤษฎีทางการเมืองมีแนวคิดว่า ในการปกครองไม่ว่าจะเป็นการปกครองในรูปแบบใดก็ตามจะต้องมีอำนาจหนึ่งที่มีลักษณะเป็นอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย โดยอำนาจนี้อาจเป็นของบุคคลหรือองค์กรใดๆ ก็ตามที่จะเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจและสามารถบังคับการให้เป็นไปตามความต้องการนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจดังกล่าวก็คือ รัฐอธิปไตยหรือผู้มีอำนาจในการปกครองนั่นเอง ดังนั้น ในรัฐทุกรัฐจึงต้องมีอำนาจอธิปไตยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำรงอยู่ของรัฐ เพราะความเป็นรัฐไม่อาจมีอยู่ได้หากขาดอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจในการปกครองประเทศอันจะทำให้รัฐนั้นขาดเอกราชในทางการเมืองการปกครอง ดังนั้นอำนาจอธิปไตยจึงเป็นอำนาจของรัฐทุกรัฐต้องมีและมีอำนาจเหนือดินแดนของตนเองอย่างเด็ดขาด ไม่อาจมีอำนาจอื่นใดภายในรัฐที่เหนือกว่า

ความหมายของอำนาจอธิปไตย

เมื่ออำนาจอธิปไตยถือเป็นจุดเริ่มต้นเป็นที่มาแห่งอำนาจทั้งหลายของรัฐและถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรือเป็นอำนาจที่แสดงออกถึงความเป็นเจ้าของประเทศ อำนาจอื่นใดหากจะมีก็จะใช้ไปในทางที่ขัดกับอำนาจอธิปไตยหาได้ไม่ อำนาจอธิปไตยจึงเป็นอำนาจ

ที่มีอยู่เหนือทุกองค์กรภายในรัฐ องค์กรใดก็ตามที่อยู่ภายใต้รัฐนั้นย่อมต้องให้ความเคารพต่ออำนาจอธิปไตยนี้

ดังนั้น อำนาจอธิปไตย จึงหมายถึง อำนาจสูงสุดที่ไม่ได้ถ่ายทอดมาจากอำนาจอื่น และเป็นอำนาจที่ไม่มีการจำกัดทั้งภายในรัฐและภายนอก รัฐ อำนาจอื่นๆ ภายในรัฐจึงล้วนเป็นอำนาจที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากอำนาจอธิปไตยนี้ทั้งสิ้น อำนาจอธิปไตยจึงเป็นอำนาจที่มุ่งไปที่ความสามารถในการบังคับให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐ แต่ทั้งนี้การใช้อำนาจของรัฐจะต้องมีความชอบธรรมอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของอำนาจอธิปไตยอีกด้วย (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2551 : 266-269)

เกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยนี้ได้นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสชื่อ ฌอง โบแดง (Jean Bodin) ได้เขียนหนังสือชื่อสาธารณรัฐใน 6 บรรพ (six livres de la République 1576) โดยอธิบายหลักการปกครองในศตวรรษที่ 16 กล่าวถึงอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศฝรั่งเศสอยู่ในสภาวะที่การเมืองไม่ปกติ จึงได้สร้างทฤษฎีอำนาจอธิปไตยพร้อมกับแนะแนวทางในการพัฒนาการปกครองให้กับประเทศฝรั่งเศส โดยฌอง โบแดง ได้กล่าวถึงอำนาจอธิปไตยว่าเป็นสิทธิในการปกครองกลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่ม และที่เป็นส่วนร่วมของกลุ่มเหล่านี้ คือ อำนาจอธิปไตย (puissance souveraine) (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2550: 30) และได้ให้ลักษณะของอำนาจอธิปไตยไว้ว่า อำนาจอธิปไตยคืออำนาจสูงสุดเหนือประชาชนในรัฐอื่นไม่ถูกจำกัดหรือยับยั้งโดยกฎหมายใดๆ เป็นอำนาจที่เด็ดขาดและเป็นนิรันดร์ อำนาจนี้แสดงออกโดยการออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมาย รัฐจึงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและอยู่เหนือกฎหมาย เนื่องจากตนเองเป็นผู้ออกกฎหมาย นอกจากนี้รัฐยังมีอำนาจในการประกาศสงครามและสันติภาพ อำนาจในการจัดเก็บภาษี อำนาจในการพิพากษาคดี อำนาจในการให้อภัยโทษ ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้ต่างก็รวมอยู่ในอำนาจในการออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมายนั่นเอง เมื่ออำนาจในการออกกฎหมายเป็นอำนาจโดยอิสระของรัฐนั้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของใคร อำนาจในการออกกฎหมายนี้จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นเอกภาพของรัฐนั้นว่ามีอำนาจอธิปไตยหรือไม่ (สมยศ เชื้อไทย, 2549: 87-88) นอกจากนี้ฌอง โบแดง ยังได้จำแนกระบบการปกครองโดยอาศัยอำนาจอธิปไตยเป็นเครื่องมือในการแบ่ง เช่น หากอำนาจอธิปไตยอยู่ที่กษัตริย์ก็จะเป็นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หากอำนาจอธิปไตยอยู่ที่คนส่วนน้อยก็จะเป็นการปกครองระบอบคณาธิปไตย หากอำนาจอธิปไตยอยู่ที่คนส่วนใหญ่ก็จะเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอำนาจอธิปไตยได้ถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครองโดยในระยะแรกของการใช้อำนาจผู้ปกครองมักกล่าวอ้างว่าตนเองได้รับอำนาจมาจากสิ่งที่สูงกว่า แต่ต่อมาเมื่อบริบทของสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปอำนาจที่เคยกล่าวอ้างว่าได้รับมาจากเบื้องบนก็ถูกปรับเปลี่ยนแนวความคิดทางปรัชญาและตามหลักทฤษฎีที่เคยมีมาในอดีต ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้อำนาจในขณะนั้นเป็นบุคคลใด เช่นแต่เดิมผู้ปกครองมักอ้างว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของพระเจ้าเป็นเจ้า ในเวลาต่อมาได้อ้างอำนาจอธิปไตยเป็นของพระสันตะปาปาทั้งนี้โดยมีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้อำนาจของฝ่ายศาสนจักรอยู่เหนืออำนาจของฝ่ายอาณาจักรโดยเด็ดขาด แต่ภายหลังกลับมีความเห็นว่าฝ่ายศาสนจักรควรทำหน้าที่ในการดูแลปกครองในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาในทางศาสนาเท่านั้นไม่ควรที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องเกี่ยวกับการปกครองและในทางการเมืองเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของทางอาณาจักรโดยแท้ ทำให้เกิดทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของกษัตริย์ อย่างไรก็ตามเมื่อกษัตริย์เป็นผู้ปกครองและเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดหรือเด็ดขาดในทางการเมือง การใช้อำนาจของกษัตริย์ก็เริ่มที่จะล่วงล้ำเข้าไปในดินแดนของปัจเจกชนมากขึ้นทุกที ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมจึงมีแนวคิดในการต่อต้านกษัตริย์ โดยนักปราชญ์ในสมัยนั้นได้นำเอาหลักการของกฎหมายธรรมชาติมาผสมผสานกับปรัชญาเสรีนิยมทางการเมืองทำให้เกิดจากการจำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนส่วนใหญ่โดยการให้ความสำคัญกับปัจเจกชนหรือมนุษย์แต่ละคนว่าจะถูกล่วงละเมิดมิได้ การจำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองย่อมทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจตามอำเภอใจได้อีกต่อไป(บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2550: 47-48)

ดังนั้น การอ้างเอาอำนาจอธิปไตยกลับมาเป็นของประชาชนโดยถือว่าประชาชนเป็นที่มาแห่งอำนาจหรือเป็นผู้ทรงสิทธิทางการเมืองจึงเป็นแนวความคิดที่ถูกต้องเพราะประเทศชาติประกอบไปด้วยประชาชนจำนวนมาก การปกครองประเทศจึงต้องปกครองไปตามความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมิใช่ปกครองไปตามความต้องการของคนส่วนน้อย เช่น ผู้นำศาสนาจักรหรือพระมหากษัตริย์ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งและต่อต้านตามดังเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต เมื่อการปกครองประเทศต้องเป็นไปตามความต้องการของประชาชน จึงแสดงให้เห็นว่าอำนาจอธิปไตยโดยแท้จริงแล้วเป็นของประชาชน

นักปราชญ์ที่ให้นิยามแนวคิดด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ก็คือ Jean Jacques Rousseau โดย Rousseau ได้อธิบายว่า สังคมเกิดขึ้นเพราะราษฎรในสังคมสมัครใจสละสภาพตามธรรมชาติอันเสรีเพื่อมาทำสัญญาประชาคมขึ้น สังคมจึงเกิดจากสัญญา มิใช่เกิดจากการขู่บังคับ ดังนั้น ราษฎรทุกคนจึงเป็นผู้มีส่วนเป็นเจ้าของสังคมหรืออำนาจอธิปไตย มิใช่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังที่ได้เคยอธิบายกันมาในอดีต โดยรูสโซ ให้ตัวอย่างว่า รัฐ ประกอบด้วยประชาชนหนึ่งหมื่นคน ประชาชนแต่ละคนของรัฐย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนละหนึ่งในหมื่นส่วน (โกกิน พลกุล, 2529 : 11) นั่นหมายความว่า สังคมเกิดจากการที่ประชาชนแต่ละคนยอมสละเสรีภาพบางประการด้วยความสมัครใจ สังคมจึงประกอบไปด้วย เจตจำนงร่วมกันของประชาชน ประชาชนแต่ละคนภายในรัฐย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเท่าเทียมกันทุกคน จึงไม่มีใครมีอำนาจอธิปไตยมากกว่ากัน ดังนั้น ประชาชนแต่ละคนจึงต่างเป็นผู้ทรงสิทธิส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตย

แนวคิดอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนของรูสโซ เป็นแนวคิดที่สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยทางตรงที่ให้ประชาชนเป็นผู้แสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของตนเองโดยตรง การที่ประชาชนแต่ละคนต่างมีส่วนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนละหนึ่งส่วน ประชาชนแต่ละคนจึงสามารถใช้อำนาจอธิปไตย เช่นว่านี้ ในการออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมายได้ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ดังนั้น ในการออกกฎหมายใดก็ตามจะต้องออกมาจากประชาชนโดยตรงเพื่อให้กฎหมายที่ออกโดยประชาชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง โดยปราศจากการกั้นกลางขององค์กรใดระหว่างการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนกับเจตนารมณ์ที่แสดงออกโดยประชาชน แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่สนับสนุนรูปแบบประชาธิปไตยโดยตรง ที่ให้ประชาชนใช้อำนาจในการออกกฎหมายด้วยตนเองโดยตรง

แต่อย่างไรก็ดีประชาชนอาจละสิทธิที่จะไม่ใช้อำนาจในการออกกฎหมายด้วยตัวเองก็ได้ โดยการที่ประชาชนสามารถเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายแทนประชาชนด้วยวิธีการแสดงออกโดยการเลือกตั้งตัวแทนด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลให้ตัวแทนที่ประชาชนได้เลือกตั้งต้องอยู่ภายใต้อำนาจของประชาชนผู้เลือกตั้ง ดังนั้น การใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนในการออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมายโดยตัวแทนของประชาชนจึงต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน ตัวแทนของประชาชนจึงไม่สามารถออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมายโดยปราศจากความยินยอมหรือโดยขัดต่อเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชนได้ เมื่อเป็นดังนี้การออกกฎหมายหรือการยกเลิกกฎหมาย ไม่ว่าจะได้กระทำโดยประชาชนโดยตรงหรือกระทำโดยตัวแทนของ

ประชาชน ผลลัพธ์ที่ได้จะต้องไม่แตกต่างกับเจตนารมณ์หรือความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ดังนั้นตามแนวคิดของรุสโซ ประชาชนจึงเป็นผู้บัญญัติกฎหมายและรัฐสภาพ็นเพียงเครื่องมือของประชาชนเท่านั้น

อำนาจอธิปไตยกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

เมื่อเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่เห็นถึงความสำคัญของประชาชนหรือมองว่าประชาชนเป็นประธาน (Subject) มิได้มองว่าประชาชนเป็นเพียงสิ่งของหรือทรัพย์สินอีกต่อไป สิทธิของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและมองข้ามไม่ได้ ประชาชนจึงสามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองได้โดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องผ่านผู้แทนของตนอันเป็นรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจอธิปไตยทางตรงของประชาชนที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ก็คือ

1. การเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยตรง ซึ่งเป็นการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยไม่ต้องผ่านผู้แทนของประชาชน โดยให้ประชาชนเข้าชื่อกันตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเพื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยไม่ผ่านผู้แทนของประชาชน และให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนนโดยตรงว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

2. การเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยอ้อม ซึ่งเป็นการที่ประชาชนเข้าชื่อกันตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญผ่านสภานิติบัญญัติ เพื่อให้สภานิติบัญญัติผ่านความเห็นชอบ หากสภานิติบัญญัติไม่ให้ความเห็นชอบหรือมีการแก้ไขเพิ่มเติม ก็จะต้องให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนนว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธตามที่สภานิติบัญญัติพิจารณาหรือไม่

3. การออกเสียงลงประชามติของประชาชนในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยสภานิติบัญญัติ เมื่อสภานิติบัญญัติให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ก็จะต้องนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ผ่านความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติมาให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติเสียก่อนว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธตามที่สภานิติบัญญัติเสนอมาหรือไม่

ทั้งสามกรณีเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงของประชาชนตามแนวคิดด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องพิจารณาถึงอำนาจในการจัดทำรัฐธรรมนูญซึ่งต้องอาศัยแนวคิดด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นพื้นฐาน เพื่อพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะอำนาจอธิปไตยย่อมมีความสัมพันธ์กับอำนาจในการจัดทำและอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แม้ว่าในแต่ละยุคสมัยผู้ที่มีอำนาจในการจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอาจไม่ใช่บุคคลเดียวกันก็ตาม

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

ความหมายของรัฐธรรมนูญ

“รัฐธรรมนูญ” (Constitution) หมายถึง กฎหมายที่เป็นรากฐานของประเทศซึ่งก่อตั้งสถาบันทางการเมือง กำหนดขอบเขตอำนาจรัฐ กำหนดหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งรัฐสภาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิบัญญัติ ก่อตั้งคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและก่อตั้งศาลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ตลอดจนมีกลไกในการถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ระหว่างสถาบันทางการเมือง เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจสูงสุดจนล้นพ้น อันอาจนำไปสู่การใช้อำนาจที่มีขอบได้ การจำกัดการใช้อำนาจรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นจะเป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชน เพราะรัฐจะก้าวล่วงเข้ามาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ก็เฉพาะ แต่เมื่อรัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้เท่านั้น

รัฐธรรมนูญมีสถานะในทางศักดิ์หรือลำดับชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) มีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด (Supreme Law of the Land) ซึ่งหมายความว่า กฎหมายอื่นใดในรัฐจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ สถานะเช่นนี้เองทำให้รัฐธรรมนูญมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

รัฐธรรมนูญจัดว่าเป็นกฎหมายมหาชน (Public Law) ประเภทหนึ่ง อันหมายความว่า ด้วยความเป็นกฎหมายมหาชนที่เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ดังนั้นรัฐธรรมนูญ จึงเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเมื่อมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน หากเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน จะกล่าวอ้างรัฐธรรมนูญโดยตรงไม่ได้ ต้องพิจารณาไปตามกฎหมายเอกชนที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน

ประเภทของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญนั้นอาจแบ่งได้หลากหลายประเภท สุดแต่จะใช้หลักเกณฑ์ใดเป็นตัวแบ่งแยก เช่น

1. หากใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ก็อาจแบ่งประเภทของรัฐธรรมนูญเป็น 2 ประเภท คือ รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร กับรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

1.1 รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร คือ รัฐธรรมนูญที่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยอาจมีการบัญญัติไว้ในเอกสารฉบับเดียว หรือหลายฉบับก็ได้

ประเทศแรกในโลกที่มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญไว้เป็นลายลักษณ์อักษร คือ รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา

ตัวอย่างของประเทศที่มีการบัญญัติไว้ในเอกสารฉบับเดียว เช่น สหรัฐอเมริกา และ ประเทศไทย เป็นต้น

ตัวอย่างของประเทศที่มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญไว้ในเอกสารหลายฉบับ เช่น ประเทศสเปน มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายถึง 7 ฉบับ และประเทศสวีเดน มีการบัญญัติไว้แยกเป็น 4 ฉบับ เป็นต้น

รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีข้อดีหลายประการ เช่น มีความแน่นอน เพราะมีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การยกร่างกระทำได้ง่ายเพราะก่อนยกร่างผู้ร่างผู้ร่างมีเวลาในการคิดอย่างรอบคอบก่อนบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร ป้องกันการขัดแย้งขององค์กรในรัฐธรรมนูญเพราะมีการบัญญัติอำนาจหน้าที่ไว้ชัดเจน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรก็มีข้อเสียหลายประการเช่นกัน เช่น การบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอาจทำให้ไม่เหมาะสมสำหรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต บทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีความตายตัวมากเกินไป ทำให้ต้องแก้ไขบ่อยครั้งเมื่อสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไป เป็นต้น

1.2 รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (บางตำราเรียกว่า “รัฐธรรมนูญจาริตประเพณี”) คือ รัฐธรรมนูญที่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นเพียงจาริตประเพณีที่ประชาชนเชื่อถือประพฤติดำเนินปฏิบัติสืบต่อกันมาในลักษณะที่เคารพว่าเป็นรัฐธรรมนูญ

ต้นแบบของประเทศที่มีรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร คือ รัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษ

รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรมีข้อดีหลายประการ เช่น มีความยืดหยุ่นไม่แข็งกระด้าง จึงอาจป้องกันการรัฐประหารได้เพราะไม่ต้องใช้กำลังในการยกเลิกรัฐธรรมนูญ จาริตประเพณีเกิดขึ้นตามวิวัฒนาการจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศมากกว่ายิ่งกว่าการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น

รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรมีข้อเสียหลายประการ เช่น มีความไม่ชัดเจน เพราะไม่มีการบัญญัติไว้ ไม่สามารถแก้ไขจาริตประเพณีเพื่อวางโครงสร้างการเมืองการปกครองได้ เพราะต้องคอยให้มีการวิวัฒนาการ

2. หากใช้เกณฑ์ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็อาจแบ่งประเภทของรัฐธรรมนูญ เป็น 2 ประเภท คือ รัฐธรรมนูญแก้ไขง่าย กับรัฐธรรมนูญที่แก้ไขยาก

2.1 รัฐธรรมนูญแก้ไขง่าย คือ รัฐธรรมนูญที่กำหนดวิธีการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ โดยวิธีการแก้ไขพระราชบัญญัติธรรมดา เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศอิสราเอล นิวซีแลนด์ เป็นต้น

2.2 รัฐธรรมนูญแก้ไขยาก คือ รัฐธรรมนูญที่กำหนดวิธีการในแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ยากกว่าพระราชบัญญัติธรรมดา เช่น รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของประเทศไทย เป็นต้น

3. หากใช้เกณฑ์กำหนดเวลาในการใช้บังคับ ก็อาจแบ่งประเภทของรัฐธรรมนูญ เป็น 2 ประเภท คือ รัฐธรรมนูญชั่วคราว กับรัฐธรรมนูญถาวร

3.1 รัฐธรรมนูญชั่วคราว คือ รัฐธรรมนูญที่มีการบัญญัติขึ้นเพื่อหวังให้ใช้เพื่อช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งโดยปกติมักจะรอให้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้นใช้ เช่น รัฐธรรมนูญของ

ประเทศไทยที่เกิดหลังจากการรัฐประหาร ซึ่งปกติจะใช้ชื่อว่า “ธรรมนูญการปกครอง” หรือ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)”

3.2 รัฐธรรมนูญถาวร คือ รัฐธรรมนูญที่มีการบัญญัติขึ้นเพื่อหวังให้ใช้ได้ตลอดไป เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศไทยที่เกิดขึ้นหลังจากรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว

ประวัติความเป็นมาของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน แต่มีหลักฐานชัดเจนในประเทศอังกฤษสมัยพระเจ้าจอห์นเป็นกษัตริย์ ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่โหดร้ายใช้อำนาจไม่มีขอบเขต ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 1758 (ค.ศ. 1215) ขุนนางและพระราชาคณะจำนวน 25 คน ได้บังคับให้พระเจ้าจอห์นลงนามในเอกสารที่เรียกว่า มหาบัตร (The Great Charter, Magna Carta) ซึ่งเป็นสัญญาระหว่างพระมหากษัตริย์กับขุนนางและพระจำนวน 63 ข้อ โดยในมหาบัตรได้กำหนดถึงองค์การและอำนาจของสภาใหญ่ (Magnum Concillium) และกำหนดว่า พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีบางอย่างตามที่กำหนดไว้โดยไม่ได้ รับความเห็นชอบจากสภาใหญ่ไม่ได้จะจับกุมคุมขังบุคคลได้ต่อเมื่อมีคำพิพากษาที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น (วิชญ์ เครื่องาม, 2530: 23-31)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2319 (ค.ศ. 1776) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศอิสรภาพจากการเป็นดินแดนอาณานิคมของประเทศอังกฤษ และในปี พ.ศ. 2332 (ค.ศ. 1776) ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกในชื่อว่า “รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐ” (The Constitution of the United States) มีจำนวน 7 มาตรา (Article) ใหญ่ ในมาตราใหญ่ดังกล่าวมีการแบ่งออกเป็น ส่วน (Section) ย่อย ๆ แต่ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่สั้นมาก รัฐธรรมนูญนี้มีการสถาปนาสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ 3 สถาบันได้แก่ รัฐสภา (Congress of the United States) ประธานาธิบดี (President of the United States) และศาล (The Supreme Court) และมีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) มาใช้รัฐธรรมนูญ มีการกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด (วิชญ์ เครื่องาม, 2530: 31-35)

การจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศไทยเป็นต้นแบบให้ประเทศต่าง ๆ ยึดถือเป็นแบบอย่าง อีกทั้งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกายังเป็นรัฐธรรมนูญที่มีการนำแนวความคิดของนักปราชญ์ที่ถกเถียงกันอย่างนามธรรมมาบัญญัติไว้ให้เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นหลักการแบ่งแยก

หลักอำนาจอธิปไตย หลักสัญญาประชาคม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่ารัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกอันเป็นอนุสาวรีย์ในทางกฎหมายมหาชน

รัฐธรรมนูญไทย

สำหรับประเทศไทยนับตั้งแต่ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศหลายฉบับ เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติ ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 อันเป็นฉบับแรก จนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนับแล้วรวมฉบับปัจจุบัน ด้วยประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญรวม 18 ฉบับ ในเวลา 75 ปี เฉลี่ยแล้วรัฐธรรมนูญไทยเปลี่ยนทุก 4 ปี ต่างจากรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาที่นับตั้งแต่ประกาศใช้ พ.ศ. 2332 ถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 219 ปี ยังไม่มีการยกเลิก มีแต่เพียงการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวน 27 ครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

หลักการที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ประเทศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดเป็นหลักพื้นฐานในการปกครองประเทศย่อมมีความประสงค์จะให้รัฐธรรมนูญมีความมั่นคงไม่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย เพราะหากรัฐธรรมนูญของประเทศใดสามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยง่ายแล้ว สถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญย่อมเกิดความสั่นคลอน แต่แม้ว่าจะได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญไว้ดีเพียงใดก็ตาม หากสถานการณ์บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญก็มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐธรรมนูญมีความยืดหยุ่นเข้ากับเหตุการณ์ทางการเมือง และเพื่อที่จะแก้ไขข้อบกพร่องที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญอันอาจเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนหรือยกเลิกรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ดังนั้น ความจำเป็นในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงเกิดขึ้น

รัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ได้กำหนดถึงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเอาไว้ แต่มีรัฐธรรมนูญบางฉบับมิได้กำหนดวิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนด

วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ก็ได้หมายความว่า จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ได้ เพราะหากพิจารณาให้ดีแล้ว จะเห็นว่ารัฐธรรมนูญก็คือกฎหมายอย่างหนึ่งซึ่งโดยธรรมชาติของกฎหมายแล้วย่อมสามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลงเสมอ ดังนั้น การถือว่าเมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว จึงไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมไม่ถูกต้องเพราะจะเป็นการขัดกับความเป็นจริงทั้งในทางกฎหมายและในทางการเมือง

ความหมายของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญโดยการแก้ไขถ้อยคำ หรือข้อความที่มีอยู่แล้ว หรือเพิ่มเติมข้อความใหม่เข้าไปในรัฐธรรมนูญ (วิชญ์ เครืองาม, 2530 : 733) ซึ่งอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (pouvoir de révision) เป็นอำนาจที่ขึ้นอยู่กับอำนาจในการจัดให้มีรัฐธรรมนูญ หรืออำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) ดังนั้นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะยากหรือจะง่าย หรือจะมีข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมเพียงใด ย่อมเป็นไปตามความประสงค์ของผู้จัดให้มีรัฐธรรมนูญ (โกสิน พลกุล, 2529 : 68)

โดยปกติรัฐธรรมนูญจะกำหนดถึงองค์กรและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่ไม่มีกำหนดถึงองค์กรและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเอาไว้ จำต้องพิจารณาถึงที่มาของอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเห็นว่าอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจที่ต่อเนื่องมาจากอำนาจในการก่อตั้งองค์กรสูงสุด (pouvoir constituant) หรือเรียกอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่า “อำนาจในการเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ได้รับมอบมาจากอำนาจในการก่อตั้งองค์กร” (pouvoir constituant dérivé) ดังนั้นอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จึงเป็นอำนาจที่สูงกว่าอำนาจขององค์กรที่ได้รับมอบอำนาจมาจากรัฐธรรมนูญ (pouvoir constitué) เช่น คณะรัฐมนตรี หรือสภานิติบัญญัติ เป็นต้น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจใช้ องค์กรและวิธีการเดียวกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดาได้ แต่ต้องมีองค์กร และกระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้เป็นพิเศษ

ในการพิจารณาว่าองค์กรใด จะเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและมีวิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไรก็ต้องย้อนกลับไปพิจารณาถึงที่มาของรัฐธรรมนูญว่า มีที่มาอย่างไรและใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดให้มีรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามที่ได้เคยกล่าวมาแล้วว่ารัฐธรรมนูญเกิดจากอำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมือง หรือ

เป็นรัฐอธิปไตยจึงมีอำนาจในการจัดให้มีรัฐธรรมนูญหรือเป็นผู้สร้างรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังมีอำนาจในการกำหนดตัวบุคคลที่จัดทำรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย และเมื่อเป็นผู้มีอำนาจในการจัดให้มีรัฐธรรมนูญ จึงย่อมมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยเช่นเดียวกัน ส่วนวิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอาจใช้วิธีการเช่นเดียวกับกรณีการจำทำรัฐธรรมนูญก็ได้

แต่อย่างไรก็ดีในกรณีที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจให้องค์กรใดมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ องค์กรนั้นจึงจะมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ มิเช่นนั้นแล้วหากรัฐธรรมนูญไม่ได้มอบอำนาจขององค์กรนั้นย่อมไม่มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เช่น สถานิติบัญญัติซึ่งโดยปกติจะมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมายในระดับที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ หากรัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ สถานิติบัญญัติย่อมไม่มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะสถานิติบัญญัติเป็นองค์กรที่ถูกก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญจึงต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนั้น การใช้อำนาจขององค์กรนิติบัญญัติจึงไม่สามารถใช้อำนาจนอกเหนือไปจากที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจได้ แต่หากรัฐธรรมนูญมอบอำนาจให้สถานิติบัญญัติมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ สถานิติบัญญัติจึงจะมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ก็ตามแต่ แต่แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมอบอำนาจให้สถานิติบัญญัติมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ก็ตามแต่ หากสถานิติบัญญัติจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนที่รัฐธรรมนูญฉบับเดิม อาจถือว่าเป็นการกระทำที่เกินขอบอำนาจที่ตนได้รับมอบมาเพราะถือว่าการยกเลิกรัฐธรรมนูญทั้งฉบับอีกทั้งเป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญมิได้มอบอำนาจไว้

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เป็นปัญหาในทางการเมืองที่มีผู้มีความสนใจในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองด้วยกันเอง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคฝ่ายค้านต่างนำเอาการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาเป็นประเด็นในการต่อรองอำนาจทางการเมือง ซึ่งเมื่อพิจารณาประเด็นที่นักการเมืองต้องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เช่น การยุบพรรคการเมือง และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามมาตรา 237 ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา 93-98 ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 111-121 การดำรงตำแหน่งทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ตามมาตรา 265 การห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแทรกแซงข้าราชการประจำ ตามมาตรา 266 จะเห็นได้ว่าไม่มีประเด็นใดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองหรือการเพิ่มเติมสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนแต่อย่างใด แต่ประเด็นที่ขอแก้ไข

เพิ่มเติมกลับเป็นประเด็นที่ทำให้นักการเมืองได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชน

ดังนั้น การยอมให้ผู้ใช้อำนาจปกครองสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ เพื่อนำมาใช้บังคับกับตัวเองจึงย่อมไม่มีผู้ใช้อำนาจปกครองคนใดกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะทำให้ตนเองเสียประโยชน์อย่างแน่แท้ ยกเว้นในกรณีผู้ใช้อำนาจปกครองเหล่านั้น มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสูงเท่านั้น จึงจะยอมออกกฎเกณฑ์ที่เป็นโทษเพื่อนำมาใช้บังคับกับตนเอง แต่หากผู้ใช้อำนาจปกครองขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ววิธีการที่ให้ประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กระบวนการและขั้นตอนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอาจมีได้ทั้งในกรณีที่ได้มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญ และกรณีที่ไม่ได้มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งทั้งสองกรณีมีรูปแบบและรายละเอียดในการแก้ไขเพิ่มเติมที่แตกต่างกัน ซึ่งกระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมี 2 แนวคิด คือ (พูนศักดิ์ ใสสำเร็จ, 2538: 16) แนวคิดแรก เนื่องจากหลักการที่ว่าการกระทำทางกฎหมายจะถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ก็แต่ในรูปแบบวิธีการเดียวกันกับที่จัดทำขึ้นมา เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญก็จะแก้ไขจากเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจที่จัดทำขึ้น และใช้รูปแบบกระบวนการที่จัดทำขึ้นมา แต่เป็นแนวคิดที่ยังไม่มีประเทศใดในโลกใช้ ซึ่งหมายถึงกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้จึงต้องกลับไปพิจารณาถึงรูปแบบและวิธีการเดียวกับที่ได้จัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมา ส่วนอีกแนวหนึ่งที่ใช้กันโดยทั่วไป คือ ความต้องการให้สถานะของกฎหมาย รัฐธรรมนูญมีความมั่นคงพอสมควรที่จะไม่ถูกรื้อเริ่มแก้ไขอย่างไม่เหมาะสม จึงจำกัดแต่เพียงว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ยากกว่ากฎหมายธรรมดาโดยที่ยังไม่ไปไกลถึงขนาดวิธีแรก ซึ่งเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงองค์กรและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ แต่การแก้ไขจะต้องกระทำได้ยาก กว่าในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา ดังนั้น จึงสามารถแบ่งประเภทของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้

รัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ ได้กำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้เพื่อให้สามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไม่หยุดชะงักในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองนอกจากนี้การกำหนดให้รัฐธรรมนูญสามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้ยังช่วยไม่ให้เกิดกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ไม่ชอบด้วยวิถีทางประชาธิปไตย เช่น การปฏิวัติหรือรัฐประหาร ในกรณีที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็ต้องเป็นไปตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งกระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ (ไพโรจน์ ชัยนาม, 2515: 203-209)

1.1 การริเริ่มให้มีการแก้ไข

โดยปกติการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะต้องกระทำได้อย่างกว่ากฎหมายธรรมดา ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงอาจกำหนดให้บุคคลบางประเภทเป็นผู้มีสิทธิริเริ่มในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ. 1889 มาตรา 73 หรือรัฐธรรมนูญโรมาเนีย ค.ศ. 1938 มาตรา 97 กำหนดให้กษัตริย์ แต่เพียงพระองค์เดียวที่ทรงมีสิทธิริเริ่มเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1875 มาตรา 8 กำหนดให้ประธานาธิบดีแต่เพียงผู้เดียวมีสิทธิริเริ่มเสนอให้ มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญอีกหลายประเทศส่วนใหญ่ได้ให้อำนาจฝ่ายบริหาร หรือคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภานิติบัญญัติหรือสมาชิกรัฐสภาเป็นผู้มีสิทธิริเริ่มเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ แต่อาจจะต้องกำหนดให้มีจำนวนสมาชิกที่ให้ความเห็นชอบมากกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา เช่น จะต้องให้ความเห็นชอบไม่น้อยกว่าสามในสี่ของสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ของทั้งสองสภา แต่มีรัฐธรรมนูญบางประเทศที่ให้ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิริเริ่มเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้แต่จะต้องกำหนดจำนวนประชาชนที่ริเริ่มเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมากพอสมควร เช่น รัฐธรรมนูญสวิตเซอร์แลนด์ ค.ศ. 1999 มาตรา 138 กำหนดให้ประชาชนจำนวนหนึ่งแสนคนมีสิทธิริเริ่มเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

1.2 การตกลงใจที่จะแก้ไข

รัฐธรรมนูญบางประเทศ อาจกำหนดให้มีรัฐสภาเป็นผู้ลงมติว่าควรจะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมตามที่เสนอมารึหรือไม่ เช่น รัฐธรรมนูญเบลเยียม ค.ศ. 1831 มาตรา 131 กำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีสิทธิลงมติว่าสมควรจะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามที่เสนอมารึหรือไม่ หรือในกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิริเริ่มเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ประชาชนก็จะเป็นผู้ตกลงใจว่าสมควรจะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่โดยวิธีการออกเสียงลงประชามติ

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการตกลงใจที่จะแก้ไขนี้ มีผลทำให้เมื่อได้ตกลงใจหรือลงมติว่าสมควรให้มีการแก้ไขแล้วจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมไปตามที่ได้มีการตกลงใจ และห้ามมิให้นำเรื่องที่ยังไม่เคยมีการตกลงใจที่จะแก้ไขเพิ่มเติมมาแก้ไขนอกเหนือไปจากที่ได้ตกลงใจไว้

1.2 วิธีปฏิบัติในการแก้ไข

วิธีปฏิบัติในการแก้ไข สามารถกระทำได้ 3 วิธี คือ

1.2.1 การให้รัฐสภาเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

วิธีแรกอาจดำเนินการแก้ไขโดยให้รัฐสภาเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญเบลเยียม ค.ศ. 1831 มาตรา 131 กำหนดให้สภาสูงและสภาล่างเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขโดยความเห็นชอบของพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับการแก้ไขกฎหมายธรรมดา แต่ภายหลังจากที่ได้ตกลงใจที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยได้รับความเห็นชอบจากพระมหากษัตริย์แล้ว สภาทั้งสองจะต้องถูกยุบไปในตัวและให้สภาชุดใหม่ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามที่สภาชุดเดิมที่ถูกยุบไปได้ตกลงใจไว้ โดยในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 2 ใน 3 ของแต่ละสภามาประชุม ส่วนขั้นตอนการลงมติจะต้องให้สมาชิกสภาลงคะแนนเห็นชอบด้วยอย่างน้อย 2 ใน 3 ของคะแนนเสียงที่ออกจึงจะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้

หรือตามรัฐธรรมนูญของสเปน ค.ศ. 1931 มาตรา 125 กำหนดว่าเมื่อมีการเสนอขอให้แก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแล้ว ก็จะต้องมีการลงมติเช่นเดียวกับการแก้ไขกฎหมายธรรมดาแต่ต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกสภาที่อยู่ในตำแหน่งในกรณี

มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญภายใน 4 ปีแรกของการใช้รัฐธรรมนูญ หรือต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาที่อยู่ในตำแหน่งในกรณีมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญภายใน 4 ปีแรกของการใช้รัฐธรรมนูญ ถือว่าสภาได้ตกลงใจที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นสภาจะต้องถูกยุบไปทันที และต้องมีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 60 วัน เมื่อได้สภาใหม่มาแล้วก็จะทำหน้าที่สภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อลงมติในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามที่สภาชุดก่อนได้ตกลงใจไว้แล้ว เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วสภาร่างรัฐธรรมนูญก็จะกลายเป็นสภานิติบัญญัติธรรมดาต่อไป

1.2.2 การให้องค์กรพิเศษ ซึ่งได้รับเลือกตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

การเลือกตั้งองค์กรพิเศษเพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เช่น การเลือกตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ดังเช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาในกรณีที่รัฐสภาได้ตกลงใจที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและสมาชิกสภานิติบัญญัติของมลรัฐต่างๆ จำนวน 2 ใน 3 ร้องขอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะต้องมีการเลือกตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแล้วจะต้องนำไปให้สภานิติบัญญัติของมลรัฐต่างๆ ลงมติให้ความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของมลรัฐทั้งหมดก็ถือว่ารัฐธรรมนูญที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นเป็นอันใช้บังคับได้

1.2.3 การให้ประชาชนดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

วิธีการที่ให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้จะมีได้ในประเทศที่มีการปกครองแบบผสมระหว่างการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรง และการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ซึ่งเป็นไปตามหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แต่วิธีการนี้ในหลายประเทศมักใช้วิธีการให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติ เช่น กรณีของประเทศฝรั่งเศส ให้สิทธิแก่ประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น หากประชาชนให้ความเห็นชอบกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญก็มีผลใช้บังคับได้ หรือกรณีของประเทศญี่ปุ่น เมื่อร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้วจะต้องเสนอให้

ประชาชนออกเสียงลงประชามติ เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ออกเสียงลงประชามติให้ความเห็นชอบแล้วก็มีผลใช้บังคับได้

ส่วนอีกวิธีหนึ่ง คือ การให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (Initiative) ซึ่งอาจจะเป็นการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยตรง โดยการให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเข้าชื่อกันเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนนโดยตรงว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยไม่ต้องผ่านผู้แทนของตน หรือการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยอ้อม โดยการให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก่อนการประชุมสภาสามัญ เพื่อให้สภานิติบัญญัติได้พิจารณาซึ่งหากการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติหรือสภานิติบัญญัติได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อเสนอที่ประชาชนได้เสนอมา ก็จะต้องมีการนำมาให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธตามข้อเสนอที่สภานิติบัญญัติได้แก้ไขหรือไม่ ซึ่งวิธีการที่ให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศสวิตเซอร์แลนด์และบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเหตุผลที่ประชาชนควรจะเป็นผู้มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมากกว่าการให้สภานิติบัญญัติหรือรัฐสภา เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เนื่องจาก

1) สภานิติบัญญัติเป็นองค์กรที่ถูกก่อตั้งขึ้น โดยรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐธรรมนูญ (pouvoir constitué) มิใช่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ได้รับ มอบมาจากอำนาจในการก่อตั้งองค์กร (pouvoir constituant dérivé) สภานิติบัญญัติจึงเป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อเป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญโดยหลักการจึงไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ก่อตั้งตัวเองขึ้นมาได้ เพราะหากยอมให้สภานิติบัญญัติแก้ไขกฎหมายที่ให้กำเนิดตัวเอง เท่ากับยอมให้สภานิติบัญญัติมีอำนาจเดียวกับอำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) ซึ่งเป็นอำนาจที่อยู่สูงกว่ารัฐธรรมนูญ และเป็น การขยายอำนาจของตนเองได้อันเป็นการทำลายดุลยภาพขององค์กรที่รัฐธรรมนูญก่อตั้งขึ้น และอำนาจที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น หรือกล่าวโดยง่ายว่าทำให้สภานิติบัญญัติมีอำนาจ มากกว่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้กำเนิดตน และทำให้สภานิติบัญญัติมีอำนาจมากกว่าองค์กรอื่นในลำดับเดียวกันที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ยกเว้นกรณีที่รัฐธรรมนูญได้มอบให้สภานิติบัญญัติมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ได้โดยการบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ กรณีเช่นนี้สภานิติบัญญัติจึงจะมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่กรณีดังกล่าวการใช้อำนาจของสภานิติ

บัญญัติย่อมมีอำนาจจำกัดเพียงเท่าที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจให้เท่านั้น ไม่อาจใช้อำนาจในทางที่ขัดกับรัฐธรรมนูญหรือใช้อำนาจเกินเลยไปจากที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจให้

2) ประชาชนในฐานะผู้มีอำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) ซึ่งมีอำนาจในการจัดให้มีรัฐธรรมนูญรวมถึงอำนาจในการจัดทำรัฐธรรมนูญและกำหนดตัวบุคคลในการจัดทำรัฐธรรมนูญ ดังนั้นประชาชนจึงไม่ใช่องค์กรที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐธรรมนูญ (pouvoir constitué) ดังเช่นองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร องค์กรตุลาการ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญและเป็นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐธรรมนูญ (pouvoir constitué) และจากอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) ซึ่งก็คือ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยประชาชนจึงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมือง เพียงแต่ประชาชนไม่ได้เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเองโดยตรง แต่ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนในการใช้อำนาจอธิปไตยอันเป็นการผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยทางตรงและประชาธิปไตยแบบผู้แทนเข้าด้วยกัน เมื่อประชาชนไม่ได้เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของตนเอง โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญที่เป็นผลพวงมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนก็นำมาใช้บังคับกับประชาชนด้วยกันเอง

3) การใช้อำนาจของสภานิติบัญญัติ อาจขัดกับผลประโยชน์ของประชาชน เนื่องจากสภานิติบัญญัติเป็นองค์กรที่ประกอบไปด้วยนักการเมืองแม้จะมาจากการเลือกตั้งของประชาชนแต่ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองส่วนมากมักจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง และผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องมักจะขัดกับผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ดังที่เราได้เห็นกันอยู่ทั่วไปว่านักการเมืองมักเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องอยู่เสมอ หากจะให้สภานิติบัญญัติมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็ย่อมไม่พ้นที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้ตนเองและพวกพ้องได้รับประโยชน์ โดยผลเสียก็จะตกอยู่กับประชาชนหรือประชาชนไม่ได้รับประโยชน์อันใดจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยสภานิติบัญญัติ ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็จะมีประเด็นที่สภานิติบัญญัติจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นการยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา 237 ซึ่งประเด็นดังกล่าวประโยชน์ที่จะได้รับการแก้ไข ก็คือ พรรคการเมืองและนักการเมืองที่สามารถคงไว้ซึ่งพรรคการเมืองหากหัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็น ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต

และเที่ยงธรรม โดยไม่จำเป็นต้องยุบพรรค ซึ่งประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประชาชนหาได้รับประโยชน์จากการแก้ไขแต่อย่างใดไม่

4) ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หากจะให้บุคคลอื่นดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ข้อความหรือเจตนารมณ์อาจไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เนื่องจากเหตุผลในการแก้ไขรัฐธรรมนูญอาจไม่ได้มาจากพื้นฐานความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ แต่มาจากความต้องการของกลุ่มคนเพียงกลุ่มหนึ่งที่ต้องการแก้ไขเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มนั้น โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของประชาชน เนื่องจากที่ผ่านมาอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นของฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร ดังนั้น เหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จึงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งหากให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็จะตรงกับความต้องการหรือตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชน มากกว่าที่จะให้บุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน เพราะหากประชาชนมี สิทธิและเสรีภาพมากเพียงใดอำนาจของรัฐก็จะลดน้อยลงเพียงนั้น ในทางกลับกันหากอำนาจของรัฐมีมาก เพียงใด สิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ย่อมจะถูกกลืนมากขึ้นเท่านั้น

ดังนั้น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้นอกจากจะเป็นการปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของประชาชนด้วยตนเองแล้ว การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญยังจะตรงกับเจตนารมณ์หรือความต้องการของประชาชนมากกว่า อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐอีกทางหนึ่งด้วย

2. รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้

นอกจากกรณีที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติ วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเอาไว้แล้ว ยังมีรัฐธรรมนูญบางฉบับที่มีได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่ารัฐธรรมนูญบางฉบับจะไม่ได้บัญญัติถึงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมเอาไว้ก็ตาม ก็ไม่อาจตีความได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะผู้ร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้นไม่มีอำนาจที่จะไปผูกพันคนรุ่นหลัง ให้มีระบอบการปกครองตายตัวอยู่เช่นเดียวเสมอไป อีกทั้งเหตุการณ์ทางการเมืองยังเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ในขณะนั้นเพื่อไม่ให้เกิด

ความตึงเครียดทางการเมือง แต่ปัญหาที่ต้องพบในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ก็คือ บุคคลใดจะเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญและวิธีการแก้ไขจะต้องทำอะไร ซึ่งในกรณีที่รัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้จำต้องวิเคราะห์ถึงกำเนิดของรัฐธรรมนูญ (Joseph - Barthelemy et Paul Duez, 1993: 236-239 (อ้างถึงใน ไพโรจน์ ชัยนาม, 2515: 208-209) ซึ่งกำเนิดรัฐธรรมนูญโดยปกติมีอยู่ 3 กรณี ดังนี้

2.1 รัฐธรรมนูญที่ประมุขแห่งรัฐเป็นผู้ให้

ในกรณีนี้เมื่อประมุขแห่งรัฐเป็นผู้จัดทำให้มีรัฐธรรมนูญหรือเป็นผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญประมุขแห่งรัฐย่อมมีอำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญตามหลักที่กล่าวว่า ใครเป็นผู้จัดทำให้มีรัฐธรรมนูญผู้นั้นย่อมมี อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญชนิดนี้เกิดจากการที่ประมุขแห่งรัฐยอมจำกัดอำนาจของพระองค์เองให้มีรัฐสภาขึ้นและยอมรับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพบางอย่างของราษฎร ดังนั้น จึงยังคงถือว่า ประมุขแห่งรัฐทรงมีอำนาจอยู่เหนือราษฎรเพราะพระองค์เป็นผู้พระราชทานเอง จึงยังทรงสงวนพระราชอำนาจของพระองค์ไว้มาก แต่อย่างไรก็ดี หากยินยอมให้ประมุขเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมได้ตามใจชอบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอาจถูกกระทบกระเทือน เนื่องจากขึ้นอยู่กับความพอใจของประมุขแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันมิให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกกระทบกระเทือน การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีจึงควรได้รับความยินยอมจากประชาชนด้วย โดยการให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนนรับรองหรือโดยให้ความยินยอมผ่านทางผู้แทนของประชาชน ตัวอย่างเช่น กรณีรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ.1814ซึ่งไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเอาไว้และถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ประทานรัฐธรรมนูญให้ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงต้องได้รับความเห็นชอบร่วมกันจากพระมหากษัตริย์ และรัฐสภาเสียก่อนจึงสามารถกระทำแก้ไขได้ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ฉบับลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1899 รัฐธรรมนูญเอธิโอเปีย ค.ศ. 1931 รัฐธรรมนูญของรัฐโมนาโก ฉบับลงวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1911 ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่ประมุขแห่งรัฐประทานให้ทั้งสิ้น

2.2 รัฐธรรมนูญที่บัญญัติขึ้นโดยความตกลงระหว่างประมุขแห่งรัฐกับราษฎร

รัฐธรรมนูญชนิดนี้เกิดจากข้อตกลงระหว่างประมุขแห่งรัฐกับราษฎรหรือบุคคลคณะหนึ่งซึ่งกระทำในนามราษฎรร่วมกันจัดทำให้มีขึ้น รัฐธรรมนูญชนิดนี้มักเกิดจากการปฏิวัติ

ซึ่งยังคงเห็นความสำคัญของการที่ต้องมีพระมหากษัตริย์ต่อไป เพื่อความสงบสุขของประเทศ แต่มีการจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์ให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญโดยที่ประมุขแห่งรัฐได้ทรงยอมรับรับรองรัฐธรรมนูญนั้น แต่เนื่องจากการปฏิบัติเกิดจากบุคคลกลุ่มหนึ่งไม่ได้เกิดจากราษฎรทั้งหมด การตกลงกับประมุขของรัฐในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงอาจให้ผู้แทนของประชาชนซึ่งก็คือ รัฐสภาทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนในการตกลงร่วมกับประมุขของรัฐในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตัวอย่างเช่นที่ใกล้เคียงกับกรณีนี้คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย ซึ่งไม่มีบทบัญญัติการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเอาไว้ และได้ถูกยกเลิกไปโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สอง โดยสภาผู้แทนราษฎรมิได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติม แต่ได้ทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นใช้แทนรัฐธรรมนูญฉบับแรก และได้ประกาศใช้โดยความเห็นชอบของพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญชนิดนี้ยังอาจเกิดจากการที่ราชบัลลังก์ว่างลง ราษฎรจึงอัญเชิญเจ้านายพระองค์หนึ่งขึ้นเสวยราชสมบัติโดยที่เจ้านายพระองค์นั้นต้องยอมรับหลักเกณฑ์ที่ราษฎรกำหนดไว้นั้น เช่น รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1830 ที่เกิดจากความยินยอมระหว่างคณะปฏิวัติกับเจ้าชายหลุยส์ฟิลลิปป์ดยุ๊กแห่งออร์เลอ็องซ์ซึ่งได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ที่ว่างลง ซึ่งเจ้าชายหลุยส์ฟิลลิปป์จะเป็นพระมหากษัตริย์ก็ต่อเมื่อได้รับรับรองรัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้ว ซึ่งต่อมา ก็ได้ทรงกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อรัฐสภาและประกาศว่า พระองค์เป็นกษัตริย์แห่งชาวฝรั่งเศสโดยมีพระนามว่า เจ้าชายหลุยส์-ฟิลลิปป์ที่ 1 เป็นต้น

2.3 รัฐธรรมนูญที่บัญญัติที่บัญญัติขึ้นโดยราษฎรตามวิถีทางประชาธิปไตย

การที่ราษฎรจะเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้เกิดจากการที่ราษฎรเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญขึ้น เมื่อราษฎรเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญจึงย่อมมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมในกรณีนี้จะไม่มีปัญหาเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่นเดียวกับกรณีที่ประมุขแห่งรัฐเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ราษฎรเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมเองจึงย่อมจะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนเองได้ดีกว่าการให้บุคคลอื่นเป็นผู้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และในทางปฏิบัติปัญหาเช่นกรณีนี้ย่อมไม่อาจเกิดขึ้น เพราะการร่างรัฐธรรมนูญด้วยวิธีการเช่นนี้ย่อมมีเวลาเพียงพอในการไตร่ตรองด้วยความรอบคอบ ราษฎรหรือผู้แทนของราษฎรย่อมไม่ลืมที่จะบัญญัติวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้

3. วิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแบบแก้ไขง่าย หรือแก้ไขยากขึ้นอยู่กับระบอบการเมืองการปกครองและประวัติศาสตร์ภายในของประเทศนั้นๆ ว่ามีลักษณะความเป็นมาอย่างไร เช่น หากประเทศใดมีประวัติการต่อสู้ของประชาชนเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง ประเทศนั้นก็จะมีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแบบแก้ไขยาก แต่หากประเทศใดยึดติดกับจารีตประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติ ประเทศนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะมีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอย่างง่าย ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 รัฐธรรมนูญแบบแก้ไขง่าย

รัฐธรรมนูญแบบแก้ไขง่าย หมายถึง รัฐธรรมนูญที่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยวิธีการเช่นเดียวกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยวิธีการอย่างง่ายนี้ส่วนใหญ่จะใช้กับประเทศที่มีรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีเนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่ของรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรดังที่เคยยกตัวอย่างมาแล้วในรัฐธรรมนูญของอังกฤษ ซึ่งสามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้โดยการออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติมาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากอังกฤษไม่มีหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญการแก้ไขเพิ่มเติม จึงสามารถกระทำได้โดยง่ายนั่นเอง ซึ่งประโยชน์ของการที่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยง่ายทำให้รัฐธรรมนูญสามารถแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และทำให้สามารถหลีกเลี่ยงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยผิดกฎหมาย เช่น การปฏิวัติหรือรัฐประหาร แต่อย่างไรก็ดีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยวิธีการอย่างง่ายนี้อาจทำให้รัฐธรรมนูญคลาดความศักดิ์สิทธิ์ลง เนื่องจากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญอาจถูกเปลี่ยนแปลงได้ง่ายจนเกินไปทำให้คุณค่าที่มีอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญลดน้อยลงไป (หยุด แสงอุทัย, 2538 : 56) และการละเมิดต่อบทบัญญัติจารีตประเพณีย่อมสามารถกระทำได้โดยง่าย จนทำให้บทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนอาจได้รับความกระทบกระเทือน

3.2 รัฐธรรมนูญแบบแก้ไขยาก

รัฐธรรมนูญแบบแก้ไขยาก หมายถึง รัฐธรรมนูญที่ไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยวิธีการเช่นเดียวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญธรรมดา แต่จะต้องกระทำโดยวิธีการที่พิเศษ

และยากกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา ซึ่งส่วนใหญ่ประเทศที่ใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจะนิยมใช้วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแก้ไขยาก ทำให้รัฐธรรมนูญมีสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุด

นอกจากนี้ ทำให้รัฐธรรมนูญมีคุณค่าและมีความสำคัญมากกว่ากฎหมายธรรมดา (เดือน บุญนาค และไพโรจน์ ชัยนาม, 2477 : 309) และการแก้ไขได้ยากนี้เองทำให้รัฐธรรมนูญมีความ มั่นคงและแน่นอน รวมถึงสามารถให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ดีกว่ารัฐธรรมนูญแบบแก้ไขง่าย เพราะมีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทำให้เกิดความชัดเจนและแน่นอน และหากมีการ ละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติดังกล่าวก็สามารถเห็นได้โดยง่าย แม้ว่าการแก้ไขได้ยากจะทำให้รัฐธรรมนูญขาดความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง ในปัจจุบันที่มีลักษณะเป็นพลวัตรก็ตาม โดยประเทศที่ใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร และมีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแบบแก้ไขยาก ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ รวมถึงประเทศไทย เป็นต้น

มานิตย์ จุมปา และ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย (2555) ได้กล่าวว่า เป็นที่ประจักษ์ก่อนหน้านี้ที่รัฐสภาจะลงมติรับหลักการร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้จะดำเนินการผ่านสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ รัฐสภาจะทำการแก้ไขมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ซึ่งกำหนดให้ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องมาจากคณะรัฐมนตรีสมาชิกของรัฐสภา หรือประชาชนเท่านั้น) เสียก่อนในเบื้องต้น อันนำไปสู่การจัดตั้งและให้อำนาจ ส.ส.ร. เพื่อดำเนินพันธกิจของการแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไปดังที่เคยปรากฏขึ้นมาแล้วในอดีตของการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการลงมติดังกล่าวของรัฐสภา มีเสียงคัดค้านจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ โดยกล่าวว่าการแก้ไขมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญอาจขัดต่อบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญด้วยการหยิบยก เหตุผลต่าง ๆ มากมาย ด้วยความเคารพต่อความคิดเห็นและเหตุผลของกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีอาจเห็นพ้องด้วยได้ กล่าวคือ ผู้เขียนเห็นว่าเหตุผลที่ถูกหยิบยกขึ้นเพื่อคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญผ่าน มาตรา 291 นี้ อยู่บนพื้นฐานความเข้าใจหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญที่คลาดเคลื่อนจึงขออนุญาตเขียนบทความเพื่ออธิบายถึงหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. มาตรา 291 มีเจตนารมณ์เปลี่ยนแปลงไปจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ๆ จริงหรือไม่?

ผู้คัดค้านเห็นว่า มาตรา 291 ได้มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำให้มีความผิดแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิม กล่าวคือในขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับเดิมมีบทบัญญัติว่า “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้” ให้สังเกตคำว่า “จะ” แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็น “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้” ให้สังเกตคำว่า “ให้” แสดงให้เห็นถึงการกำหนดในเชิงบังคับว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐธรรมนูญกำหนดเอาไว้เท่านั้น ว่าบุคคลที่จะเข้ามาแก้ไขจำเป็นต้องเป็นคณะรัฐมนตรีสมาชิกสภาหรือประชาชน เท่านั้น

การจัดตั้ง ส.ส.ร. ขึ้นแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงไม่สามารถกระทำได้

กรณีข้างต้นผู้เขียนเห็นว่าเป็นประเด็นข้อโต้แย้งในเรื่องของการตีความรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในถ้อยคำ โดยหลักการตีความรัฐธรรมนูญ เกณฑ์ที่จะเป็นตัวชี้ว่าการตีความดังกล่าวถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ หากยังไม่มี ความชัดเจนในลายลักษณ์อักษร หรือสงสัยในความหมายของลายลักษณ์อักษร พึงต้องเข้าไปค้นหาเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยด้วยการนี้เอง ผู้เขียนจึงได้เข้าไปสำรวจตรวจสอบรายงานการประชุมในชั้นยกร่างรัฐธรรมนูญ ปัจจุบัน แต่ไม่ปรากฏความมุ่งหมายของผู้ร่างฯ ที่ต้องการให้บทบัญญัติมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีการบังคับใช้ที่พิเศษแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับ ก่อนๆ ในประเด็นนี้แต่อย่างใด

ดังนั้น ผู้เขียนจึงไม่เห็นว่าเป็นแค่คำว่า “จะ” กับ “ให้” จะส่งผลให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีหลักการที่เปลี่ยนไปอันนำไปสู่การตีความว่า เป็นการห้ามมิให้สถาปนา ส.ส.ร. ขึ้นตามที่ผู้คัดค้านได้กล่าวอ้าง กล่าวให้ถึงที่สุดก็คือ ผู้คัดค้านได้ทำการตีความเกินไปกว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริง (Praeter Verba Legis) ของรัฐธรรมนูญนั่นเอง

อนึ่ง นอกจากเหตุผลข้างต้น ผู้คัดค้านยังมีการหยิบยกข้อโต้แย้งเพิ่มเติมด้วยว่า ไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับใดเปิดโอกาสหรือให้อำนาจผู้ใดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับกล่าวอีกนัยหนึ่งรัฐสภาไม่สามารถแก้ไขมาตรา 291 และจัดตั้ง ส.ส.ร. เพื่อดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับได้ ผู้เขียนอาจเห็นพ้องด้วยกับข้อโต้แย้ง หากปรากฏว่า รัฐสภาหรือ ส.ส.ร. กระทำการโดยลำพังแต่สำหรับกรณีปัจจุบัน การแก้ไขมาตรา 291 นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้ง ส.ส.ร. อันนำไปสู่

กระบวนการประชาติ โดยประชาชนซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป
ฉะนั้น จึงมีอาจสรุปได้ว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อตั้ง ส.ส.ร. มาตราร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับไม่
ชอบด้วยหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย

2. มาตรา 291 เป็นบทบัญญัติที่ไม่อาจถูกแก้ไขได้จริงหรือ?

อีกข้อโต้แย้งหนึ่งที่ผู้คัดค้านได้กล่าวถึงคือ บทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญถือเป็นบทบัญญัติที่ไม่สามารถถูกแก้ไขได้

สำหรับ ผู้เขียนแล้วเห็นว่า ข้อโต้แย้งดังกล่าวเป็นการตีความที่หาได้อยู่บนหลักการของ
กฎหมายรัฐธรรมนูญ ในทางกลับกัน กลับเป็นการตีความที่แปลกประหลาด (Absurd
Interpretation) การยึดถือหลักการข้างต้นที่ผู้คัดค้านกล่าวอ้างอาจ...

2.1 ขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยการห้ามแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ตามหลักการแล้ว แม้รัฐธรรมนูญจะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่ก็สามารถ
ดำเนินการแก้ไขตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ได้ อาทิ แก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ณ เวลา
นั้น ๆ อย่างไรก็ตามการแก้ไขนี้ไม่สามารถกระทำได้ในทุกกรณี กล่าวคือ จะมีการห้ามมิให้แก้ไข
หลักการบางประการ ซึ่งโดยมากจะมีการบัญญัติไว้อย่างประจักษ์ชัดในรัฐธรรมนูญหลักการ
หรือบทบัญญัติดังกล่าวถูกเรียกขานตามหลักวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญว่า “หลักการที่มีอาจ
เปลี่ยนแปลงได้” (Immutable Principles) หรือ “บทบัญญัตินิรันดร์” (Eternity Clause)

โดยบรรดาเหล่านักกฎหมายรัฐ ธรรมนูญต่างเห็นพ้องต้องกันว่าหลักการที่มีอาจ
ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ คือ ระบอบการปกครอง รูปแบบของรัฐ และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน
ของประชาชนหาได้รวมถึงเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่โดยในประเทศต่าง ๆ ต่างก็
ยึดถือหลักการดังกล่าว และนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเอง อาทิ รัฐธรรมนูญของ
ประเทศฝรั่งเศส ปี 1985 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 89 รัฐธรรมนูญของประเทศอิตาลี ได้มี
การบัญญัติไว้ในมาตรา 139 รัฐธรรมนูญของประเทศโปรตุเกส ปี 1976 ได้มีการบัญญัติไว้ใน
มาตรา 288 เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยเอง ได้ยอมรับหลักการข้างต้นโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน อันมีข้อความว่า “ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ จะเสนอมิได้”

2.2 ขัดต่อธรรมชาติของรัฐธรรมนูญและบริบทของสังคม

หากยึดถือหลักการที่ว่า ห้ามแก้ไขหลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญคงจะเป็นการฝ่าฝืนธรรมชาติของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญสามารถถูกกำหนดให้มีสถานะเป็นรัฐธรรมนูญที่แก้ไขได้ง่าย หรือแก้ไขได้ยากได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ผู้ร่างจะกำหนดผ่านบทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยปัจจัยของการกำหนดนี้ก็ผิดแผกแตกต่างกันไป อาทิ รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 และฉบับ พ.ศ. 2550 ของไทยได้กำหนดให้รัฐธรรมนูญสามารถแก้ไขได้ง่ายทั้งนี้สืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2540 ได้ทำการปฏิรูปการเมืองขนานใหญ่ สถาปนาองค์กรและกลไกต่างๆ มากมาย ผู้ร่างต้องการเปิดโอกาสให้สามารถแก้ไขปรับปรุงกลไกและองค์กรต่างๆ ที่อาจมีความบกพร่องโดยสะดวกและทันทั่วถึง เป็นต้น

จากข้อเท็จจริงนี้ “จึงถือเป็นเรื่องของธรรมชาติ” หากจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ง่ายตามเจตจำนงของผู้ร่าง

หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งแนวคิดห้ามแก้ไขหลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญค่อนข้างแปลกประหลาด หากได้เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมที่เป็นพลวัตร กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มิได้อยู่บนหลักสังคมวิทยาทางกฎหมาย เช่น หาก รัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งที่มีลักษณะเป็นรัฐธรรมนูญแก้ไขยากของ “ประเทศที่กำลังลงมือทดลองถูก” ได้วางกลไก หรือ โครงสร้าง ทางโครงสร้างทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจอันไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคม กรณีนี้ เราจะไม่สามารถ เข้าไปแก้ไขหลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้แก้ไขเพิ่มเติมได้ง่ายขึ้นเพื่อปรับเปลี่ยนการวางโครงสร้างประเทศให้ดีขึ้นได้อย่างนั้นหรือ?หรือในทางกลับกัน ประเทศดังกล่าวมีการออกแบบรัฐธรรมนูญโดยวางโครงสร้างทางด้านการเมืองการปกครองและการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะเป็นการผิดอย่างนั้นหรือที่จะได้มีการแก้ไขหลักการของการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญจากการแก้ไขโดยง่ายเป็นแก้ไขได้ยาก เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเข้มแข็งของประเทศในองค์กรรวมมิให้ล่มสลายไป?

3. มาตรา 291 ห้ามมิให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับจริงหรือ?

ประเด็นนี้ สืบเนื่องมาจากที่ผู้คัดค้านได้หยิบยกประเด็นนิยามของคำว่า “การแก้ไขเพิ่มเติม” ที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 291 ว่าหมายถึง การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางมาตราเท่านั้น มิได้รวมไปถึงการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ผู้เขียนเห็นว่าการให้คำนิยามดังกล่าวอาจไม่ถูกต้องและอาจขัดต่อหลักการทั่วไปทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญการแก้ไขรัฐธรรมนูญประกอบไปด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนอกวิถีทางรัฐธรรมนูญกรณีหนึ่งซึ่งกระทำได้โดยการปฏิวัติ หรือรัฐประหาร และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามวิถีทางรัฐธรรมนูญอีกกรณีหนึ่ง โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามวิถีทางรัฐธรรมนูญสามารถกระทำได้ใน 2 รูปแบบคือ การแก้ไขบางมาตรา และการแก้ไขทั้งฉบับ

หากเห็นว่า มีความผิดพลาดของหลักการในรัฐธรรมนูญ แต่เป็นหลักการย่อยก็จะดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบางมาตรา (Partial Revision) แต่หากเห็นว่าความผิดพลาดเป็นหลักการใหญ่ ก็จะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมทั้งฉบับ (Total Revision) ได้ ซึ่งกระบวนการของการแก้ไขเพิ่มเติมทั้ง 2 รูปแบบนั้น รัฐธรรมนูญจะมีการบัญญัติไว้แตกต่างกันไป กล่าวคือ หากเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางมาตรา กระบวนการแก้ไขสามารถทำได้โดยผ่านระบบตัวแทนในขณะที่การแก้ไขเพิ่มเติมทั้งฉบับ ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่กระบวนการแก้ไขต้องกระทำผ่าน หรือเชื่อมโยงกับประชาชนในฐานะผู้มีอำนาจสูงสุดตามระบอบประชาธิปไตย

หลักการข้างต้น มีการบัญญัติไว้อย่างเป็นรูปธรรมในรัฐธรรมนูญของประเทศออสเตรีย โดยในมาตรา 44(1) บัญญัติไว้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางมาตราสามารถกระทำได้โดยผ่านการเห็นชอบรัฐสภา ในขณะที่มาตรา 44(2) บัญญัติไว้ว่าการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับต้องกระทำได้โดย ผ่านการเห็นชอบของประชาชน โดยผ่านการทำประชามติ ผู้คัดค้านอาจโต้แย้งว่า รัฐธรรมนูญไทยมิได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดเจนเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญของประเทศออสเตรีย แต่คำโต้แย้งนี้ก็มิอาจรับฟังได้ เนื่องจากว่าหลักการดังกล่าวถือเป็น “หลักการทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญ” ดังนั้น จึงมีอาจตีความให้เป็นการขัดแย้งต่อหลักการพื้นฐานนี้ได้

แม้ว่ารัฐธรรมนูญไทย จะมิได้กำหนดไว้โดยชัดเจนถึงกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบาง มาตราและทั้งฉบับก็ตาม แต่ผู้คัดค้านก็มีอาจที่จะตีความไม่รับรองความมีอยู่ของการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญทั้งฉบับในระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญไทยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากปรากฏ

ข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้เสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับได้ดำเนินการจัดทำประชามติก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ กรณีที่ย่อมสามารถกระทำได้นั้น นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไทยในอดีตที่มีการสถาปนา ส.ส.ร. ขึ้นมาเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ แทนที่จะใช้วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยรัฐสภาดังที่มีการกำหนดไว้ใน รัฐธรรมนูญก็จะพบว่า รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2534 กำหนดในเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยรัฐสภาไว้

แต่ต่อมา เมื่อประเทศไทยต้องการปฏิรูปการเมือง จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อจัดตั้ง ส.ส.ร. ขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ให้จัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งได้แก่ รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 นั้นเอง ก็จะทำให้เห็นว่า ประเทศไทยเอง ก็ยอมรับโดยปริยายว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น อาจมีทั้งการแก้ไขบางมาตรา ซึ่งโดยปกติอยู่ในอำนาจของรัฐสภา และการแก้ไขเพิ่มเติมในลักษณะจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งอาจมีการแก้ไข รัฐธรรมนูญเพื่อจัดตั้ง ส.ส.ร. ขึ้นมาเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับได้ อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ

จากการที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์บนหลักการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ว่า ข้อโต้แย้งของผู้คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 291 อันจะนำไปสู่การจัดตั้ง ส.ส.ร. ขึ้นนั้น อาจไม่สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียง “วาทกรรมทางการเมือง” ที่ถูกหยิบยกขึ้นเพื่อคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเท่านั้น ผู้เขียนเห็นว่าเราพึงต้องหันมาพูดคุยและยอมรับกันเสียที่ว่ารัฐธรรมนูญไทยฉบับ ปัจจุบันค่อนข้างมีปัญหาทั้งในเชิงหลักการและความเป็นจริง หากเราไม่ให้ความสำคัญและไม่พูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับปัญหาดัง กล่าวและรีบแก้ไข สังคมไทยก็คงจะยังไม่หลุดพ้นจากปัญหาและความขัดแย้งเป็นแน่

นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2555) ได้กล่าวว่า ความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นเมื่อ รัฐสภามีมติด้วยคะแนนเสียง 399 ต่อ 199 เสียงเห็นชอบให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จากนั้น รัฐสภาจึงได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ขึ้นมาเพื่อแก้ไขมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันเป็นมาตราเดียวในหมวด 15 ว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยกล่าวถึงกระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่จัดทำ

โดยรัฐสภา การแก้ไขมาตรา 291 จึงเป็นการแก้ไขกระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็เป็นที่ทราบกันดีว่าจะไม่ให้รัฐสภาเข้ามาเป็นผู้แก้ไขหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แต่จะให้เป็นที่ของสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเราเคยใช้รูปแบบของสภาร่างรัฐธรรมนูญมาแล้ว 2 ครั้ง คือ ในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 และฉบับปี พ.ศ. 2550

ข่าวที่ปรากฏออกมาเกี่ยวกับการแก้ไข รัฐธรรมนูญครั้งนี้มีอยู่หลายเรื่อง เรื่องใหญ่ ๆ ที่พูดกันก็มักจะวนเวียนอยู่กับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับที่มาของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและประเด็นในการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าจะแก้ไขหรือไม่แก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องใดบ้าง โดยในเรื่องเกี่ยวกับสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น เท่าที่อ่านพบก็คือพยายามเดินตามแบบที่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ได้วางเอาไว้คือให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ 2 ประเภท มาจากการเลือกตั้งและมาจากผู้เชี่ยวชาญ ส่วนในเรื่องเนื้อหาที่ได้ยินมาว่ามีความพยายามที่จะให้มีการรับรองว่าจะไม่แก้ไขรัฐธรรมนูญหมวดพระมหากษัตริย์ หมวดศาล และหมวดองค์กรตามรัฐธรรมนูญ แม้ผมจะไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในช่วงเวลานี้ด้วย เหตุผลดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทความก่อนหน้านี้หลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบรรณาธิการของ pub-law.net ครั้งที่ 282 ที่ผมได้เขียนเผยแพร่ไปเมื่อต้นปีที่ผ่านมา แต่เมื่อมาถึงวันนี้ รัฐสภามีมติว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็ต้องมาคู่กันต่อไปว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไรเพื่อให้ประเทศชาติและ ประชาชนได้ประโยชน์มากที่สุด

เรื่องขององค์กรที่จะเข้ามาแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ผมได้เขียนเอาไว้หลายครั้งแล้ว ล่าสุดอยู่ในบทบรรณาธิการ pub-law.net ครั้งที่ 282 ที่ได้กล่าวไปข้างต้น ความเห็นของผมชัดเจนมาตลอดว่าผู้ที่เข้ามาเป็นผู้แก้ไขหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์อย่างมาก ซึ่งก็ไม่ควรจะเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยวิธีการ “หาเสียง” ซึ่งใช้กันอยู่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะผมไม่เชื่อว่าด้วย วิธีการแบบนี้ เราจะได้คนเก่งที่มีฝีมือระดับสุดยอดของประเทศเข้ามาเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญ สำหรับใช้กับคนกว่า 65 ล้านคน แต่อย่างไรก็ตาม ตอนนี้เราคงไม่สามารถที่จะคิดเป็นอย่างอื่นไปได้แล้วเพราะกระแสที่เกิดขึ้น ทั้งจากภายในและภายนอกสภาทำให้มองเห็นภาพอย่างชัดเจนว่า สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างน้อยต้องประกอบด้วยผู้ที่มาจากการเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการจะมีหรือไม่มีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์นั้นภาพยังไม่ค่อย ชัดเจนเท่าไรนักเพราะยังมิได้เห็นด้วยกับข้อเสนอที่ให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด

ผู้เขียนมีโอกาสได้พูดคุยกับผู้ที่เป็น “แกน” ของการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขมาตรา 291 ครั้งนี้ ซึ่งผมก็ได้เสนอไปว่า หากจะมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ 2 ประเภทเหมือนตอนจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็ควรจะเขียนกระบวนการในการริเริ่มกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เอาไว้ให้ชัดเจนเลยว่า ให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญประเภทผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์เป็นผู้กร่างรัฐธรรมนูญในเบื้องต้นก่อนหรือไม่ก็ใช้วิธีการที่เคยทำกันสมัยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 คือ หามือดี ๆ จำนวนไม่มากมากร่างรัฐธรรมนูญแล้วค่อยให้สภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณา ก็ไม่ทราบว่าความเห็นที่ได้ให้ไปจะเกิดประโยชน์อะไรบ้างหรือไม่

ส่วนเรื่องต่อมาก็คือเรื่องเนื้อหาของรัฐธรรมนูญว่าจะแก้หรือไม่แก้ในเรื่องใด บ้างนั้น ผู้เขียนว่าในวันนี้ยังสับสนอยู่ ก็เป็นเช่นเดียวกับเรื่ององค์กรที่จะเข้ามาแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ผมได้เคยเขียน เอาไว้หลายครั้งแล้วว่า ก่อนที่คิดแก้ไขหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ควรมีความชัดเจนก่อนว่า เราจะแก้ในเรื่องใดบ้าง เพราะในวันนี้ จากสิ่งที่พูดกันผ่านสื่อต่าง ๆ ยังไม่มีใครตอบได้ชัดเจนว่า รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 นั้น ไม่ดีในเรื่องใดบ้าง แน่แน่นอนอยู่แล้วว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 มีที่มาที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แต่ในส่วนของเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนั้นต้องมีความชัดเจนก่อน มิเช่นนั้นก็จะเกิดปัญหาตามมา ผมขอยกตัวอย่างที่กำลังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ในขณะนี้ก็คือ ข้อเสนอที่จะให้ยุบศาลรัฐธรรมนูญหรือยุบศาลปกครองที่ผู้เสนอยังไม่มีคำตอบ ที่ชัดเจนที่มาจากการศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบว่า ปัญหาที่เกิดจากศาลทั้งสองเป็นปัญหาที่เกิดจากการจัดโครงสร้างและอำนาจ หน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือเป็นปัญหาที่เกิดจากตัวบุคคลที่ดำรง ตำแหน่งอยู่ในศาล เพราะที่เห็นพูด ๆ กันอยู่มากก็น่าจะเป็นอย่างหลังเสียมากกว่าซึ่งก็ไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่ทำให้ ต้องยุบศาลทั้งสอง แต่ที่ควรทำก็คือ พยายามสร้างระบบการคัดคนเข้าสู่ตำแหน่งให้ดีกว่าเดิมและสร้างกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลให้มากกว่าเดิม ที่ผ่าน มา ทั้งศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองต่างก็เจอ “ข้อสงสัย” ในการทำงานมาแล้ว เรื่องที่เกิดขึ้นในศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผมได้เคยกล่าวไปบ้างแล้วในบทบรรณาธิการของก่อน pub-law.net หน้านี้ เช่น บทบรรณาธิการของครั้ง pub-law.net ที่ 254 เรื่อง ความสับสนในคำวินิจฉัยแรกของศาลรัฐธรรมนูญกรณีไม่ยุบพรรคประชาธิปัตย์ เป็นต้น แต่สำหรับเรื่องของศาลปกครองนั้น ผมก็เป็นเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ อีกหลายคนที่กำลังเฝ้ารอคอยข้อมูลของกรณีที่มีการร้องเรียนไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่า อดีตประธานศาลปกครองสูงสุดเปลี่ยนองค์คณะกรณีปราสาทพระวิหาร เรื่องดังกล่าวนี้ในตอนต้น ประธานศาลปกครองสูงสุดคนปัจจุบันก็ได้ออกมาให้ความเห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจในการตรวจสอบกรณีดังกล่าวเนื่องจากเป็นการแทรกแซงการทำงานของฝ่าย ตุลาการ พร้อมทั้งยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวนข้อเท็จจริงโดยมีรอง

ประธาน ศาลปกครองสูงสุดเป็นประธาน ซึ่งต่อมาก็ได้มีการสรุปข้อเท็จจริงแจ้งไปยัง คณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าเรื่องดังกล่าวไม่มีมูล แต่เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยืนยันว่ามีอำนาจในการไต่สวนอดีตประธานศาลปกครองสูงสุดและตุลาการซึ่ง ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อ ตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามมาตรา 270 แห่งรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีมติให้ เดินทางไต่สวนต่อไปโดยเท่าที่ปรากฏเป็นข่าว เห็นว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้ทำการ สอบปากคำองค์กรคณะตุลาการศาลปกครองสูงสุด 5 คนที่พิจารณาคดีปราสาทพระวิหาร เรื่องนี้เป็น เรื่องใหญ่มากและเป็นเรื่องที่น่าจับตามองเพราะหากผลการสอบสวน ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ออกมาว่า การใช้อำนาจเปลี่ยนองค์กรของอดีตประธานศาลปกครองสูงสุดไม่ถูกต้อง ก็จะกระทบ ต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของศาลปกครองเป็นอย่างมาก รวมไปถึงต่อประธานศาล ปกครองสูงสุดคนปัจจุบันที่ไม่ยอมให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นองค์กรภายนอกเข้าไป ตรวจสอบโดยอ้างว่าเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ ตุลาการ ในขณะที่กลับให้องค์กรภายในตรวจสอบ กันเองแล้วผลออกมาว่าไม่มีมูล ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้เองเป็นสิ่งที่เกิดจากตัวบุคคลมากกว่าองค์กร หากจะยุบศาลปกครองเพื่อแก้ปัญหาก็คงไม่ถูกต้องเพราะยังมีการแก้ปัญหาด้วย วิธีการอื่นอีกก็คือ การให้องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบศาลได้ ซึ่งการตรวจสอบควรจะเริ่มต้นตั้งแต่ กระบวนการคัดคนเข้าสู่ศาลซึ่งในวันนี้ดู แปรก ๆ เป็นอย่างมาก ขนาดตุลาการศาลปกครองชั้นต้น บางคนที่ไม่ได้จบการศึกษารับว่าเก่งมาก จบปริญญาเอกกฎหมายมหาชนจากประเทศฝรั่งเศส แต่ก็ไม่ได้รับคัดเลือกเข้าไปเป็น ตุลาการศาลปกครองสูงสุด จะเป็นเพราะเหตุใดก็ไม่ทราบได้

สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกันมากก็คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญในบางหมวดที่ไม่อยากให้เห็นจริง ๆ แล้วเรื่องขอบเขตและเนื้อหาของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ สามารถกำหนดเอาไว้ได้ในร่างรัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่กำลังทำ กันอยู่นี้ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในการจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ของประเทศไทย ก็ได้เคยกำหนดเอาไว้ในวรรค 4 ของมาตรา 211 เทรส ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 ที่ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ขึ้นมาจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ว่า “ร่าง รัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐจะ กระทำมิได้” นอกจากนี้แล้ว จากการศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์ของการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันของ ฝรั่งเศสก็ยังพบว่า มีส่วนคล้ายกับสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านเราอยู่หลายกรณีด้วยกัน โดยเมื่อ ครั้งที่ฝรั่งเศสจะมีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในปี ค.ศ. 1958 รัฐสภาได้จัดทำกฎหมายมอบ อำนาจให้กับรัฐบาลของนายพล De Gaulle ที่จะร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้ง ๆ ที่รัฐธรรมนูญฉบับ ปี ค.ศ. 1946 ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นกำหนดให้รัฐสภาเป็นผู้พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐ ธรรมนูญ

กฎหมายมอบอำนาจได้กำหนดวิธีการในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เอาไว้ รวมทั้งกำหนดเนื้อหาสาระ 5 ประการที่จะต้องอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วย เช่น อำนาจอธิปไตยและบริหารต้องมาจากการเลือกตั้งไม่ว่าโดยทางตรงหรือทาง อ้อม อำนาจอธิปไตยและบริหารต้องแบ่งแยกกันอย่างแท้จริง ฝ่ายตุลาการต้องเป็นอิสระ ฯลฯ คณะทำงานยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ได้ดำเนินการตามกรอบที่กำหนดเอาไว้

กลับมาดูที่ประเทศไทยเราบ้าง มีผู้วิตกกังวลมากกว่าจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในบางหมวด แล้วก็มีความเห็นว่าจะต้องมีการให้สัตยาบันว่าจะไม่แตะต้องบางหมวดในรัฐธรรมนูญ ในเรื่องดังกล่าว แม้ผมจะไม่เห็นด้วยเลยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ แต่ถ้าจะต้องมีการแก้ไข ผมก็ไม่เห็นด้วยที่จะไปกำหนดกรอบของการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่าจะไม่แก้ไขหมวดนั้นหมวดนี้ หรือมาตรานั้นมาตรานี้เพราะหากตั้งใจทำกันใหม่อย่าง จริง ๆ จัง ๆ แล้ว ก็ควรจะแตะได้ทุกหมวดทุกมาตรา แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติและประชาชน ผมเห็นควรกำหนดกรอบของการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้ชัดเจนในบางประการโดย เน้นเรื่องสำคัญที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน เช่น การตรวจสอบการใช้อำนาจที่เป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้อำนาจตุลาการของทั้งศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองกับการใช้อำนาจ “กึ่งตุลาการ” ขององค์กรบางองค์กรเช่น กกต. หรือ ป.ป.ช. ว่าจะอย่างไรกันดีที่จะให้การใช้อำนาจเหล่านั้นเป็นไปอย่าง “ดีที่สุด” และ “ถูกต้องที่สุด” เรื่องดังกล่าวอาจต้องวางกลไกในการถ่วงดุลกันระหว่างองค์กรให้มากขึ้นและดี กว่าเดิม รวมทั้งต้องหากกลไกมาเสริมการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรเหล่านั้นด้วย รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับการคัดสรรคนเข้ามาดำรงตำแหน่งเหล่านั้นด้วยครับ นอกจากนี้แล้ว ยังมีเรื่องให้ทำมากมายสำหรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่จะต้องกำหนดกรอบของ การยกร่างเนื้อหาบางส่วนไว้ให้ชัดเจน เช่น หากต้องการให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีผลเป็นการปฏิรูปการเมือง ทุกอย่างคงต้องมาเริ่มต้นใหม่อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภา การคัดสรรคนเข้าสู่องค์กรอิสระทั้งหลายที่ต้องทำให้ใหม่ทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็น องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรกำกับดูแลอย่างเช่น กสทช. หรือ องค์กรวิชาการอย่างเช่น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายที่มีทั้งการวิพากษ์วิจารณ์และการฟ้องร้องถึงกระบวนการ ได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญในองค์กรดังกล่าวว่าไม่มีความโปร่งใส เล่นพรรคเล่นพวกและความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ ทั้งหมดจะต้องรีบดำเนินการอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาหลังวันที่รัฐธรรมนูญมีผล ใช้บังคับ รวมไปถึงการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จะต้องรีบเร่งทำให้เสร็จภายใน เวลาไม่กี่เดือนหลังจากวันที่รัฐธรรมนูญใช้บังคับด้วยเช่นกัน เมื่อทุกอย่างเริ่มต้นใหม่และเดินไปพร้อม ๆ กัน ก็จะน่าจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้

ขจรชัย ชัยพัฒน์นันท์ (2553: 185-203) ได้ทำการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ถึงปัญหาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยนำข้อมูลการวิจัยจากเอกสารมาวิเคราะห์และหาข้อสรุป โดยจากการศึกษาได้ผลวิเคราะห์ ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชน นับว่าเป็นสิ่งใหม่เนื่องจากไม่เคยปรากฏมาก่อนในรัฐธรรมนูญฉบับใดๆ ดังนั้นประชาชนย่อมขาดประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ในส่วนของกฎหมายที่ออกมารองรับก็อาจจะมีข้อบกพร่องทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะไม่มีกฎหมายที่มารองรับขั้นตอนและกระบวนการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชนโดยตรง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีปัญหาบางประการที่อาจจะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ประสบผลสำเร็จดังนี้

1. ปัญหาความถูกต้องสมบูรณ์ของรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการในการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 มาตรา 5 ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 (1) บัญญัติให้นำมาบังคับกับการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชนโดยกำหนดให้การเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชนจะต้องจัดทำข้อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในรูปแบบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบในการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมทั้งต้องมีบทบัญญัติแบ่งเป็นมาตราที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเข้าใจได้ว่ามีความประสงค์จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในเรื่องใด และมีหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติให้เป็นไปตามร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไร และเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของรัฐสภาอาจจัดให้มีการทำบันทึกสรุปสาระสำคัญและคำชี้แจงความมุ่งหมายของการกำหนดหลักการในแต่ละบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอให้เพียงพอที่จะเข้าใจเหตุผลที่กำหนดไว้ในแต่ละมาตราก็ได้ ซึ่งการที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีรายละเอียดต่างๆ เหล่านี้ก็เพื่อที่จะทำให้เข้าใจเข้าถึงเหตุผลและความจำเป็นในการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เจตนารมณ์ของประชาชนที่ต้องการแก้ไขเพิ่มเติมความชัดเจนของเรื่องที่ต้องการแก้ไขพร้อมด้วยเหตุผลในแต่ละเรื่องที่ต้องการแก้ไขเพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อที่จะทำให้เข้าใจถึงที่มาและเหตุผลในกรณีที่จะต้องมีการตีความกฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้ต้องมีรายละเอียดต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อให้มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของรัฐสภาด้วยความเจตนาจริงของประชาชน
 บิดเบือนไปจากความจริง

อย่างไรก็ดี ประชาชนโดยทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดทำร่างกฎหมายก็
 จะไม่ทราบถึงรายละเอียดและวิธีการในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและเอกสารที่
 เกี่ยวข้องว่าจะต้องจัดทำในรูปแบบใดและมีเนื้อหาหรือวิธีการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไร
 ซึ่งอาจส่งผลให้รูปแบบของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไม่ถูกต้องทำให้อาจไม่ผ่านการตรวจสอบ
 ความถูกต้องของเอกสารไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรหรือ
 เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขึ้นอยู่ว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะร่วมกันเข้าชื่อเสนอ
 กันเองหรือร้องขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการขอแก้ไขเพิ่มเติม
 รัฐธรรมนูญ

2. ปัญหาจากการที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน

เนื่องจากการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชนจะมีกระบวนการ
 และขั้นตอนที่เกี่ยวข้องหลายขั้นตอน เช่น ขั้นตอนการรวบรวมรายชื่อ ขั้นตอนการตรวจสอบ
 ลายมือชื่อและเอกสาร ขั้นตอนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของรัฐสภา ซึ่งในขั้นตอน
 เหล่านี้จะมีผลโดยตรงในการทำให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนประสบผลสำเร็จ
 หรือประสบความล้มเหลว ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการรวบรวมรายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ในกรณีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะร่วมกันเข้าชื่อเสนอกันเอง จะต้องรวบรวม
 รายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ครบ 50,000 คน ตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดโดยจะต้องแนบสำเนาบัตร
 ประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทาง
 ราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ และสำเนาทะเบียนบ้านของผู้เข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติม
 รัฐธรรมนูญยื่นต่อเจ้าหน้าที่ ซึ่งในกรณีนี้กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาในการรวบรวมรายชื่อ
 เอาไว้ ซึ่งโดยปกติหากไม่มีระยะเวลาเป็นตัวควบคุมในการดำเนินการแล้วก็จะทำให้ขั้นตอนในการ
 รวบรวมรายชื่อใช้เวลานานเพราะจะรวบรวมรายชื่อให้เสร็จเมื่อใดก็ได้ทำให้การรวบรวมรายชื่อ

ดังกล่าวเกิดความล่าช้าเนื่องจากประชาชนขาดความตื่นตัว ซึ่งอาจส่งผลถึงกระแสความต้องการของประชาชนในขณะนั้น

ส่วนกรณีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งร้องขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ กฎหมายได้กำหนดให้ต้องมีระยะเวลาการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 90 วันนับแต่วันประกาศ (พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 มาตรา 10) ซึ่งในกรณีนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดเป็นระยะเวลาที่สั้นหรือระยะเวลาที่ยาวนานก็ได้ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดระยะเวลาที่สั้น เช่น กำหนดระยะเวลาการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 90 วัน หรือ 120 วันนับแต่วันประกาศ ก็อาจทำให้ไม่สามารถรวบรวมรายชื่อได้ทันภายในกำหนด หรือหากคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดระยะเวลาที่ยาวนาน เช่น กำหนดระยะเวลาการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 2 ปีหรือ 3 ปีนับแต่วันประกาศก็จะทำให้การรวบรวมรายชื่อล่าช้าออกไป

2.2 ขั้นตอนการตรวจสอบลายมือชื่อและเอกสาร

ภายหลังจากที่ผู้ริเริ่มเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบในการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีบทบัญญัติแบ่งเป็นมาตราที่ชัดเจนและเพียงพอที่จะเข้าใจได้ว่ามีความประสงค์จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในเรื่องใด รวมทั้งมีหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติให้เป็นไปตามร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไร อีกทั้งจัดให้มีบันทึกสรุปสาระสำคัญและคำชี้แจงความมุ่งหมายของการกำหนดหลักการและในแต่ละบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอให้เพียงพอที่จะเข้าใจเหตุผลที่กำหนดไว้ในแต่ละมาตราและได้ส่งเอกสารดังกล่าวให้ประธานรัฐสภาหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบเอกสารดังกล่าวว่าถูกต้องหรือไม่แล้วแต่ว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะร่วมกันเข้าชื่อเสนอตนเองหรือร้องขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรในขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารดังกล่าวอาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนานส่งผลให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ

ประชาชนได้รับการพิจารณาที่ล่าช้าซึ่งอาจใช้เวลาหลายปีจึงอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาทางการเมืองในขณะนั้น

2.3 ขั้นตอนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมรัฐสภา

ในกรณีที่ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และเอกสารที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบลายมือชื่อแล้วหากปรากฏว่าเอกสารดังกล่าวถูกต้องและมีรายชื่อครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดรัฐสภาที่จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อไป ซึ่งขั้นตอนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของรัฐสภานี้กฎหมายไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาของรัฐสภาเอาไว้ทำให้เกิดปัญหาว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนจะได้รับการพิจารณาเมื่อใด เพราะหากกฎหมายไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้รัฐสภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนก็อาจไม่ได้รับการพิจารณาหรืออาจได้รับการพิจารณาด้วยความล่าช้า ซึ่งอาจส่งผลให้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 ในส่วนที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยประชาชนไม่มีผลบังคับใช้

ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับกรณีนี้ ก็คือร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชน โดยนายเหวง โตจิราการ กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 123,610 คน ที่ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช.... พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ และบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช.... ต่อประธานรัฐสภาเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2551 โดยขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกำหนดให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และให้นำบทบัญญัติในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หมวด 6 รัฐสภา หมวด 7 คณะรัฐมนตรี หมวด 8 ศาล หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น หมวด 10 การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย หมวด 11 การตรวจเงินแผ่นดิน หมวด 12 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และบทเฉพาะกาล บางมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาใช้บังคับ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้ตรวจสอบเอกสารแล้วปรากฏว่าร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช.... มีหลักการเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 แต่จากการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งร่วมกันเข้าชื่อเสนอปรากฏว่าผู้เข้าชื่อเสนอที่มีสิทธิเลือกตั้งและเอกสารหลักฐานครบถ้วนจำนวน 72,971 คน และได้ส่งบัญชีรายชื่อเพื่อปิดประกาศรายชื่อผู้เข้าชื่อเฉพาะในท้องที่ที่ผู้เข้าชื่อนั้นมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เพื่อให้ผู้ที่มีชื่อเป็นผู้เข้าชื่อโดยที่ตนมิได้ร่วมเข้าชื่อเสนอด้วยใช้สิทธิยื่นคำร้องคัดค้าน ซึ่งปรากฏว่าผู้ใช้สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านจำนวน 1,428 คน ดังนั้น จึงมีรายชื่อผู้เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช...ทั้งสิ้นจำนวน 71,543 คน ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว

ต่อมาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช.... จึงได้ถูกบรรจุอยู่ในระเบียบวาระการประชุมร่วมกันของรัฐสภาและได้ถูกเลื่อนมาอีกหลายครั้ง ซึ่งในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 10 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 25 พฤศจิกายน 2553 ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องด่วน คือ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช.... ซึ่งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 71,543 คน เป็นผู้เสนอ (ในระเบียบวาระเรื่องด่วนที่ 1) โดยเป็นหาพิจารณาต่อจากการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 9 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันอังคารที่ 23 พฤศจิกายน 2553 ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทำนองเดียวกันอีก 3 ฉบับขึ้นมาพิจารณารวมกันไปแต่ให้แยกลงมติรับหลักการทีละฉบับตามลำดับ

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่านับตั้งแต่ประชาชนได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมพร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบและบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อประธานรัฐสภา เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2551 จนกระทั่งได้ถูกบรรจุอยู่ในระเบียบวาระการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 3 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2551 แต่กว่าจะได้รับการพิจารณาจากรัฐสภาในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 10 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2553 ก็ใช้เวลา 2 ปี 1 เดือน 19 วัน (นับตั้งแต่ถูกบรรจุอยู่ในระเบียบวาระการประชุมร่วมกันของรัฐสภาเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2551 จนถึงวันที่รัฐสภาได้ออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ 1 ขึ้นรับหลักการเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2553) ซึ่งผลสุดท้ายจากการที่ต้องรอคอยมานานถึง 2 ปีเศษ ที่ประชุมก็ได้ลงมติไม่รับหลักการแห่งร่างรัฐธรรมนูญแก้ไข

เพิ่มเติมของประชาชน เพราะมีคะแนนเสียงเห็นชอบรับหลักการน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

3. ปัญหาจากการที่ไม่ได้กำหนดให้ประชาชนเข้าชี้แจงหลักการของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

โดยปกติการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการที่คณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ร่วมกันเป็นผู้เสนอ ประธานรัฐสภาจะให้ผู้เสนอหรือตัวแทนได้ชี้แจงหลักการและเหตุผลของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและชี้แจงต่อที่ประชุม ซึ่งการชี้แจงหลักการดังกล่าวเป็นการแสดงว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอนั้นมีหลักการ เหตุผล และความจำเป็นอย่างไร มีข้อความและเนื้อหาสาระอย่างไร ซึ่งการชี้แจงหลักการและเหตุผลความจำเป็นในการที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะทำให้สมาชิกรัฐสภาได้รู้ถึงความเป็นมาและเหตุผลความจำเป็นในการที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพิจารณาว่าจะรับหลักการแห่งร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ จากนั้นประธานรัฐสภาก็จะให้สมาชิกรัฐสภาได้อภิปรายโดยให้ผู้เสนอหรือตัวแทนได้ตอบชี้แจง และเมื่อการอภิปรายได้ดำเนินไปจนเสร็จสิ้นแล้วประธานรัฐสภาก็จะจัดให้มีการลงมติในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาต่อไป

ส่วนในการเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชน ประธานรัฐสภาอาจไม่ได้ให้ผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นผู้เสนอและชี้แจงร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ แม้ว่าจะมีข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2553 ข้อ 89 วรรคสอง กำหนดไว้ว่า “ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม นั้น เป็นผู้เสนอและชี้แจงร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อที่ประชุมรัฐสภา” ก็ตาม เนื่องจากข้อบังคับการประชุมรัฐสภาเป็นเพียงข้อกำหนด ระเบียบปฏิบัติหรือกรอบกติกาของที่ประชุมรัฐสภาเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในการประชุมไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายแต่อย่างใด ดังนั้นหากไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับก็ไม่มีความผิด ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนโดยนายเหวง โตจิราการ กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับการพิจารณาพร้อมกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่คณะรัฐมนตรีเป็นเสนอในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 9 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันอังคารที่ 23 พฤศจิกายน 2553

ซึ่งเป็นข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2553 มีผลใช้บังคับแล้ว โดยประธานรัฐสภาไม่ได้ให้ผู้มีเสนอหรือตัวแทนของประชาชนได้มีโอกาสแถลงหลักการและเหตุผลของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและชี้แจงต่อที่ประชุมแต่อย่างใด แต่ในขณะที่รื้อร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของคณะรัฐมนตรีประธานรัฐสภาได้ให้ผู้เสนอหรือตัวแทนได้มีโอกาสแถลงหลักการและเหตุผลของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและชี้แจงต่อที่ประชุมอีกทั้งยังได้ตอบชี้แจงในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

1. ปัญหาจากการที่ไม่ได้กำหนดให้ประชาชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการการ

วิสามัญ

ในกรณีที่รัฐสภาได้รับหลักการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่หนึ่งมาแล้วร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมก็จะเข้าสู่การพิจารณาในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตราซึ่งได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าการพิจารณาในวาระที่สองจะมีอยู่ 2 ขั้นตอนคือ การพิจารณาของคณะกรรมการการและการพิจารณาของรัฐสภา ซึ่งในการพิจารณาของคณะกรรมการนี้เองที่ประชาชนผู้เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการวิสามัญเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของตนเองเพราะประชาชนที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการวิสามัญสามารถชี้แจงหรืออธิบายถึงเจตนารมณ์หรือความหมายของมาตราที่ขอแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยตรงหากมีสมาชิกรัฐสภาเสนอคำแปรญัตติ อีกทั้งยังเป็นการชี้แจงให้กรรมการท่านอื่นๆ ได้รับทราบข้อมูลและความต้องการหรือเจตนารมณ์ที่อยู่เบื้องหลังของมาตรานั้นๆ ของประชาชนที่ได้เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้องมากที่สุดเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาเป็นรายมาตรา ซึ่งในการพิจารณาของคณะกรรมการนี้หากประชาชนผู้เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการวิสามัญ กรรมการก็อาจไม่ทราบและเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ อาจมีผลทำให้เนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมถูกแก้ไขและถูกบิดเบือนไปจากเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชนอีกด้วย

ดังนั้น การที่ประชาชนไม่ได้เข้าชี้แจงในหลักการและเหตุผลของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามข้อ 3. รวมทั้งไม่ได้แต่งตั้งให้ประชาชนผู้เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเข้าเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการวิสามัญจึงเป็นการไม่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 ที่ต้องการให้สิทธิแก่ประชาชนที่เข้าชื่อเสนอแก้ไข

เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้มีตัวแทนเข้าชี้แจงเหตุผลและร่วมเป็นกรรมาธิการเพื่อพิจารณาแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญที่ต้องการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับ มาตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 (4) วรรคหนึ่งบัญญัติว่าการพิจารณาในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตราต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นขั้นตอนหลังจากที่ต้องผ่านการพิจารณาในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการมาแล้ว ซึ่งหากรัฐสภาลงมติไม่รับหลักการแห่งร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมแล้วก็จะส่งผลให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นอันตกไป ดังนั้น หากปรากฏว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนไม่ได้รับความเห็นชอบในหลักการจากรัฐสภาในวาระที่หนึ่ง การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมก็ไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

2. ปัญหาจากการที่ไม่ได้กำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาารวมกันตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยประชาชนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 (4) กำหนดให้การพิจารณาในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตราต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ทั้งนี้เนื่องจากเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยประชาชนด้วยตนเอง จึงควรที่จะต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยประชาชนดังกล่าวอย่างไร แต่ในกรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนด รัฐธรรมนูญกลับไม่ได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเข้าใจว่าในกรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดไม่จำเป็นจะต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจาก

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่อย่างใด ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิดพลาดเนื่องจากหากได้ศึกษาถึงอำนาจของประชาชนว่าเป็นผู้มีอำนาจในการจัดให้มีรัฐธรรมนูญหรืออำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) แล้วก็จะสามารถเข้าใจว่าคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ถือเป็นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐธรรมนูญ และจากอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง เนื่องจากเป็นองค์กรที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดจึงต้องอาศัยอำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) ซึ่งก็คืออำนาจของประชาชนเป็นพื้นฐาน

ในกรณีนี้หากพิจารณาโดยละเอียดแล้วก็จะเห็นได้ว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยประชาชนยังต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นที่ต้องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ ดังนั้นในทางกลับกันหากเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดก็ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่นเดียวกันว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอย่างไรในประเด็นที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด หากจะต้องให้องค์กรอื่นสามารถเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยไม่ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก็จะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรและทำให้องค์กรที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญมีอำนาจเท่ากับอำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง

ดังนั้น การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดดังกล่าวก็จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิดและเป็นการไม่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 ที่ต้องการให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง

3. ปัญหาจากการที่ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีการออกเสียงประชามติในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 (2) กำหนดให้รัฐสภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นสามวาระไม่ว่าผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งถ้าหากร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมผ่านการพิจารณาจากรัฐสภาทั้งสามวาระก็จะต้องนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยต่อไป แต่ถ้าหากปรากฏว่าในกรณีที่ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาออกเสียงลงคะแนนให้ความเห็นชอบให้รับหลักการน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ผู้ติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็เป็นอันตกไป ผลก็คือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติไม่รับหลักการแห่งร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนในวาระที่หนึ่ง หรือในกรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนได้รับความเห็นชอบด้วยเสียงข้างมากจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาในวาระที่สอง จนสู่การพิจารณาในวาระที่สามขึ้นลงมติ แต่ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภากลับไม่ให้ความเห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งก็มีผลทำให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่สามตกไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือในกรณีที่ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่หนึ่งหรือวาระที่สาม ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายมาตราใดกำหนดให้จะต้องนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ไม่ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามาให้ประชาชนออกเสียงประชามติแต่อย่างใด นอกจากนี้ในกรณีที่รัฐสภามีมติในวาระที่สามเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมก็ไม่มีกฎหมายกำหนดให้จะต้องนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่รัฐสภามีมติเห็นชอบแล้วมา ให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติแต่อย่างใด

4. ปัญหาจากการที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่รัฐสภาได้บรรจุร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนไว้ในระเบียบวาระการประชุมร่วมกันของรัฐสภาแล้วและอยู่ในระหว่างการพิจารณาของรัฐสภาไม่ว่าจะอยู่ในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการ หรือวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา หรือวาระที่สามขึ้นลงมติ หากปรากฏว่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงโดยการครบวาระ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง หรือไม่กรณีที่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรให้ถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนเป็นอันตกไป (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 153 วรรคหนึ่ง) เมื่อสมาชิกภาพของ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้เป็นผลให้ไม่มีสภาผู้แทนราษฎรที่จะประชุมร่วมกับวุฒิสภา โดยสาเหตุของการยุบสภาผู้แทนราษฎรอาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ หรือความขัดแย้งภายในพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล หรืออาจเกิดจากปัญหาทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ทางการเมือง ดังนั้น เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงโดยการครบวาระหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนก็จะไม่ได้รับการพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาไม่ว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาในวาระใดเนื่องจากรัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นอันตกไป

5. ปัญหาจากการแทรกแซงกระบวนการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของประชาชน

การเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของประชาชนเป็นการเสนอโดยอ้อมซึ่งจะต้องนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไปให้รัฐสภาพิจารณา ดังนั้น หากสมาชิกรัฐสภาที่มีได้เป็นกรรมาธิการต้องการแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญของประชาชนก็สามารถทำได้โดยการเสนอคำแปรญัตติภายในระยะเวลาที่รัฐสภากำหนดซึ่งจะอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตราคณะกรรมการก็จะดำเนินการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตั้งแต่มาตราแรกไปจนถึงมาตราสุดท้าย และมาตราใดมีสมาชิกรัฐสภายื่นคำแปรญัตติ สมาชิกท่านนั้นก็ต้องมาชี้แจงเหตุผลในที่ประชุมของคณะกรรมการ หลังจากนั้นคณะกรรมการก็จะแก้ไขเพิ่มเติมตามที่สมาชิกรัฐสภาแปรญัตติ แต่หากคณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับคำแปรญัตติและผู้แปรญัตติยังคิดที่จะนำไปอภิปรายในที่ประชุมรัฐสภาผู้แปรญัตติก็สามารถสงวนคำแปรญัตติไว้เพื่อนำไปพิจารณาในชั้นรัฐสภาต่อไป ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการก็สามารถสงวนความเห็นได้หากคณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับคำแปรญัตติ หลังจากนั้นคณะกรรมการก็จะพิจารณารัฐธรรมนูญแล้วทำรายงานเสนอรัฐสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

ส่วนการพิจารณาของรัฐสภาในวาระที่สอง รัฐสภาก็จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการโดยจะพิจารณาเรียงตามลำดับมาตราไปจนจบ ซึ่งสมาชิกจะสามารถอภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนคำแปรญัตติไว้ หรือที่กรรมาธิการได้สงวนความเห็นไว้ และรัฐสภาก็จะลงมติโดยการออกเสียงลงคะแนนว่าจะขึ้นตามการแก้ไขเพิ่มเติมของคณะกรรมการหรือไม่หรือจะแก้ไขเพิ่มเติมเป็นอย่างอื่น และหลังจากได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วก็จะเป็นการพิจารณา

ในวาระที่สามขึ้นลงมติ โดยรัฐสภาอาจเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ผ่านการพิจารณาในวาระที่สองก็ได้

ดังนั้น สมาชิกสภาที่เสนอคำแปรญัตติที่ดี หรือคณะกรรมการที่ดี หรือรัฐสภาที่ดี ต่างสามารถแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนในวาระที่สองและวาระที่สามได้ทั้งสิ้น ซึ่งการที่สมาชิกสภา หรือคณะกรรมการ หรือรัฐสภาสามารถแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของประชาชนได้ทำให้ขัดต่อหลักประชาธิปไตยทางตรง เนื่องจากเป็นการที่รัฐสภาสามารถแทรกแซงกระบวนการเสนอกฎหมายของประชาชนซึ่งอาจทำให้เจตนารมณ์ของประชาชนถูกบิดเบือน ในขณะที่เดียวกันการที่รัฐสภาสามารถแทรกแซงกระบวนการเสนอกฎหมายของประชาชนได้นี้ยังเป็นการขัดกับทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะแนวคิดนี้สนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้แสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของตนเองโดยตรงโดยปราศจากการกั้นกลางขององค์กรใดระหว่างการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนกับเจตนารมณ์ที่แสดงออกโดยประชาชน ซึ่งเป็นแนวความคิดที่สนับสนุนรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงที่ให้ประชาชนใช้อำนาจในการออกกฎหมายด้วยตนเองโดยตรง

หลักการเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (มาตรา 291)

การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

1. ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ จะเสนอมิได้

2. ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

3. การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

4. การพิจารณาในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมด้วย

การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

5. เมื่อการพิจารณาในวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

6. การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขึ้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนน โดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

7. เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 150 และมาตรา 151 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ความหมายของการรับรู้

กระบวนการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในปัจจุบันสามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมา ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม ดังนั้นกระบวนการข่าวสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากันรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุ และโทรทัศน์ จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองซึ่งสามารถขึ้นาสังคมได้อย่างรอบด้าน

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง และบทบาทของอำนาจประชาธิปไตย เป็นต้น

ความหมายของการรับรู้ทางการเมือง หมายถึง กระบวนการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองซึ่งข่าวสารเป็นสิ่งที่จะช่วยลดความไม่แน่ใจของบุคคล ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองได้ชัดเจนขึ้น และเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนคติ และความคิดเห็นประสบการณ์ทางการเมืองของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งมาแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการเมืองซึ่งกันและกัน

การรับรู้คือการสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) การรับรู้เป็นการแปลหรือการตีความแห่งการสัมผัสที่ทำให้การรับรู้ของเราแตกต่างกันการรับรู้เป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายหรือรู้จักเข้าใจ ซึ่งในการแปลหรือตีความนี้จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่เคยมีแต่หนหลัง จุดรวมของการรับรู้ ถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการและคุณค่าเพื่อที่ความหมายต่อการรับรู้ กระบวนการนี้ เรียกว่า การรับรู้ (Perception) สิ่งต่อไปนี้ คือ

กระบวนการของการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย

1. การสัมผัสหรืออาการสัมผัส
2. ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าที่มาเร้า
3. การแปลความหมายจากอาการสัมผัส
4. การใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม เพื่อแปลความหมาย (มานะ, 2542: 29)

ร่างกายของมนุษย์มีทางรับรู้หรือรู้สึกสัมผัสอยู่หลายทาง และจากการที่ร่างกายถูกปลุกให้ตื่นตัวจากการเร้าของสิ่งแวดล้อมทั้งปวง โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งหรือรวมกันหลายทาง และเกิดเป็นการรับรู้ขึ้น จากการรับรู้ในเฉพาะสิ่ง ร่างกายจะก่อเป็นรูปแบบของสิ่งนั้นขึ้นมาจากประสบการณ์ในสิ่งนั้นหลายแง่มุม กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นขึ้นมาจากประสบการณ์ในสิ่งนั้นหลายแง่มุม กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นกว้างขวางขึ้น จนเกิดภาพในสิ่งนั้นแจ่มชัดขึ้น เรียกว่าความคิดรวบยอด (Concept) (ศิริชัย, 2539: 11-12)

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

จำเนียร และคณะ (2515) กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ไว้ ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้รับรู้ มีผลทำให้การรับรู้ของคนเราแตกต่างกันไปที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการ หรือแรงขับ (Need or Drive) ทักษะ (Attitude) บุคลิกภาพ (Personality) และการปรับตัวส่วนบุคคล (Personal Adjustment)
2. ความใส่ใจและการรับรู้ (Attention and Perception) ปกติเราจะไม่รับรู้หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งหมด จุลรวมของการรับรู้ต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง คือ ความใส่ใจหรือความตั้งใจ ซึ่งเราจะเลือกเฟ้นเฉพาะที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของเรา
3. การเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ (Preparatory Set) เมื่อบุคคลอยู่ในสภาพการเตรียมพร้อมจะช่วยให้บุคคลสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ และเตรียมพร้อมในการเตรียมตัวเองอย่างเต็มที่ ต่อการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมาให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสถานการณ์นั้นๆ
4. ความต้องการและแรงจูงใจ (Need and Motivation Factor) คนเรามักจะเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ หรือความต้องการของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่รับไม่ได้รับการตอบสนอง
5. ความต้องการและคุณค่า (Need and Value) สิ่งที่เราเรารู้จักนั้นอาจถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการและคุณค่าส่วนตัว เพื่อตีความหมายของสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะรับรู้
6. บุคลิกภาพของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ลักษณะของบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกันย่อมรับรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางสังคม และการรับรู้สิ่งเร้าที่ปรากฏไม่ชัดเจนแตกต่างกันเสมอ
7. ประสบการณ์เดิม (Early Experience) ประสบการณ์เดิมหรือพื้นฐานความรู้เดิมในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ย่อมมีผลต่อการตีความของสิ่งที่เรารับรู้

มานะ (2542:30) เสนอแนะ การรับรู้เป็นกระบวนการประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งเร้า ซึ่งไปกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัสให้เกิดการทำงานขึ้น และส่งรายละเอียดไปยังประสาทสัมผัส เพื่อส่งต่อไปยังสมองกระบวนการนี้เรียกว่า การสัมผัส (Sensation)

ประการที่สอง การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลและรายละเอียดต่างๆที่มนุษย์ได้รับและนำมาประสมกับข้อมูลอื่นๆกระบวนการนี้เรียกว่า การรับรู้หรือ Perception

ประการที่สาม การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้รับรู้อันหมายถึง ประสบการณ์เดิม แรงขับ ทักษะคติ บุคลิกภาพ และอื่นๆของผู้รับรู้ เช่น การเอาใจใส่ (Attention)

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

เมื่อกล่าวถึงการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (Political Information) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับ “ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory)” เนื่องจากการที่บุคคลจะได้รับข่าวสารหรือต้องการส่งข่าวสารไปยังผู้อื่น ต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการการสื่อสารมนุษย์ ใช้การสื่อสารเพื่อแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด ความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันการสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งกระบวนการสื่อสาร มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร (Source) เป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร คือ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เลือกสรรข่าวสารเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วส่งต่อไปยังผู้รับสาร บทบาทของผู้ส่งสารมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ เลือกสรรความหมายที่จะใช้สำหรับการสื่อสาร สร้างรหัสจากความหมายให้อยู่ในรูปของสาร และส่งรหัสของสารนั้นออกไป

การพิจารณาถึงแหล่งสาร ในสภาพของความเป็นจริงนั้นแยกแยะได้ยากมาก เช่น สถานีโทรทัศน์ถ่ายทอดคำแถลงการณ์ของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในกรณีนี้ถือว่า รัฐบาลเป็นแหล่งสาร เพราะข่าวสารต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมานั้น ได้ผ่านการกลั่นกรองจากรัฐบาล

และถูกถ่ายทอดผ่านทางโฆษกรัฐบาล ส่วนโทรทัศน์ถือว่าเป็นช่องทางการสื่อสาร แต่ในกรณีที่โทรทัศน์ถ่ายทอดสดการเดินขบวนประท้วงของนักศึกษา ในกรณีนี้จะถือว่าสถานีโทรทัศน์เป็นแหล่งสารพร้อมกับทำหน้าที่เป็นช่องทางของสื่อ เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ทำหน้าที่เลือกสรรภาพเหตุการณ์ทางการเมือง และกระจายภาพเหตุการณ์ดังกล่าวไปสู่ประชาชน

2. สาร (Message) หมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่กระตุ้นความหมายให้กับผู้รับ เป็นสาระเรื่องราวที่ส่งออกไปจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร อาจเป็นความคิดหรือเรื่องราวใดๆ ก็ได้ ที่ส่งผ่านไปตามสื่อในรูปของข้อความ คำพูด รูปภาพ หรือกิริยาท่าทาง

ในการศึกษาเรื่องนี้สิ่งที่เป็นสาร ก็คือ “ข่าวสาร” ซึ่งข่าวสารเป็นสารอย่างหนึ่งที่ถูกลำเลียงมาตามสื่อต่างๆ โดยแหล่งสาร ซึ่งอยู่ในรูปของสัญลักษณ์หรือสัญญาณ แต่โดยทั่วไปแล้วเมื่อเราพูดถึงคำว่า “ข่าวสาร” แล้วมักจะหมายถึง “เนื้อหาของสื่อ หรือ เนื้อหาของสาร” ซึ่ง “ข่าวสาร” หมายถึงเนื้อหาอะไรก็ได้ที่จะช่วยลด “ความไม่แน่ใจ” หรือ ทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในสถานการณ์หนึ่งๆ กล่าวคือ การที่คนเราจะตัดสินใจรับรู้ หรือยอมรับสิ่งของ เหตุการณ์หรือแนวความคิดอะไรสักอย่างนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะข่าวสารที่เขาได้รับ คือถ้าหากบุคคลได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์มากเท่าไร บุคคลนั้นก็จะสามารถตัดสินใจรับรู้หรือยอมรับได้ง่าย ความไม่แน่ใจก็จะลดน้อยลงจนตรงกันข้าม ถ้าหากบุคคลขาดการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วความไม่แน่ใจจะมีมาก จึงทำให้บุคคลนั้นยากที่จะตัดสินใจหรือยอมรับได้ เป็นการช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพให้ชัดเจนขึ้น และยังช่วยกำหนดพฤติกรรมบุคคลควรจะทำอย่างไรได้ สถานการณ์หนึ่ง ๆ ด้วย (Schramm, 1971: 23)

หน้าที่ของข่าวสารมีหลายประการ เช่น หน้าที่ในด้านที่เป็นข่าวสารการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับทราบหรือหน้าที่ในการให้ความเห็นหรือชักจูง หน้าที่ในการให้ความรู้หรือการศึกษา ตลอดจนหน้าที่ในการให้ความบันเทิงอย่างไรก็ตามการวิจัยเรื่องนี้จะเน้นหน้าที่ในด้านที่เป็น ข่าวสารเป็นหลัก โดยเฉพาะข่าวสารทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศและเป็นปัจจัยที่จำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะข่าวสารทางการเมืองจะช่วยให้ระบบการเมืองอื่น ๆ ทำหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Almond and Powell, 1980: 10) ทั้งนี้เนื่องจากการที่ประชาชนได้รับความรู้ข่าวสารในทางการเมือง จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้เกิดความเข้าใจในทางการเมืองติดตามมา (พุทธนิสาณ, 2535: 194-197) ได้

เสนอแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังกล่าวจะทำให้รัฐบาลได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ทำให้รัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

3. ช่องทางสำหรับส่งสารหรือสื่อ (Channel) เป็นสิ่งที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับ บางครั้งอาจเรียกว่า “ผู้นำส่งสาร” ก็ได้ ในการศึกษาเกี่ยวกับสื่อ โดยทั่วไปมักแบ่งสื่อออกเป็น 2 ประเภท คือ (Almond and Powell, 1966: 167)

3.1 สื่อบุคคล ได้แก่ สื่อแบบนี้ส่วนใหญ่มักจะติดต่อสื่อสารกันโดยการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว และผู้ส่งสารกับผู้รับสารมักจะมีความรู้จัก ชอบพอกันเคยกัน เป็นการส่วนตัว การสื่อสารลักษณะนี้จึงเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้รับสารสามารถที่จะตอบรับหรือมีปฏิกิริยาได้ตอบต่อข่าวสารนั้น ผู้ส่งข่าวสารสามารถมองเห็นได้และผู้รับสามารถถามสิ่งที่ยังไม่เข้าใจจากผู้ส่งได้ การสื่อสารแบบนี้ระบบมิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของปัจเจกบุคคล หากแต่จะมีอิทธิพลได้โดยทางอ้อม คือผ่านตัวกลางอีกทีหนึ่ง ตัวกลางนี้คือ “ผู้นำความคิดเห็น” บรรดาผู้นำความคิดเห็นเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและตื่นตัวทางการเมืองสูงรับฟังข่าวสารทางการเมืองที่ได้รับมา ส่งผ่านไปยังบุคคลอื่นๆในสังคม อาจจะโดยการตีความหรือสอดแทรกความคิดเห็นของตนลงไปด้วย ซึ่งอาจจะทำให้ข้อมูลที่ส่งต่อไปยังผู้อื่น บิดเบือนไปจากความเป็นจริงได้

3.2 สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อชนิดนี้นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากแต่มีจุดอ่อนคือ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจในเนื้อหาของสารแล้ว จะไม่สามารถซักถามได้เนื่องจากการสื่อสารแบบทางเดียว แต่การสื่อสารในลักษณะนี้มีข้อดีคือ สามารถส่งข่าวสารข้อมูลให้แก่ผู้รับได้เป็นจำนวนมาก ๆ และช่วยลดการบิดเบือนข่าวสารข้อมูลโดยการพูดปากต่อปากได้ดี นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง จนเป็นเหตุให้ผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่ถือโอกาสใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการที่จะกระตุ้น เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ตนต้องการ หรือไม่ก็อาจครอบงำสื่อมวลชน เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง ผู้ที่รับข่าวสารจากแหล่งสาร เป็นจุดหมายปลายทางที่ส่งสารไปถึงผู้รับสารอาจเป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลก็ได้ บทบาทของผู้รับสารมีอยู่ด้วยกันสาม

ประการคือ รับสาร ถอดรหัสสารเพื่อให้ความหมาย และได้ตอบต่อความหมาย บทบาททั้งสามนี้อาจทำโดยบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้

ในการศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองสามารถนำแนวคิด เรื่องการใช้และความพึงพอใจที่ผู้รับสารมีต่อสื่อมวลชน (Uses และ Gratifications Model) เพื่อเป็นดัชนีชี้ถึงการเปิดรับข่าวสารตามความพอใจของผู้รับสาร โดยแนวคิดนี้เน้นที่ผู้รับสารว่ามีกระบวนการอย่างไรในการเปิดรับสื่อหนึ่งๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างสรรค์ความพอใจให้กับตนเองโดยอาศัยสื่อ ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิหลังด้านตัวแปรทางประชากรศาสตร์ จิตวิทยา และประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้รับสาร (สุรพงษ์, 2533 : 113-117)

ดังนั้น จึงได้มีนักวิชาการบางท่านที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยนำเอาความคิดดังกล่าวมาประยุกต์ ใช้โดยมีสมมติฐานว่า ผู้ที่เปิดรับข่าวสารนั้นจะมีวัตถุประสงค์ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานภาพ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น

Robinson (1977: 77) ได้ทำการศึกษาถึงระดับการศึกษาของผู้รับสาร มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อและระดับความรู้ทางด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคล โดยกลุ่มคนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการใช้สื่อ และระดับความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันไปด้วย กล่าวคือกลุ่มคนที่มีความรู้สูงจะเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ข้อมูลข่าวสารดี และจะเพิ่มพูนความรู้ทางด้านนี้ของตนให้มากขึ้นโดยการใช้สื่อมวลชน

Choi and Becker (1987: 273) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อ พบว่าการศึกษาหลายชั้นที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีผลต่อการเลือกใช้สื่อ กล่าวคือ คนที่มีการศึกษาสูงจะอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าคนมีการศึกษาต่ำซึ่งจะเลือกที่จะดูโทรทัศน์หรือฟังวิทยุมากกว่า

Seare and Freedman (1967: 174-213) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลพบว่ากลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับการศึกษาและระดับชั้นทางสังคม ซึ่งสามารถใช้อาชีพเป็นดัชนีวัดแทนได้เป็นกลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการทำนายพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชนที่ดีที่สุดหรืออาจกล่าวได้ว่าระดับการศึกษาและอาชีพเป็นตัวแปรที่มีแนวโน้มมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อ

Mccomb and Mullins (1973 อ้างใน วรงค์, 2527: 87) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางด้านการศึกษากับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนกับความสนใจทางการเมืองพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษามีความสัมพันธ์โดยทางอ้อมกับความสนใจทางการเมือง คือ ผู้มีการศึกษาสูงจะใช้สื่อมวลชนมากขึ้น และจะมีผลให้บุคคลเหล่านี้เกิดความสนใจทางการเมืองด้วย ขณะที่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษากับความสนใจทางการเมืองโดยไม่ผ่านการใช้สื่อมวลชนไม่มี

Whitney (1996 อ้างใน วรงค์, 2527: 89) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อมวลชนกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลเป็นไปในลักษณะดังนี้ คนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่คงเส้นคงวาจะเป็นผู้ที่สนใจข่าวสารทางการเมืองมากกว่าคนที่มีความสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแบบคงเส้นคงวา

จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นพบว่า การรับรู้ข่าวสารมีความจำเป็นมากสำหรับนำไปประกอบกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านต่างๆ นอกจากนี้ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองยังน่าจะแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิหลังที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นดังกล่าวมาประกอบในการศึกษาครั้งนี้ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารเป็นพฤติกรรมขั้นพื้นฐานซึ่งมีความจำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การสื่อสารนั้นเป็นรากฐานของกิจกรรมทางสังคมและการเมืองมนุษย์ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนและอาศัยการสื่อสารเพื่อให้การอยู่ร่วมกับคนในสังคมเป็นไปโดยปกติสุข การสื่อสารยังคงมีความสำคัญอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง มีเพียงแต่เครื่องมือและโครงสร้างทางการสื่อสารเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเพื่อขยายบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมแต่ละสมัย

Agree (1976 อ้างใน พุทธิสาณ ชุมพล, 2535: 181) ได้กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงทัศนคติความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ทางการเมืองระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์

ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง โดยที่ระบบการเมืองหรือรัฐบาลจะได้หาช่องทางให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายและกิจกรรมของรัฐบาลกับการที่ประชาชนจะได้เรียนรู้ถึงนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนโดยที่

1. เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือมากกว่านั้น
2. เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง
3. เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทางการเมือง

Ruah and Althoff (1997 อ้างใน เสถียร เขยประดับ, 2540: 20) ได้กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมืองจากส่วนหนึ่งของระบบการเมืองไปยังอีกส่วนหนึ่งของ ระบบการเมือง และเป็นการถ่ายทอดระหว่างระบบของสังคมกับระบบการเมือง

Pye (1963 อ้างใน พุทธิสาณ ชุมพล, 2535: 183) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองว่า การสื่อสารเป็นเส้นใยที่ผูกพันมนุษย์เข้าด้วยกันเป็นสังคม มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กันด้วยการสื่อสาร การไหลเวียนของการสื่อสารจึงเป็นตัวกำหนดทิศทางและความฉับไวของการเปลี่ยนแปลงในสังคม อีกทั้งแพร่กระจายไปยังสังคมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง โดยแบ่งลักษณะการสื่อสารในสังคมออก เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. สังคมดั้งเดิม กระบวนการสื่อสารรวมอยู่ในกระบวนการทางสังคม โดยชนชั้นนำจะเป็นตัวกำหนดการไหลเวียนและเนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร
2. ระยะแปรเปลี่ยน ด้านหนึ่งใช้ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารภายในศูนย์กลางของสังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่และเป็นสังคมเมือง แต่ในอีกด้านหนึ่งเป็นการสื่อสารแบบพบหน้ากัน
3. สังคมใหม่ (โดยเฉพาะที่เป็นประชาธิปไตย) การสื่อสารโดยสื่อมวลชนมีความเป็นวิชาชีพ มีโครงสร้างเฉพาะในการทำหน้าที่เป็นอิสระจากรัฐบาล มีจรรยาบรรณและความเป็นกลางแต่จะเชื่อมโยงกับการสื่อสาร โดยผู้นำความคิดเห็นที่ไม่เป็นทางการที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในสังคมที่เขาพบปะ สนทนาอยู่ด้วยเป็นประจำ และจะมีการไหลเวียนป้อนกลับข่าวสารกันอยู่อย่างต่อเนื่อง

Deutsch (1981 อ้างใน สถิต นิยมญาติ, 2534: 12) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองโดยอธิบายถึงโครงสร้างของระบบการเมืองว่ามีลักษณะเป็นเครือข่ายของระบบการสื่อสารที่มีกระบวนการทำงานที่คล้ายคลึงกับการทำงานของระบบประสาทมนุษย์ และระบบเครื่องกลอัตโนมัติโดยที่เครือข่ายจะครอบคลุมและเชื่อมโยงทุก ๆ ส่วนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบกับสภาพแวดล้อมนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยการมีระบบสื่อสาร ทั้งในระบบกับสภาพแวดล้อม การที่จะทำความเข้าใจกับระบบใด ๆ ก็ตามจะต้องทำความเข้าใจต่อระบบทั้งหมด จะขาดหายไปส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ได้ และส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบจะต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นดุลยภาพของระบบ

Almond and Powell (1966 อ้างใน พงศทิธนาถ ชุมพล, 2535: 185-187) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง เป็นหน้าที่พื้นฐานหนึ่งของระบบการเมืองเพื่อการดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างของระบบการเมือง และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง ในกระบวนการกล่อมเกลாதทางการเมืองแม้จะไม่ได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ แต่ก็ก่อให้เกิดความร่วมมือและการควบคุมจากปัจเจกบุคคล โดยจะเป็นตัวกำหนดความต้องการ ข้อมูลข่าวสารที่เปลือยออกมา อันเป็นปัจจัยในการทำความเข้าใจในหน้าที่อื่นของระบบการเมือง โดยเราสามารถเพ่งจุดสนใจไปที่การไหลของข้อมูลข่าวสารในระบบการเมือง วิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้าง ที่แสดงถึงหน้าที่ของการสื่อสารเพราะประชาชนต้องการรู้ความเป็นจริงที่เพียงพอต่อการตัดสินใจในการอธิบายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องการทราบว่าผู้นำคนใดมีแนวโน้มนโยบายอย่างไร รวมทั้งการกระทำของรัฐบาล เพื่อประเมินและควบคุมการทำงานรวมทั้งพยายามที่จะมีอิทธิพลและควบคุมผู้นำภายใต้บทบาทของกลุ่มต่างๆ และประสานงานกับกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแสดงความต้องการถึงผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารเป็นสิ่งที่มนุษย์นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประสานประชาคมเพื่อให้เกิดบูรณาการ และถูกนำมาใช้เพื่อการสร้างความหมายที่ทำให้เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เช่น เพื่อการเมืองการปกครองสำหรับเชื่อมโยงชนชั้นปกครองและชนชั้นได้ปกครองไม่ว่าในแนวนอนหรือแนวตั้งหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นตัวจักรที่จำเป็นในการรักษาการสืบเนื่องของประชาคมไม่ว่าใน ด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม(สุรพงษ์, 2537 : 57-58)

กระบวนการสื่อสาร การสื่อสารเป็นกระบวนการสำคัญในการบ่งชี้ถึงความเป็นสิ่งมีชีวิต นอกเหนือจากปัจจัยในทางชีววิทยา ซึ่งวิธีหรือกระบวนการสื่อสารมีพื้นฐานดังภาพ (สุรพงษ์, 2537: 58-59)

พื้นฐานของกระบวนการสื่อสาร

1. ผู้ส่งสารหรือแหล่งสาร คือ บุคคลหรือสถาบันที่เป็นแหล่งกำเนิดสาร
2. สารหรือ ข้อมูลข่าวสาร
3. ช่องสาร คือ วิธี (means) ที่สารไหลจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร

ซึ่งช่องสารในการสื่อสารทางการเมืองแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท (เสถียร, 2540: 152-153)

1. ช่องสารที่เป็นสื่อมวลชน คือช่องสารที่สามารถทำให้แหล่งสารที่ประกอบด้วยบุคคลคนหนึ่งหรือบุคคลไม่กี่คน สามารถส่งสารไปยังผู้รับเป้าหมายจำนวนมาก ๆ ได้ ช่องสารที่เป็นสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ แผ่นป้าย สติกเกอร์ เป็นต้น ช่องสารที่เป็นสื่อมวลชนนี้สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ดังนี้ ได้ดี

- 1.1 สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก ๆ ได้ในเวลาอันรวดเร็ว
- 1.2 สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจข่าวสารได้ดี
- 1.3 สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่พึงปรารถนาได้

2. ช่องสารที่เป็นสื่อระหว่างบุคคล คือ ช่องสารที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนขึ้นไป ช่องสารนี้สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ดังนี้ ได้ดี

2.1 สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบยคุลวิถี ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจสารก็สามารถ ได้ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถ ปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นเดียวกัน

2.2 สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้

สรุป การสื่อสารทางการเมือง คือ การใช้ยุทธศาสตร์กระบวนการในการส่งสารทางการเมืองจากผู้หนึ่งไปยังอีกผู้หนึ่งเพื่อให้ข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ชี้นำสังคมและตรวจสอบการทำงานในเรื่องการเมืองการปกครอง

การเมืองที่เปิดด้วยการมีโครงสร้างและช่องทางการสื่อสารทางการเมืองที่หลากหลาย ทั้งผู้นำ และประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างมากมายแต่ก็ยังมีข้อจำกัดของการสื่อสารอยู่ ดังเช่น (สมควร กวียะ, 2539: 25-26)

1. ช่องทางการสื่อสาร ที่อาจเกิดการบิดเบือนได้ด้วยคุณภาพของ เสียง เวลา ความคาดหวังของผู้นำ ต้นทุน แผนการทางการเมือง การผ่านเข้าออกของข่าวสารในแต่ละช่วงเวลาการแปรผล และวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญที่จะแปลความหมายสู่ความหมายที่เข้าใจง่าย ๆ วิจารณ์ญาณของข้าราชการสายการบังคับบัญชา การประสานงานความรับผิดชอบความสนใจและแปรผลให้ตรงกันตามความต้องการของผู้นำและประชาชนที่เป็นเสียงสะท้อนกลับ ที่เป็นข้อมูลลักษณะไหลขึ้นที่อาจถูกลบหรือข่าวสารหายไปโดยเฉพาะในชนบท

2. กระบวนการและระบบการเมืองขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของระบบเทคโนโลยีการหันเหความสนใจของประชาชนที่จะเข้าถึงข่าวสารได้ทันเวลาสำหรับการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ซึ่งถ้าหากช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและมีการแข่งขันกันทำงานโดยใช้แหล่งสารเดียวแต่เจาะลึกอย่างได้ผล การไหลของข้อมูลข่าวสารมากหรือน้อยรวมทั้งความยืดหยุ่นของผู้นำที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชน

3. นโยบายการบิดเบือนของข่าวสาร อาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากสภาพแวดล้อมและความสามารถของระบบการเมืองที่ใช้ตัวแทน คือ ระบบราชการที่จะสกัดกั้น ควบคุมหรือแพร่กระจายข่าวสาร ด้วยการผ่านสายการบังคับบัญชา การรวมศูนย์อำนาจของระบบราชการทำให้นโยบายต่าง ๆ ที่ออกมาย่อมไม่สามารถสนองความต้องการได้

4. ผู้รับสาร ภายใต้รูปแบบการเลือกรับสาร หรืออิทธิพลอันจำกัดของการสื่อสาร นักการ สื่อสารมองเห็นว่าคุณสมบัติต่าง ๆ ของผู้รับสารเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบของ

ปฏิกิริยาย้อนกลับของประชาชน การที่จะเสนอข่าวสารใด ๆ ต้องศึกษา วิเคราะห์ เพราะหากข่าวสารใด ๆ ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ หรือปทัสถานของกลุ่มข่าว นั้นจะไม่ได้รับความสนใจ ประชาชนจะปิดการรับสารหรือถ้าเปิดรับก็จะไม่สนใจอย่างแท้จริง มีผลกระทบต่อการตีความข่าวสารที่ได้รับด้วยโดย

4.1 สิ่งที่ประชาชนสะสมไว้แต่ดั้งเดิม คือ ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะคติ ถ้าข่าวสารต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการสิ่งเหล่านี้จะได้รับความสนใจ

4.2 การสื่อสารระหว่างบุคคลจากการเข้าอบรมประชุมสัมมนาจากการฟังการดูจาก สื่อมวลชนเขาจะจำเอาข่าวสารไปสนทนากับบุคคลอื่น

4.3 อิทธิพลของผู้นำ ประชาชนมักจะฟังความคิดเห็นของผู้นำของเขา

4.4 ภาพพจน์ของรัฐบาลและสื่อมวลชน ความน่าเชื่อถือ นำไว้วางใจของรัฐบาล และ ความเป็นกลาง หรือความอิสระเสรีในการเผยแพร่ของสื่อมวลชน

ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง ความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวใดๆ ในสถานะของระบบในแง่ของการใช้อำนาจหน้าที่หรืออำนาจรัฐแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม

ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองเป็นศูนย์กลางในการจัดกลาทางสังคม การเมืองหรือสื่อกลาง ระหว่างประชาชน และเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลและเหตุการณ์ทางการเมืองให้ประชาชนได้รับรู้ในขณะเดียวกันก็จะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเป็นการพัฒนาทักษะคติ ความเชื่อเกี่ยวกับระบบการเมือง ได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการจัดกลาทางสังคมเป็นการเรียนรู้ของประชาชนในสังคมทั้ง รูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อพัฒนาตัวเองตามความต้องการของสังคม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขจรชัย ชัยพัฒนานันท์ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ: ศึกษากรณีตามมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเทศไทย เกิดจากกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ เช่น การที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนที่ต้องการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการรวบรวมรายชื่อประชาชนขั้นตอนการตรวจสอบลายมือชื่อและเอกสาร รวมถึงขั้นตอนในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของรัฐสภาที่ไม่มีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนการที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ตัวแทนของประชาชนที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเข้าชี้แจงหลักการและเหตุผลของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อที่ประชุมรัฐสภาในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการและรวมเป็นส่วนหนึ่งของกรรมาธิการวิสามัญในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา การที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการออกเสียงลงประชามติในร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมการที่อายุของสภาสิ้นสุดลงหรือการมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงการแทรกแซงกระบวนการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของประชาชนโดยรัฐสภา ซึ่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของประชาชนทั้งสิ้น

ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณีการเลือกตั้งวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประกอบด้วยรายได้ อาชีพ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา สถานที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ตลอดจนการย้ายถิ่น และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับปัจจัยต่างๆ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ได้แก่ ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเข้าใจทางการเมือง การเป็นสมาชิก พรรคการเมือง ที่ปรึกษา กลุ่ม กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง การศึกษา (ระดับอนุปริญญาขึ้นไป) ความรู้เกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภา อายุ ซึ่งการศึกษานี้กล่าวได้ว่า ประชากรที่ได้รับข่าวสาร สนใจ เข้าใจ มีความรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาก จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การศึกษา และอายุ

ปรีชญา จำเจริญ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น กลุ่มตัวอย่างมีเป็นกลุ่มที่มีความรู้กับกลุ่มที่ไม่มีความรู้ใกล้เคียงกัน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีระดับต่ำถึงปานกลาง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ สถานภาพการสมรส รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ การติดตามข่าวสารทางการเมือง ความศรัทธาในพรรคการเมือง และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเลือกตั้งที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน และอุปสรรคปัญหาในการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และมีทัศนคติที่ไม่ดี ในกระบวนการทางการเมือง ส่งผลให้ประชาชนขาดความกระตือรือร้น ขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อัครัช พศินนิกแสง (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารชุมชน กรณีศึกษา : แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 36-46 ปี ประกอบอาชีพข้าราชการ, พนักงานของรัฐ, หรือพนักงานวิสาหกิจเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า สถานภาพสมรส และมีรายได้เฉลี่ย 20,001 บาทขึ้นไป ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าด้านการร่วมวางแผน นโยบาย มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับบางครั้ง ด้านการตรวจสอบและประเมินผล มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับบางครั้ง และด้านการให้ความช่วยเหลือ มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับบ่อยๆ ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเนื่องแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน ส่วนปัจจัยด้านสถานภาพไม่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จิตติมา อุดมศรี (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพครอบครัว การรับรู้ข่าวสาร และระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่ 3) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นฯ ควรเร่งจัดหามาตรการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างโอกาสให้กลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัด

ในด้านเวลา อาชีพ รายได้ มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการสร้างแรงจูงใจ การให้ข้อมูลข่าวสารในทุกรูปแบบเพื่อให้ประชาชนรับรู้ในสิทธิ คุณค่า คุณประโยชน์ และมีโอกาสมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

จิตกานต์ ธนาโอฬาร (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก เนื่องจากความสนใจที่จะเปิดรับข่าวสารการเมืองนั้นมีค่อนข้างน้อย ในส่วนของผลการศึกษาเกี่ยวกับการ ใช้การสื่อสารของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยนั้น ได้พบว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น สื่อมวลชนที่เป็นแหล่งข่าวสารสำคัญที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเป็นประจำ คือ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารจากวิทยุและนิตยสารนั้น นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีการเปิดรับเป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนการเปิดรับข่าวสารการเมืองนั้นพบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อโทรทัศน์ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนการติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อวิทยุ นั้น อยู่ในระดับปานกลางและความสนใจในการติดตามอ่านบทความการเมืองในหนังสือพิมพ์นั้นอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

จิราพร บุญพร (2539) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ครูประถมศึกษาอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ เงินเดือน ระดับตำแหน่งระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคม ความสนใจรับรู้ข่าวสารด้านการเมือง และความสำนึกทางการเมือง ส่วนระดับการศึกษา ไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

สุกม เกษรสิทธิ์ (2542) ได้ศึกษา พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของพนักงานภาคเอกชน: ศึกษากรณีเฉพาะพนักงาน บริษัท เนชั่นพับลิชชิง กรุ๊ป จำกัด พบว่า 1) พนักงานส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากโทรทัศน์เป็นประจำ 2) รองลงมาอ่านหนังสือพิมพ์เป็นครั้งคราว 3) สภาพภูมิหลังของพนักงานที่ต่างกันอันได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ลักษณะงาน และรายได้ มีผลต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การมีความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองแตกต่างกัน 4) พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และนิตยสารรายสัปดาห์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นิอุบล ใจอ่อนน้อม (2543) ทำการวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่าง เปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลในระดับปานกลาง โดยระดับการเปิดรับแตกต่างกันตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้และอาชีพ ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมนั้น กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันตามระดับการศึกษา นอกจากนี้ การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มณีวรรณ รัชมีเฟื่อง (2540) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการและความพึงพอใจของนิสิตนักศึกษาในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ ผลการวิจัยพบว่าลักษณะทางประชากร มีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดรับข่าวสาร ความต้องการข่าวสาร ตลอดจนความพึงพอใจข่าวสารเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญนั้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานศึกษา สาขาวิชา การศึกษา ทั้งของ นิสิตนักศึกษาและของบิดามารดา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และพบว่าความต้องการข่าวสารมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดรับข่าวสาร ความพึงพอใจ ในการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดรับข่าวสารและความต้องการข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ

ประทีป ว่องวิระยุทธ (2541) ทำการวิจัยเรื่อง การเมืองในกระบวนการแก้ไขมาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อ พ.ศ. 2539 ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มพลังนอก รัฐสภา มีบทบาทส่วนใหญ่ต่อกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 211 ในขั้นตอนของการระบุประเด็นปัญหา เพื่อให้รัฐบาลตระหนักและเห็นความสำคัญต่อประเด็นการเปิดประตูสู่การปฏิรูปการเมืองด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 นอกจากนี้กลุ่มพลังนอกรัฐสภาได้เข้าไปมีบทบาทในขั้นตอนของการก่อตัวและจัดทำข้อเสนอของนโยบายอีกด้วย กล่าวคือ สามารถผลักดันข้อเสนอหนึ่งของตน เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาในวาระหนึ่งของการพิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย 2) กลุ่มพลังในรัฐสภามีบทบาทต่อกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 211 ในขั้นตอนของการก่อตัวและกำหนดข้อเสนอของนโยบาย โดยได้พยายามจัดทำร่างแก้ไขมาตรา 211 ที่เอื้อต่อการรักษาประโยชน์ของกลุ่มตนเองไว้และได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจเพื่อผ่านร่างแก้ไขมาตรา 211 ในขั้นตอนของการรับร่างนโยบายอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจของกลุ่มพลัง

ในสภาก็ยังคงอยู่ภายใต้กรอบจำกัดของการผลักดันจากกลุ่มพลังภายนอกรัฐสภาอยู่ตลอดเวลา

3) ผลจากบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีการต่อรองกันสูงในกระบวนการดังกล่าว จึงส่งผลให้เนื้อหาของร่างแก้ไขมาตรา 211 ที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภา มีลักษณะของการประนีประนอม ประสานประโยชน์ โดยการผสมผสานเอาเนื้อหาในร่างแก้ไขมาตรา 211 ของกลุ่มต่างๆ ทั่วไป และนอกสภาเข้าไว้ด้วยกัน

สามารถ ก้อนจันทร์ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า อายุ อาชีพ และระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น

วิทยา ปุณณะเวชชิน (2542) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประเพณีทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง

พลจิตร รักเอียด (2542) ได้ศึกษาวิจัย ความรู้ ความเข้าใจทางด้านการเมือง และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผล ต่อระดับความรู้ความเข้าใจและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างต่ำ มีความรู้ทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

สมบุญ กนกหงส์ (2544) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรในชุมชนโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพเห็นว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านลักษณะความเป็นผู้นำ ด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งตนเอง ด้านโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน และด้านความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน และพบว่าบุคลากรในชุมชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน

ศรุตดินปิลังโหลด (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในจังหวัดสตูล ได้ทำการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารการปกครองท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดสตูล ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด คือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และน้อยที่สุดคือการเข้าร่วมชุมนุมคัดค้านผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลจัดขึ้น เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนอุปสรรคในการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของเทศบาล

พินิจ รัตนะ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารของเทศบาลตำบลนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา แบ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่ารูปแบบและระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดคือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล รองลงมาคือการไปร่วมฟังการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่ากับการพูดคุยหรือวิพากษ์วิจารณ์กับบุคคลอื่นเกี่ยวกับตัวบุคคลที่รับสมัครรับเลือกตั้ง รูปแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่ามีประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดในการชำระภาษี ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต และค่าบริหารต่าง ๆ สำหรับการบริหารด้านอื่น ๆ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาลพบว่าประชาชนไม่เคยมีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม

น้อย เกิดจากปัญหาที่เสนอหรือร้องเรียนมักไม่ได้รับการแก้ไขไม่สามารถตรวจสอบการบริหารงานของนายกเทศมนตรี และการทำงานของสมาชิกสภาเทศบาลตลอดจนพนักงานเจ้าหน้าที่เพราะไม่ได้รับข้อมูลเจ้าหน้าที่ไม่ให้ความร่วมมือข้อมูลอยู่ที่เจ้าหน้าที่

Dahl (1961) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยต่างกันตามลักษณะดังนี้

1. ผู้ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ
2. ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ
3. ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ
4. ผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจ การค้า และนักบริหาร มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีอาชีพด้านการใช้แรงงาน
5. ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเสื่อมโทรม

Schramm (1969: 197-200) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจข่าวสารทางการเมืองมากกล่าวคือ คนที่มีการศึกษาสูงไม่ว่าจะมีอาชีพหรือฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร จะมีความสนใจในข่าวสารทางการเมืองในระดับที่ไม่แตกต่างกัน สำหรับบุคคลที่มีการศึกษต่ำการมีอาชีพที่ได้รับการยกย่องหรือมีเกียรติ หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะทำให้บุคคลนั้นเพิ่มความสนใจในการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรเพื่อใช้ในการครั้งนี้เป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ประกอบด้วย

1. เพศ
2. รายได้
3. ระดับการศึกษา
4. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ประกอบด้วย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291

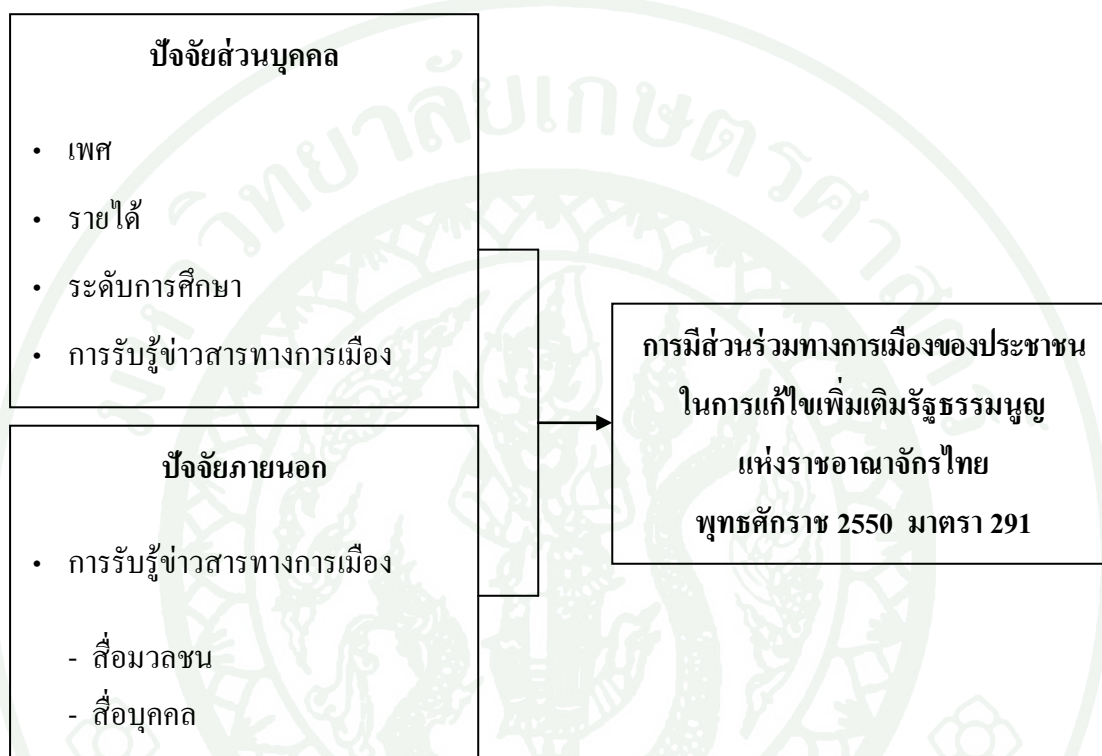
จากการตรวจสอบเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าตัวแปรอันได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน ดังที่ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ อาทิ ถวิลวดี บุรีกุล (2543); ปรีชญ์ จำเจริญ (2552); อัครัฐ พคินนงแสง (2554); จิตติมา อุดมศรี (2554); นิรุบล (2543); Milbrath (1965 อ้างใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2542); Dahl (1961) แต่เนื่องจากลักษณะเฉพาะของประชากรแต่ละกลุ่มที่ทำการศึกษาก็มีความต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่แตกต่างกันของผู้ทำการศึกษาวิจัย

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้จัดเลือกตัวแปรบางประการคือ เพศ รายได้ และระดับการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากได้พิจารณาแล้วว่ากลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา คือ ประชาชน ซึ่งคุณลักษณะของตัวแปรเหล่านี้ น่าจะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และผู้วิจัยได้นำแนวความคิดของ Milbrath and Goel (1977) มากำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยปรับให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร และตัวแปรตาม 1 ตัวแปร มาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

จากแนวคิดศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาตั้งเป็นสมมติฐานในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

2. ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีรายได้แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

3. ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

4. ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 :ตามแนวกติมาตรา 291 โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การทดสอบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีจำนวนประชากร 69,187 คน เพศชาย จำนวน 33,075 คน เพศหญิง จำนวน 36,112 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง อำเภอสามชุก เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2555)

กลุ่มตัวอย่าง

ทำการสุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักการคำนวณของ Yamane's ดังสูตร ต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = จำนวนของขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (ในการศึกษานี้กำหนดให้ $= .05$)

$$\text{แทนค่า } n = \frac{69,187}{1 + (69,187 \times 0.05^2)}$$

$$n = 397.70$$

ดังนั้น ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงเท่ากับ 398 ตัวอย่าง ทั้งนี้จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จะศึกษาจากประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) จากจำนวนประชากร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

(หน่วย : คน)

ตำบล	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
สามชุก	24,862	143
วังลึก	12,466	72
หนองสะเดา	5,172	30
หนองผักนาก	8,367	48
บ้านสระ	5,927	34
กระเสียว	4,196	24
ย่านยาว	8,197	47
รวม	69,187	398

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารหนังสือ แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นแนวทางจัดทำแบบสอบถามโดยแบ่งรายละเอียดแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของประชาชน ในเรื่อง เพศ รายได้ ระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : ตามแนวคิดมาตรา 291 โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การสร้างแบบสอบถามเป็นมาตรวัด โดยเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับการรับรู้ข่าวสาร	ค่าคะแนน
เป็นประจำหรือบ่อยครั้ง	2
เป็นบางครั้ง	1
ไม่เคยเลย	0

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้ว จะใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{2 - 0}{3} = 0.67$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ ดังนี้

ระดับการรับรู้ข่าวสาร	ระดับคะแนน
มาก	1.35 – 2.00
ปานกลาง	0.68 – 1.34
น้อย	0.00 – 0.67

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : ตามแนวคิดมาตรา 291 โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การสร้างแบบสอบถามเป็นมาตรวัดโดยเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ค่าคะแนน
เป็นประจำหรือบ่อยครั้ง	2
เป็นบางครั้ง	1
ไม่เคยเลย	0

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้ว จะใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{2 - 0}{3} = 0.67$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนน
มาก	1.35 – 2.00
ปานกลาง	0.68 – 1.34
น้อย	0.00 – 0.67

การศึกษาวิชาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแปลความหมายของระดับคะแนนของการมีส่วนร่วมโดย นำแนวคิดของ Milbrath (อ้างใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2542: 326) มาเทียบเป็นลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แปลความหมาย	ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วม
กลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมมาก	ลำดับ 9 – 14
กลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง	ลำดับ 6 – 8
กลุ่มจัดเป็นผู้สนใจและมีส่วนร่วม	ลำดับ 5 – 1

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : ตามแนวคิดมาตรา 291 โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การสร้างจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Statement)

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัย นำไปทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น ดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนอ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ Factor Analysis ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ หลังจากนั้นก็นำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยจะหาความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากรในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษาจำนวน 30 ราย โดยการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นรายข้อ (Item Analysis) และหาความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นในแต่ละส่วน ดังนี้

2.1 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 2550 ตามมาตรา 291 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9197

2.2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 2550 ตามมาตรา 291 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8559

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวความคิด เอกสาร ข้อมูลและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

2. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปสอบถามกับประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งสิ้น 398 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสอบถามที่ได้จากข้อมูลพื้นฐานการวัดระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวความคิดมาตรา 291 มาวิเคราะห์ประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For WINDOWS โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามบันทึกลงในหน่วยความจำ แล้วดำเนินการเขียนโปรแกรมเพื่อให้คอมพิวเตอร์ทำการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูล โดยใช้สถิติที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพรรณนาข้อค้นพบจากการวิจัย และทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยแยกสถิติออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) และแจกแจงความถี่ (Frequencies)) ใช้เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของด้านประชากร

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้อธิบายถึงการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน

2. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics)

2.1 ค่า t-test ใช้ทดสอบเปรียบเทียบตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม

2.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) ใช้ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระ ที่จำแนกเป็น 3 กลุ่มขึ้นไป

สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ กำหนดไว้ที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Statement) โดยผู้วิจัย
นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแต่ละประเด็น

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวความคิดมาตรา 291 ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 398 คน แสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 398)		
ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	209	52.5
หญิง	189	47.5
รวม	398	100.0
2. รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	59	14.8
5,001 – 10,000 บาท	180	45.2
10,001 – 20,000 บาท	127	31.9
20,001 – 30,000 บาท	19	4.8
สูงกว่า 30,000 บาท	13	3.3
รวม	398	100.0
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	102	25.6
ระดับ ปวช. - ปวส.	124	31.2
ปริญญาตรี	148	37.2
ปริญญาโท	19	4.8
สูงกว่าปริญญาโท	5	1.2
รวม	398	100.0

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายลักษณะทั่วไปได้ดังนี้

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 52.5 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 47.5

รายได้ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีรายได้ในระดับ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.2 รองลงมาคือ กลุ่มที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.9 และกลุ่มที่มีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.8

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาใน ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 37.2 รองลงมา คือ มีระดับการศึกษา ระดับ ปวช. – ปวส. คิดเป็นร้อยละ 31.2 และกลุ่มที่มีระดับการศึกษา ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25.6

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำคำตอบจากแบบสอบถาม เรื่อง ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 มาทำการวิเคราะห์ จากการวิเคราะห์ปรากฏผลตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุกในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291

(n = 398)						
การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระดับการรับรู้			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
<u>สื่อมวลชน</u>						
วิทยุ,โทรทัศน์,หนังสือพิมพ์,นิตยสาร/หนังสือรายสัปดาห์,สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และ Internet						
1. ท่านอ่านข่าวสารการเมืองการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในหนังสือพิมพ์ต่างๆ	87 (21.9)	194 (48.7)	117 (29.4)	1.08	0.71	ปานกลาง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n = 398)

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระดับการรับรู้			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
2.ท่านอ่านบทความ บทวิเคราะห์ทางการเมือง และข่าวการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากนิตยสารรายสัปดาห์หรือรายปักษ์	150 (37.7)	182 (45.7)	66 (16.6)	0.79	0.70	ปานกลาง
3.ท่านรับฟังการถ่ายทอดข่าวการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ	123 (30.9)	212 (53.3)	63 (15.8)	0.85	0.67	ปานกลาง
4.ท่านรับชมและรับฟังการถ่ายทอดข่าวการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์	80 (20.1)	231 (58)	87 (21.9)	1.02	0.65	ปานกลาง
5.ท่านรับฟังการวิเคราะห์ วิจัยประเด็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ	132 (33.2)	219 (55)	47 (11.8)	0.79	0.64	ปานกลาง
6.ท่านรับชมและรับฟังการวิเคราะห์ วิจัยประเด็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์	83 (20.9)	228 (57.2)	87 (21.9)	1.01	0.65	ปานกลาง
7.ท่านรับฟังการแถลงกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ	133 (33.4)	208 (52.3)	57 (14.3)	0.81	0.66	ปานกลาง
8.ท่านรับชมการแถลงกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของรัฐสภาจากโทรทัศน์	93 (23.4)	213 (53.5)	92 (23.1)	1.00	0.68	ปานกลาง
9.ท่านรับฟังการถ่ายทอดรายการนายกฯคุยกับประชาชนในแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย	130 (32.7)	194 (48.7)	74 (18.6)	0.86	0.70	ปานกลาง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n = 398)

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระดับการรับรู้			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
10.ท่านรับฟังการวิเคราะห์ วิจัยประเด็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ	110 (27.6)	156 (39.2)	132 (33.2)	1.06	0.78	ปานกลาง
11.ท่านรับฟังการถ่ายทอดการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ	142 (35.7)	212 (53.2)	44 (11.1)	0.75	0.64	ปานกลาง
12.ท่านรับชมการถ่ายทอดการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์	127 (31.9)	196 (49.3)	75 (18.8)	0.87	0.70	ปานกลาง
13.ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 291 จากทาง Internet เช่น YouTube	165 (41.5)	182 (45.7)	51 (12.8)	0.71	0.68	ปานกลาง
รวมด้านสื่อมวลชน				0.89	0.68	ปานกลาง

สื่อบุคคล

ญาติพี่น้อง, มิตรสหาย, คนรู้จักที่มีความรู้
ความสนใจ, สมาชิก สสร., การอภิปราย
ในสภา

14.ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากญาติพี่น้อง	122 (30.7)	212 (53.2)	64 (16.1)	0.85	0.67	ปานกลาง
15.ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากมิตรสหาย	122 (30.7)	214 (53.7)	62 (15.6)	0.85	0.66	ปานกลาง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n = 398)

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระดับการรับรู้			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
16.ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากคนรู้จักที่มีความรู้ความสนใจ	110 (27.6)	232 (58.3)	56 (14.1)	0.86	0.63	ปานกลาง
17.ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากสมาชิก สสร. (สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ)	173 (43.5)	166 (41.7)	59 (14.8)	0.71	0.71	ปานกลาง
18.ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 291 จากการอภิปรายในสภา	144 (36.2)	182 (45.7)	72 (18.1)	0.82	0.72	ปานกลาง
รวมด้านสื่อบุคคล				0.82	0.68	ปานกลาง
รวม				0.87	0.68	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ถ้าพิจารณาโดยรวมกลุ่มตัวอย่าง มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.87$ S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองด้านสื่อมวลชน (วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, นิตยสาร/หนังสือรายสัปดาห์, สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และ Internet) โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.89$ S.D. = 0.68) คือ หัวข้อ 1. ท่านอ่านข่าวสารทางการเมืองแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ($\bar{X} = 1.08$ S.D. = 0.71) รองลงมา คือ หัวข้อ 10. ท่านรับชมและรับฟังการถ่ายทอดรายการนายกฯคุยกับประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์ ($\bar{X} = 1.06$ S.D. = 0.78) และหัวข้อ 11. ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากทาง Internet เช่น Youtube ($\bar{X} = 0.71$ S.D. = 0.68)

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองด้านสื่อบุคคล (ญาติพี่น้อง, มิตรสหาย, คนรู้จักที่มีความรู้ความสนใจ, สมาชิก สสร., การอภิปรายในสภา) โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.82$ $S.D. = 0.68$) คือ หัวข้อ 16. ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากคนรู้จักที่มีความรู้ความสนใจ ($\bar{X} = 0.86$ $S.D. = 0.63$) รองลงมา คือ หัวข้อ 14. ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากญาติพี่น้อง ($\bar{X} = 0.85$ $S.D. = 0.67$) หัวข้อ 15. ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากมิตรสหาย ($\bar{X} = 0.85$ $S.D. = 0.66$) และหัวข้อ 17. ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากสมาชิก สสร. (สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ($\bar{X} = 0.71$ $S.D. = 0.71$))

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำคำตอบจากแบบสอบถาม เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 มาทำการวิเคราะห์ปรากฏผลตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
อำเภอสามชุกในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
มาตรา 291 ด้านความสนใจทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ระดับการมีส่วนร่วม			$\bar{X}$	$S.D.$	ระดับการ มีส่วนร่วม
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
1.ท่านมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูล ข่าวสารในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	117 (29.4)	196 (49.2)	85 (21.4)	0.92	0.71	ปานกลาง
2.ท่านไปใช้สิทธิการมีส่วนร่วมในการ ปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	142 (35.7)	183 (46)	73 (18.3)	0.83	0.72	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n = 398)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ระดับการมีส่วนร่วม			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
3. ท่านชักชวนผู้อื่นให้ไปมีส่วนร่วมในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ตาม สิทธิเสรีภาพของประชาชน	148 (37.2)	184 (46.2)	66 (16.6)	0.80	0.70	ปานกลาง
4. ท่านติดตามผลการดำเนินกระบวนการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของรัฐบาลและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	127 (31.9)	195 (49)	76 (19.1)	0.87	0.70	ปานกลาง
5. ท่านได้เข้าร่วมเข้าชื่อเสนอขอแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	181 (45.5)	177 (44.5)	40 (10.1)	0.65	0.66	น้อย
6. ท่านติดตามรับฟังคำปราชัยของรัฐบาล ในการริเริ่มแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	119 (29.9)	205 (51.5)	74 (18.6)	0.89	0.69	ปานกลาง
รวมด้านความสนใจทางการเมือง				0.82	0.69	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ถ้าพิจารณาโดยรวมกลุ่มตัวอย่าง มีการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านความสนใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.82$ S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านความสนใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ หัวข้อ 1. ท่านมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสารในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ($\bar{X} = 0.92$ S.D. = 0.71) รองลงมาคือ หัวข้อ 6. ท่านติดตามรับฟังคำปราชัยของรัฐบาลในการริเริ่มแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ($\bar{X} = 0.89$ S.D. = 0.69) และหัวข้อ 5. ท่านได้เข้าร่วมชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ($\bar{X} = 0.65$ S.D. = 0.66)

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
อำเภอสามชุกในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
มาตรา 291 ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง

(n = 398)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ระดับการมีส่วนร่วม			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
7.ท่านช่วยนักการเมือง หรือพรรคการเมือง ในการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ ประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	171 (43)	173 (43.5)	54 (13.5)	0.71	0.69	ปานกลาง
8.ท่านช่วยนักการเมืองหรือพรรคการเมือง แจกใบปลิวให้ความรู้เรื่องการใช้สิทธิเสรีภาพ ของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291	181 (45.5)	153 (38.4)	64 (16.1)	0.71	0.73	ปานกลาง
รวม				0.71	0.71	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ถ้าพิจารณาโดยรวมกลุ่มตัวอย่าง มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.71$ S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ หัวข้อ 8. ท่านช่วยนักการเมืองหรือพรรคการเมืองแจกใบปลิวให้ความรู้เรื่องการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ($\bar{X} = 0.92$ S.D. = 0.71) และหัวข้อ 7. ท่านช่วยนักการเมืองหรือพรรคการเมืองในการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ($\bar{X} = 0.71$ S.D. = 0.69)

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
อำเภอสามชุกในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
มาตรา 291 ด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง

(n = 398)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ระดับการมีส่วนร่วม			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
9.เมื่อท่านพบว่ารัฐบาลในฐานะริเริ่มแก้ไขรัฐธรรมนูญต้องชี้แจงเหตุผลให้ประชาชนได้เข้าใจร่วมกันในการแก้ไขเพิ่มเติม และถ้ารัฐบาลปฏิบัติโดยมิชอบด้านกฎหมาย ท่านจะร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญ	159 (39.9)	187 (47)	52 (13.1)	0.73	0.68	ปานกลาง
10.ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยการส่งข้อความ (SMS) ไปตามรายการโทรศัพท์	180 (45.2)	132 (33.2)	86 (21.6)	0.76	0.78	ปานกลาง
11.เมื่อท่านมีความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ท่านจะเขียนจดหมายหรือบทความส่งให้รัฐบาลหรือนายกรัฐมนตรีรับทราบ	207 (52)	147 (36.9)	44 (11.1)	0.59	0.68	น้อย
12.ท่านพูดคุยแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมืองในที่อื่น	140 (35.2)	204 (51.3)	54 (13.2)	0.78	0.66	ปานกลาง
13.เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ท่านจะแจ้งองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มทางการเมือง	186 (46.7)	176 (44.2)	36 (9.1)	0.62	0.65	น้อย

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(n = 398)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ระดับการมีส่วนร่วม			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
14. ท่านแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 กับกลุ่มการเมืองหรือผู้สนับสนุนกลุ่ม การเมืองในท้องถิ่น	161 (40.5)	177 (44.4)	60 (15.1)	0.75	0.70	ปานกลาง
รวม				0.70	0.69	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าถ้าพิจารณาโดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.70$ S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง ระดับปานกลาง ได้แก่ หัวข้อ 12. ท่านพูดคุยแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมืองของท้องถิ่น ($\bar{X} = 0.78$ S.D. = 0.66) รองลงมา คือ หัวข้อ 10. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยการส่งข้อความ (SMS) ไปตามรายการโทรทัศน์ ($\bar{X} = 0.76$ S.D. = 0.78) และหัวข้อ 14. ท่านแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 กับกลุ่มการเมืองหรือผู้สนับสนุนกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น ($\bar{X} = 0.75$ S.D. = 0.70)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง ระดับน้อย ได้แก่ หัวข้อ 13. เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ท่านจะแจ้งองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มทางการเมือง ($\bar{X} = 0.62$ S.D. = 0.65) รองลงมาคือ หัวข้อ 11. เมื่อท่านมีความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ท่านจะเขียนจดหมายหรือบทความส่งให้รัฐบาลหรือนายกรัฐมนตรีรับทราบ ($\bar{X} = 0.59$ S.D. = 0.68)

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
อำเภอสามชุกในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
มาตรา 291 ด้านการชุมนุมทางการเมือง

(n = 398)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ระดับการมีส่วนร่วม			$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	ประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย			
15.ท่านชักชวนผู้อื่นเข้ามีส่วนร่วมในการ เข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมือง	176 (42.2)	176 (42.2)	46 (11.6)	0.67	0.67	น้อย
16.ท่านเข้าร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้องหรือ คัดค้านการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของรัฐบาลที่ ท่านไม่เห็นด้วยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบของร่างรัฐธรรมนูญ	172 (43.2)	173 (43.5)	53 (13.3)	0.70	0.69	ปานกลาง
17.ท่านเข้าร่วมอภิปราย หรือแสดงความ คิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทาง การเมืองในที่อื่น	161 (40.5)	178 (44.7)	59 (14.8)	0.74	0.70	ปานกลาง
18.ท่านเข้าร่วมเดินขบวนกับกลุ่มผู้ชุมนุม คัดค้านกฎหมายที่ท่านคิดว่าไม่ยุติธรรม ใน การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	206 (51.8)	145 (36.4)	47 (11.8)	0.60	0.69	น้อย
รวม				0.67	0.68	น้อย

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าถ้าพิจารณาโดยรวมกลุ่มตัวอย่าง การมีส่วนร่วมทางการเมือง
ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการชุมนุมทางการเมือง อยู่ในระดับน้อย
($\bar{X} = 0.70$ S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการชุมนุม
ทางการเมือง ระดับปานกลาง ได้แก่ หัวข้อ 17. ท่านเข้าร่วมอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็น

ทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X} = 0.74$ $S.D. = 0.70$) รองลงมา คือ หัวข้อ 16. ท่านเข้าร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้องหรือคัดค้านการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของรัฐบาลที่ท่านไม่เห็นด้วยกรณีที่ปัญหาเกี่ยวกับความชอบของร่างรัฐธรรมนูญ ($\bar{X} = 0.70$ $S.D. = 0.69$)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในด้านการชุมนุมทางการเมือง ระดับน้อย ได้แก่ หัวข้อ 15. ท่านชักชวนผู้อื่นเข้ามีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมือง ($\bar{X} = 0.67$ $S.D. = 0.67$) รองลงมา คือ หัวข้อ 18. ท่านเข้าร่วมเดินขบวนกับกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านกฎหมายที่ท่านคิดว่าไม่ยุติธรรมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ($\bar{X} = 0.60$ $S.D. = 0.69$)

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุกในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 ด้านความสนใจทางการเมือง ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ด้านการปฎิหารือทางการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมือง

(n = 398)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
ความสนใจทางการเมือง	0.82	0.69	ปานกลาง
การรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง	0.71	0.71	ปานกลาง
การปฎิหารือทางการเมือง	0.70	0.69	ปานกลาง
การชุมนุมทางการเมือง	0.67	0.68	น้อย
รวม	0.74	0.69	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าถ้าพิจารณาโดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.74$ $S.D. = 0.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสนใจทางการเมือง ($\bar{X} = 0.82$ $S.D. = 0.69$) รองลงมา คือ ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ($\bar{X} = 0.71$ $S.D. = 0.71$) และด้านการปฎิหารือทางการเมือง ($\bar{X} = 0.70$ $S.D. = 0.69$) ด้านการชุมนุมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.67$ $S.D. = 0.68$)

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

ตารางที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จำแนกตามเพศ

(n = 398)					
เพศ	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ชาย	209	0.80	0.56	2.09	.04*
หญิง	189	0.68	0.56		

*อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนอำเภอสามชุก ที่มีเพศต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ประชาชนที่เป็นเพศชาย ($\bar{X} = 0.80$) มีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มากกว่าประชาชนที่เป็นเพศหญิง ($\bar{X} = 0.68$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีรายได้แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จำแนกตามรายได้

(n = 398)

รายได้	df	SS	MS	F	P
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	4	11.69	2.92	10.08	.00*
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	393	113. 97	0.29		
รวม	397	125.66			

*อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนอำเภอสามชุก ที่มีรายได้ต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = 398)

ระดับการศึกษา	df	SS	MS	F	P
ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม	4	12.26	3.06	10.62	.00*
ความแตกต่างภายในกลุ่ม	393	113. 40	0.29		
รวม	397	125.66			

*อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนอำเภอสามชุก ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน

ตารางที่ 13 แสดงการเปรียบเทียบการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จำแนกตามระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

(n = 398)

ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	P
สื่อมวลชน	216	0.76	0.53	0.83	0.41
สื่อบุคคล	182	0.71	0.60		

จากตารางที่ 13 ผลการทดสอบสมมติฐาน ไม่พบว่า ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 มีบทบัญญัติให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น แต่กระบวนการดังกล่าวยังขาดหลักเกณฑ์ที่มีความชัดเจน จึงควรบัญญัติกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และกระบวนการที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณนี้ ผู้วิจัยได้นำคำตอบจากแบบสอบถามเรื่องปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 และข้อเสนอแนะต่างๆ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มาทำการวิเคราะห์ ปรากฏผลตามตารางที่ 14 ดังนี้

ตารางที่ 14 ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

ปัญหาอุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
1.การเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 เป็นเรื่องน่าเบื่อ ประชาชนไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม	45	7.20
2.ประชาชนขาดความสนใจเรื่องการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	95	15.20
3.ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	144	23.04
4.ประชาชนขาดโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	65	10.40
5.ประชาชนมองการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 เป็นเรื่องของนักการเมืองมากกว่า	35	5.60
6.การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 กับพรรคการเมืองทำได้ยาก	26	4.16
7.ประชาชนมีทัศนคติ ความรู้สึที่ไม่ดีต่อการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	125	20

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ปัญหาอุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
8.ประชาชนคิดว่าการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง	90	14.40
รวม	625	100

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากตารางที่ 14 ปัญหาอุปสรรค ที่ทำให้ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่พบมากที่สุด คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 คิดเป็นร้อยละ 23.04 รองลงมา คือ ประชาชนมีทัศนคติ ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 คิดเป็นร้อยละ 20 และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 กับพรรคการเมืองทำได้ยาก คิดเป็นร้อยละ 4.16

ตารางที่ 15 ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1.มีการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 อย่างต่อเนื่อง	53	9.03
2.การเข้าร่วมชุมนุมแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมท้องถิ่น	113	19.25

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
3.การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมืองทุกด้าน โดยเฉพาะการใช้สิทธิ เสรีภาพ ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 อย่างจริงจัง	56	9.54
4.ควรถ้าหนดเรื่องทางการเมืองในการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในหลักสูตร การศึกษาในทุกระดับ	36	6.13
5.การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	201	34.24
6.การรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึก ในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมทาง การเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น	128	21.81
รวม	587	100

จากตารางที่ 15 ข้อเสนอแนะ พบว่า ข้อเสนอแนะที่กลุ่มตัวอย่างเสนอมากที่สุด คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 คิดเป็นร้อยละ 34.24 รองลงมา คือ การรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 21.81 และ ควรถ้าหนดเรื่องทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับ คิดเป็นร้อยละ 6.13

ข้อวิจารณ์

จากการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 พบว่า ประชาชนของอำเภอสามชุกมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.74$) ทั้งในด้านความสนใจทางการเมือง ($\bar{X} = 0.82$) การรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ($\bar{X} = 0.71$) การปรึกษาหารือทางการเมือง ($\bar{X} = 0.70$) และระดับน้อยในการชุมนุมทางการเมือง ($\bar{X} = 0.67$)

ในส่วนของการทดสอบสมมติฐานซึ่งมีทั้ง 4 สมมติฐานที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 291 ของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3 สมมติฐาน และไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ 1 สมมติฐาน ซึ่งมีข้อวิจารณ์ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน พบว่าประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีเพศแตกต่างกันนั้น มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างตามเพศ โดยที่เพศชายมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง ผลการวิจัยของ ปรีชญา จำเจริญ (2552) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พบว่า เพศต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งแตกต่างกันโดยพบว่า เพศหญิงมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศชาย และผลการวิจัยของ อัครัช พสินนกแสง (2554) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารชุมชน กรณีศึกษา : แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กันกับระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน โดยเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชนมากกว่าเพศหญิง

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีรายได้แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามรายได้ โดยที่ประชาชนที่มีรายได้สูงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะสูงขึ้นด้วย ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดตามระดับรายได้ ผลการวิจัยของ จิตติมา อุดมศรี (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าคนที่มียาได้น้อย ผลการวิจัยของ อัครัช พศินนกะแสง (2554) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารชุมชน กรณีศึกษา: แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านรายได้มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้น้อยมีส่วนร่วมแตกต่างกับประชาชนกับรายได้สูงคนที่มียาได้น้อยจะมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชนมากกว่าคนที่มียาได้น้อย ผลการวิจัยของ ปรีชญา จำเจริญ (2552) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พบว่า รายได้ของประชาชนแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน และผลการวิจัยของ Dahl (1961) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ประชาชนผู้ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิอุบล ใจอ่อนน้อม (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัย การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมนั้น กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันตามระดับการศึกษา ผลการวิจัยของ ปรีชญา จำเจริญ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับการศึกษาของประชาชนแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ผลงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณี

การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษา โดยที่การศึกษาเพิ่มขึ้นระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นด้วย ผลงานวิจัยของ จิตติมา อุดมศรี (2554) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าคนที่มีระดับการศึกษาดำ และผลงานวิจัยของ อัครัช พสินนิกแสง (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารชุมชน กรณีศึกษา: แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานครพบว่า ปัจจัยด้านการศึกษามีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการบริหารชุมชน การศึกษาที่ไม่เท่ากันทำให้ความรู้ความเข้าใจการเห็นความสำคัญและความตระหนักในการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความแตกต่างกัน โดยที่ประชาชนที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จะมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาอื่น

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชญา จำเจริญ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พบว่า การติดตามข่าวสารทางการเมืองของประชาชนแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ผลการวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเข้าใจทางการเมือง การเป็นสมาชิก กรรมการ ที่ปรึกษา กลุ่ม กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง การศึกษา(ระดับอนุปริญญาขึ้นไป) ความรู้เกี่ยวกับวุฒิสภา และอายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ เข้าใจ มีความรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง จะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย และผลงานวิจัยของ จิตติมา อุดมศรี (2554) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวสารมากกว่าจะมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าคนที่มีการรับรู้ข่าวสารน้อยกว่า

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอกในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชาชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 398 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปทำการประมวลผลโดยใช้โปรแกรม SPSS for WINDOWS ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

1. เพศ ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 52.5 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 47.5
2. รายได้ ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.2 รองลงมา คือ มีรายได้ 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.9 และมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.8

3. ระดับการศึกษา ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 37.2 รองลงมาคือ ระดับ ปวช.-ปวส. คิดเป็นร้อยละ 31.2 และระดับต่ำกว่าประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25.6

ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีที่ศึกษาวิจัยมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.87$) เป็นกลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในภาพรวมระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.74$) เป็นกลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในประเด็นต่าง ๆ ของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นดังนี้

1. ความสนใจทางการเมือง ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.82$) เป็นกลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง

2. การรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.71$) เป็นกลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง

3. การปรึกษาหารือทางการเมือง ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.70$) เป็นกลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง

4. การชุมนุมทางการเมือง ประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.67$) เป็นกลุ่มจัดเป็นผู้สนใจและมีส่วนร่วม

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการทดสอบสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ 4 ประการ ปรากฏผล ดังนี้

1. เพศ พบว่าประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ไว้ตั้ง โดยที่ประชาชนที่เป็นเพศชาย มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มากกว่า ประชาชนเพศหญิง

2. รายได้ พบว่าประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีรายได้แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ไว้ตั้ง

3. ระดับการศึกษา พบว่าประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ไว้ตั้ง โดยที่ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำ

4. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง พบว่าประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการทดสอบสมมติฐานข้างต้น สามารถสรุปผลได้ดังแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงผลสรุปของการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ	ค่านัยสำคัญ ทางสถิติ	ผลการทดสอบ	
		ยอมรับ	ปฏิเสธ
1. เพศ	.04	✓	
2. รายได้	.00	✓	
3. ระดับการศึกษา	.00	✓	
4. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291	.41		✓

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มีทัศนคติ ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ขาดความสนใจเรื่องการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 คิดว่าการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ขาดโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 การเมืองเป็นเรื่องน่าเบื่อ ประชาชนไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม มองการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 เป็นเรื่องของนักการเมืองมากกว่า และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 กับพรรคการเมืองทำได้ยาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามแนวคิดมาตรา 291 ผู้วิจัยขอเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

ในเรื่องการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ทำให้ประชาชนมีการรับรู้ข่าวสารไม่แตกต่างกัน โดยพบว่าประชาชนมีการรับรู้ข่าวสารระดับปานกลาง ประชาชนจึงมีส่วนร่วมทางการเมืองปานกลาง ซึ่งจากประเด็นนี้ประชาชนควรให้ความสำคัญกับเรื่องทางการเมืองให้มากขึ้น โดยจากการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, นิตยสาร/หนังสือรายสัปดาห์, สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และ Internet และจากสื่อบุคคล ได้แก่ ญาติพี่น้อง, มิตรสหาย, คนที่รู้จักที่มีความรู้ความสนใจ, สมาชิก สสร., การอภิปรายในสภา

จากการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผู้มีการศึกษาระดับสูงจะมีการรับรู้ข่าวสารสูงกว่าระดับการศึกษาอื่น ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ดังนั้นย่อมแสวงหาสิ่งที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ของตนเอง เมื่อได้สิ่งที่ต้องการ คือการรับรู้จากสื่อมวลชนในเรื่องที่สนใจ คือข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การสนทนากับบุคคลต่างๆ หรือการรับรู้ข่าวสารจากสื่อบุคคล ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของสื่อมวลชนในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ข่าวทั่วไป การอภิปราย บทความ บทการสนทนา หรือรายการตอบคำถาม ประชาชนจึงเกิดการรับรู้ข่าวสารนั้นๆ สำหรับผู้ตื่นตัวและสนใจทางการเมืองมาก จะใช้ช่องทางมากกว่าผู้ตื่นตัวหรือสนใจทางการเมืองน้อยกว่า ดังนั้นจะเห็นได้จากประชาชนผู้มีความรู้และเป็นผู้มีความตื่นตัวทางการเมือง มีความต้องการข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ประชาชนจึงสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มตัว สอดคล้องกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 อันจะส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาที่จะก่อให้เกิดระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

ด้านความสนใจทางการเมือง

การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากหรือน้อยย่อมแสดงว่าได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง จากการศึกษาวิจัยด้านความสนใจทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมี ระดับปานกลาง และน้อย ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้นควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดความสนใจทางการเมืองมากยิ่งขึ้น แนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความสนใจทางการเมือง ก็คือ

ประการแรก คือ ควรจัดกิจกรรมหรือจัดเสวนาให้เพื่อส่งเสริมหรือเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมือง หรือจัดเวทีการวิเคราะห์ประเด็นทางการเมือง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองที่ถูกต้อง ตามความเป็นจริง และอยู่บนพื้นฐานความเป็นกลาง โดยไม่เป็นการชักจูงหรือชี้นำให้เกิดความคิดเห็นที่คล้อยตามหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ประการที่สอง คือ องค์กรภาครัฐควรมีการกระตุ้น ส่งเสริม และปลูกจิตสำนึกให้ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ มีความสนใจทางการเมือง มีความรับผิดชอบที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางการเมือง และเป็นตัวอย่างที่ดีในการเข้าร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป

ประการที่สาม คือ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบบางประการ เพื่อเอื้ออำนวยให้ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/ประชาชน สามารถแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้อย่างเสรี โดยไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อระเบียบ วินัยของข้าราชการ/พนักงานของรัฐ และประชาชน โดยทั้งนี้ การกระทำความผิดจะต้องอยู่ภายใต้กรอบกติกาของสังคมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตำแหน่งงานประจำ รวมถึงการกระทำความผิดจะต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ที่ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มีบทบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยให้การรับรองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกคน

ด้านการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง

ควรมีการส่งเสริมการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ในด้านที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำความเข้าใจของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะจากการวิจัยพบว่าในปัจจุบันประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองนั้นอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนต่างก็มีความรู้ความเข้าใจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่แตกต่างกันมากนัก และประชาชนที่เข้าร่วม

กิจกรรมทางการเมืองมากจะเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาที่มีความรู้มากและมีการตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่มีความรู้น้อย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าในปัจจุบันนี้ การรณรงค์กิจกรรมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการขยายความสนับสนุนจากประชาชนให้มีความกว้างขวางและทั่วถึง การร่วมรณรงค์กิจกรรมทางการเมืองจะเป็นการแสดงออกซึ่งการมีภารกิจร่วมกันของผู้ที่สนใจทางการเมือง และการร่วมรณรงค์กิจกรรมทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีความมั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อการเมือง พรรคการเมือง และที่สำคัญประชาชนต้องการให้เห็นว่าตนเองมีความสำคัญในมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการต่อสู้ทางการเมืองนั้นๆ ด้วย

ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมการรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง มีการแสดงออกความคิดเห็นของตนเอง และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทุกๆ กิจกรรมอย่างเสมอภาค ยุติธรรม เท่าเทียมกัน เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยทัศนคติและความรู้สึกที่ดียิ่งขึ้น

ด้านการปรึกษาหารือทางการเมือง

ในเรื่องการปรึกษาหารือทางการเมืองนั้น ประชาชนจะมีการแสดงออกในด้านนี้น้อยมาก เพราะโดยทั่วไปแล้วธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตนคิดว่าตนไม่ได้ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมือง ก็จะไม่ให้ความสนใจการเมืองแม้กระทั่งการพูดคุยปรึกษาหารือทางการเมือง แต่ประชาชนที่มีความรู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญ และมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างไร ก็จะให้ความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการวิจัยพบว่า ด้านการปรึกษาหารือทางการเมืองของประชาชนมีส่วนร่วมปานกลางและน้อย ดังนั้นระดับความสนใจและมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปรึกษาหารือทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการการริเริ่มพูดคุยปรึกษาหารือทางการเมือง จึงแตกต่างกันไป ซึ่งประชาชนบางคนไม่สนใจ บางคนมีความสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และผู้ที่เป็นผู้นำในการแสดงความคิดเห็นในการปรึกษาหารือทางการเมือง ก็จะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงมากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น

การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือทางการเมือง ที่ปรากฏและกระจายอยู่ทั่วไปในปัจจุบันนี้ คือ เวทีสาธารณะ การพบปะแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งจะมีคณะทำงานทางการเมืองไปแลกเปลี่ยนข้อมูล การประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนั้นด้านการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือทางการเมือง จึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีการแสดงออก การแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือทางการเมืองต่างๆ มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิ มีเสียงตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ด้านการชุมนุมทางการเมือง

ในด้านการชุมนุมทางการเมือง นับเป็นการแสดงออกของประชาชนที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกที่แสดงถึงความเห็นคิดเห็นที่พ้องต้องกันและความผูกพันในเรื่องทางการเมืองนั้นๆ ที่จะเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุนทั้งทางกายและจิตใจของประชาชน นับเป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ตรงกัน จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมด้านการชุมนุมทางการเมืองมีส่วนร่วมระดับปานกลางและน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความผูกพันทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 291 ปานกลางและน้อย เพราะมีความคิดเห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมเกี่ยวพันทางการเมืองในเรื่องนี้น้อย ทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จึงส่งผลให้มีการร่วมแสดงออกในการชุมนุมทางการเมืองน้อย

ด้านการชุมนุมทางการเมืองนี้ จึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองบ่อยๆ เพื่อให้ประชาชนมีความผูกพัน และเพื่อปลูกจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทุกๆ กระบวนการทางการเมืองที่มีความเชื่อมโยงกับประชาชนและเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนทุกคนในชาติ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 291 ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง เพราะการดำเนินการในทางปฏิบัติการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ควรพึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

2.1 ภาครัฐบาล ควรกำหนดส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เป็นรูปธรรม และเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ตั้งแต่ระดับอุดมศึกษา ออกมาเป็นนโยบาย เพื่อบังคับใช้ และเพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีให้รู้จักพัฒนาประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

2.2 ภาคราชการ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในทุกโครงการทุกกิจกรรมอย่างเสมอภาคและเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนรับทราบอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้ประชาชนได้ทำการตรวจสอบความโปร่งใสและความคุ้มค่าในการทำงานอย่างเป็นธรรม และเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วม และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีต่อภาคราชการ

2.3 ภาคเอกชน ควรส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการทำงานภายในองค์กรและสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

2.4 ภาคสื่อมวลชน ควรนำเสนอข่าวในเชิงสร้างสรรค์ดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนำเสนอข่าวเชิงเบาะแส ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและเอกชนอย่างถูกต้องและเป็นกลาง

2.5 ภาคนักการเมือง ควรจริงจังกับประชาชน ที่จะให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ด้วยจิตสำนึกที่ประชาชน คือ เจ้าของอำนาจอธิปไตย

2.6 ภาคประชาชน เป็นภาคที่มีความสำคัญที่สุดหากทุกภาคส่วนที่กล่าวมาข้างต้นไม่จริงจังต่อกระบวนการมีส่วนร่วมแล้ว ประชาชนจะต้องพึ่งตนเอง ต้องตื่นตัว กระตือรือร้นตลอดเวลา และต้องมีจิตสำนึก รวมทั้งติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่องเพราะประชาชนคือเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง

โดยสรุปจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 291 ทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกแก่ประชาชน และสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพราะประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วมให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทาง ที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ก็คือ การให้ข้อมูลต่อสังคม ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น โดยแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีอยู่ในทุก ๆ กิจกรรมทางการเมืองของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพความเสมอภาค และความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีกลุ่มเป้าหมายซึ่งก็คือ ประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

และในที่สุดแล้วจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 สามารถนำมาแก้ปัญหาอุปสรรคข้อขัดแย้งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมได้ไม่มากนักน้อยนั้น เพราะในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ต้องไม่ขัดต่อหลักการ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังคงมีปัญหาในเชิงหลักการว่าด้วยความเป็นรัฐธรรมนูญที่แท้จริง ซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญขาดความชอบธรรมในการเป็นรัฐธรรมนูญอันส่งผลให้ไม่ได้รับการยอมรับนับถือ ปฏิบัติตาม หวงแหน ประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับการดำรงอยู่และความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญในสังคมด้วย หากกล่าวให้ถึงที่สุดก็คือ แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะสถาปนากลไกที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตาม แต่หากยังขาดความชอบธรรมอยู่ ท้ายที่สุดจะถูกผู้คนในสังคมปฏิเสธการบังคับใช้และการยอมรับอยู่ดี ซึ่งผู้วิจัยเห็นควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามหลักการ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของสังคมในองค์กรรวม สังคมจะมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีความเป็นนิติธรรมมากขึ้น และมีความสงบสุขมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยตรงเพื่อศึกษาทางด้านกฎหมาย หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 อย่างละเอียดถี่ถ้วน
2. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาตัวแปรอิสระมากกว่านี้ เพราะจะทำให้ทราบว่า มีตัวแปรใดอีกบ้าง ที่มีผลต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291
3. ควรมีการศึกษาวิจัยว่ามีตัวแปรอิสระตัวใดบ้าง ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะหากทราบว่าตัวแปรใดมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมจะให้ความสำคัญกับตัวแปรเหล่านั้นมากขึ้น เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองดียิ่งขึ้น
4. ควรมีการวิจัยในเรื่องของรูปแบบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรรณิกา รัตน์ะ. 2552. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย:

กรณีศึกษาบทบาททางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ขจรชัย ชัยพัฒนานันท์. 2553. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ:

ศึกษากรณีตามมาตรา 291 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทนา สุทธิจารี. 2544. การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี เจ พรินต์ติ้ง.

จิราพร บุญพร. 2539. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย: ศึกษากรณีครู

ประถมศึกษา อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิตติมา อุดมศรี. 2554. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา

องค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัด

สมุทรปราการ. สารนิพนธ์หลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์,

มหาวิทยาลัยสยาม.

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. 2539. การเมืองไทย: การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: วัชรินทร์

การพิมพ์.

คารินทร์ แก้วมูล. 2548). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัด

เชียงราย. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เดือน บุญนาค และไพโรจน์ ชัยนาม. 2477. คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญ(รวมทั้งกฎหมายเลือกตั้งด้วย) ภาค 1 หลักทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: นิติสาส์น.

ดิน ปรัชญพทุทธิ. 2546. การบริหารการพัฒนา: ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถวิลวดี บุรีกุล. 2543. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณีการเลือกตั้งวุฒิสภา พ.ศ. 2543. สถาบันพระปกเกล้า.

ธัชชา ร่มรื่นสุขารมย์. 2527. “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเทศไทย”. วารสารนิติศาสตร์ 14, 3 (กันยายน): 106.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. 2555. “กรอบของการร่างรัฐธรรมนูญ.” INN News (online). www.innnews.co.th. 12 มีนาคม 2555.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. 2550. กฎหมายมหาชน เล่ม 1 : วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. 2551. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 266-269.

ประทีป ว่องวิระยุทธ. 2541. การเมืองในกระบวนการแก้ไขมาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อ พ.ศ. 2539 . วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชญา ขำเจริญ. 2552. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2551. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พงศ์เพ็ญ ศศกุนตาทัย. 2520. **หลักรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 29-31.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ สายทิพย์ สุกดีพันธ์. 2526. **ข่าวสารทางการเมืองของคนไทย**.
กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.

พฤทธิสถาน ชุมพล. 2535. **ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พินิจ รัตนะ. 2547. **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลทั่วไป**.
สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พลจิตร รักเอียด. 2542. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีผู้มีสิทธิ
เลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช**.
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พูนศักดิ์ ไวยำราช. 2538. **รูปแบบและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. **แนวนโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนยุทธศาสตร์พัฒนา
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์.

ไพโรจน์ ชัยนาม. 2515. **สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศกับระบอบการ
ปกครองของไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
203-209.

โกสิน พลกุล. 2529. **ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องในรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษา
นโยบายสาธารณะ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 11.

มานิตย์ จุมปา และ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. 2555. “มาตรา 291 กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ.”

มติชน (Online). www.matichon.co.th. 19 มีนาคม 2555.

มณีวรรณ รัชมีเพ็อง. 2540. **ความต้องการและความพึงพอใจของนิสิตนักศึกษาในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับลงประชามติ).

วิทยา บุญยะเวชชีวิน. 2542. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นศึกษา: กรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิษณุ เครืองาม. 2530. **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.

ศรุตดิน บิลังโหลด. 2545 . **การมีส่วนร่วมของของประชาชนต่อการบริหารการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในจังหวัดสตูล**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สถิต นิยมญาติ. 2524. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

สถิต นิยมญาติ. 2534. **สังคมวิทยาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สามารถ ก้อนจันทร์. 2541 . **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมควร กวียะ. 2539. การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

สมยศ เชื้อไทย. 2549. หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สมบูรณ์ กนกหงส์. 2544. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมบัติ ชำรงค์ธัญวงศ์. 2542. ทศนคติทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์.

สมบัติ ชำรงค์ธัญวงศ์. 2542. การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 8). สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สิทธิพันธ์ พุทธหิน. 2543. แนวการศึกษารัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร เขยประดับ. 2540. การสื่อสารกับการเมือง: เน้นสังคมประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หยุด แสงอุทัย. 2538. หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

อักรัช พคินนกแสง. 2554. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารชุมชน กรณีศึกษา: แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

Almond, G.A. and B.G. Poewll, JR. 1966. **Comparative Politic : A Developmental Approach.** Boston: Little Brown and Co.

Dahl, R.A. 1961. **Who Govern Democracy and Power in An American City.** New Haven: Yale University Press.

Huntington, S.P. and J.M. Nelson, 1976. **No Easy Choice : Political Participation in Developing Country.** London: Havard University.

Joseph - Barthélemy et Paul Duez. 1993. **Trait de Droit constitutionnel de 1993.** p 236-239

McClosky, H. 1968. "Political Participation" in **The International Encyclopedia of the Social Science. Vol. 12 .** New York: McMillan and Free.

Milbrath, L. W. 1965. **Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics.** Chicago: RandMcNally

Millbrath, L. 1996. **Political Participation :How and Why Do People Get Involved In Politics.** State University of New York Press.

Milbrath and M.L.Goel. 1977. **Political Participation : Howand Why People Get Involved in Politics.** University Press of American. Pp. 86-122.

Nie, N. and S.Verba, 1975. "Political Participation" . in **Handbook of Political Science, edited by Fred Greenstein and Nelson Polsby,** New York: Addison-Wesley

Rush, M. 1971. **Politics and Society : An Introduction to Political Sociology.** New York : Harper & Row.

Schramm. 1971. **The process and effects of mass communication.** Urbaha: University Illinois Press

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 : ตามแนวคิดมาตรา 291

คำชี้แจง

1. กรุณาขีดเครื่องหมาย ลงในช่องที่กำหนดไว้
2. กรุณาส่งแบบสอบถามคืนให้กับบุคคลที่มอบแบบสอบถามให้ท่าน
3. กรุณาตอบตามความจริง และข้อมูลดังกล่าวถือเป็นความลับ

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

นางอัจฉรา จันทวิเศษ

นิติปรัชญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เลขที่แบบสอบถาม □□□ 1-3

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

สำหรับเจ้าหน้าที่

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

1. เพศ

□ 4

□ ชาย

□ หญิง

2. รายได้

□ 5

□ ต่ำกว่า 5,000 บาท

□ 5,001 - 10,000 บาท

□ 10,001 - 20,000 บาท

□ 20,001 - 30,000 บาท

□ สูงกว่า 30,000 บาท

3. ระดับการศึกษา

□ 6

□ ต่ำกว่าประถมศึกษา

□ ระดับ ปวช. - ปวส.

□ ปริญญาตรี

□ ปริญญาโท

□ สูงกว่าปริญญาโท

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
ของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา
291

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับตัวท่าน
มากที่สุด

ลำดับ ที่	ข้อความ	เป็น ประจำ	เป็น บางครั้ง	ไม่เคย เลย	สำหรับ เจ้าหน้าที่
1	<u>สื่อมวลชน</u> วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, นิตยสาร/หนังสือรายสัปดาห์, สื่อ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และ Internet ท่านอ่านข่าวสารการเมืองการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในหนังสือ พิมพ์ต่างๆ				☐ 7
2	ท่านอ่านบทความ บทวิเคราะห์ทาง การเมืองและ ข่าวการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากนิตยสารรายสัปดาห์หรือรายปักษ์				☐ 8
3	ท่านรับฟังการถ่ายทอดข่าวสารการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ				☐ 9
4	ท่านรับชมและรับฟังการถ่ายทอดข่าว การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์				☐ 10
5	ท่านรับฟังการวิเคราะห์ วิจารณ์ประเด็น ทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ				☐ 11

ส่วนที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อความ	เป็น ประจำ	เป็น บางครั้ง	ไม่เคย เลย	สำหรับ เจ้าหน้าที่
6	ท่านรับชมและรับฟังการวิเคราะห์ วิจารณ์ประเด็นทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์				☐ 12
7	ท่านรับฟังการแถลงกระบวนการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของ รัฐสภาจากวิทยุ				☐ 13
8	ท่านรับชมการแถลงกระบวนการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของ รัฐสภาจากโทรทัศน์				☐ 14
9	ท่านรับฟังการถ่ายทอดรายการนายกฯ คุยกับประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากสถานี วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย				☐ 15
10	ท่านรับชมและรับฟังการถ่ายทอด รายการนายกฯ คุยกับประชาชนในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์				☐ 16
11	ท่านรับฟังการถ่ายทอดการวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากวิทยุ				☐ 17
12	ท่านรับชมการถ่ายทอดการวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากโทรทัศน์				☐ 18

ส่วนที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อความ	เป็น ประจำ	เป็น บางครั้ง	ไม่เคย เลย	สำหรับ เจ้าหน้าที่
13	ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากทาง Internet เช่น YouTube				☐ 19
14	สื่อบุคคล ญาติพี่น้อง, มิตรสหาย, คนรู้จักที่มี ความรู้ความสนใจสมาชิก สสร., การอภิปรายในสภา ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากญาติพี่น้อง				☐ 20
15	ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากมิตรสหาย				☐ 21
16	ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากคนรู้จักที่มีความรู้ความสนใจ				☐ 22
17	ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากสมาชิก สสร. (สมาชิกสภาร่าง รัฐธรรมนูญ)				☐ 23
18	ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จากการอภิปรายในสภา				☐ 24

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 291

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ โดยทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับตัวท่าน
มากที่สุด

ลำดับ ที่	ข้อความ	เป็น ประจำ	เป็น บางครั้ง	ไม่เคย เลย	สำหรับ เจ้าหน้าที่
1	ความสนใจทางการเมือง ท่านมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 25
2	ท่านไปใช้สิทธิการมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐในการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 26
3	ท่านชักชวนผู้อื่นให้ไปมีส่วนร่วมใน การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ตามสิทธิเสรีภาพของประชาชน				☐ 27
4	ท่านติดตามผลการดำเนินกระบวนการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของรัฐบาลและ องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง				☐ 28
5	ท่านได้เข้าร่วมเข้าชื่อเสนอขอแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 29
6	ท่านติดตามรับฟังคำปราชัยของรัฐบาลใน การริเริ่มแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 30
7	การรณรงค์กิจกรรมทางการเมือง ท่านช่วยนักการเมือง หรือพรรคการเมือง ในการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ ประชาชนในการ แก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 31

ส่วนที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อความ	เป็น ประจำ	เป็น บางครั้ง	ไม่เคย เลย	สำหรับ เจ้าหน้าที่
8	ท่านช่วยนักการเมืองหรือพรรคการเมือง แจกใบปลิวให้ความรู้เรื่องการใช้สิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 32
9	<u>การปรึกษาหารือทางการเมือง</u> เมื่อท่านพบว่ารัฐบาลในฐานะริเริ่ม แก้ไข รัฐธรรมนูญต้องชี้แจงเหตุผลให้ประชาชน ได้เข้าใจร่วมกันในการแก้ไขเพิ่มเติม และ ถ้ารัฐบาลปฏิบัติโดยมิชอบ ด้วยกฎหมาย ท่านจะร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญ				☐ 33
10	ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ โดยการส่งข้อความ (SMS) ไปตามรายการโทรทัศน์				☐ 34
11	เมื่อท่านมีความคิดเห็นทางการเมืองใน การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ท่านจะเขียนจดหมายหรือบทความ ส่งให้ รัฐบาลหรือนายกรัฐมนตรีรับทราบ				☐ 35
12	ท่านพูดคุยแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมือง ของท้องถิ่น				☐ 36
13	เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งทาง การเมืองในสังคมกับการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ท่านจะแจ้ง องค์กรที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มทางการเมือง				☐ 37

ส่วนที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ข้อความ	เป็น ประจำ	เป็น บางครั้ง	ไม่เคย เลย	สำหรับ เจ้าหน้าที่
14	ท่านแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 กับกลุ่มการเมืองหรือผู้สนับสนุนกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น				☐ 38
15	<u>การชุมนุมทางการเมือง</u> ท่านชักชวนผู้อื่นเข้ามีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 39
16	ท่านเข้าร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้องหรือคัดค้านการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ของรัฐบาลที่ท่านไม่เห็นด้วยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบของร่างรัฐธรรมนูญ				☐ 40
17	ท่านเข้าร่วมอภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ในการชุมนุมทางการเมืองในท้องถิ่น				☐ 41
18	ท่านเข้าร่วมเดินขบวนกับกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านกฎหมายที่ท่านคิดว่าไม่ยุติธรรมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291				☐ 42

ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

1. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาและอุปสรรค ที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291 (ควรระบุปัญหาหรืออุปสรรค ตั้งแต่ 1 คำตอบขึ้นไป)

- 1).....
.....
- 2).....
.....
- 3).....
.....
- 4).....
.....

2. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 291

- 1).....
.....
- 2).....
.....
- 3).....
.....
- 4).....
.....

ผลการทดสอบแบบสอบถาม
การหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีของ Cronbach

ตารางผนวกที่ 1 แสดงผลการหาค่าเฉลี่ยรายข้อ

ข้อคำถามที่	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	จำนวนตัวอย่าง
1.การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง			
1	1.30	0.70	30
2	0.67	0.66	30
3	0.70	0.54	30
4	1.30	0.60	30
5	0.73	0.58	30
6	1.30	0.60	30
7	0.67	0.61	30
8	1.33	0.61	30
9	0.70	0.53	30
10	1.33	0.76	30
11	0.50	0.51	30
12	1.17	0.75	30
13	0.70	0.60	30
14	0.93	0.58	30
15	0.90	0.55	30
16	0.83	0.59	30
17	0.40	0.62	30
18	0.93	0.64	30
รวม 18 ข้อ	0.91	0.31	30

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อคำถามที่	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	จำนวนตัวอย่าง
2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง			
1	1.07	0.52	30
2	1.00	0.59	30
3	0.83	0.65	30
4	0.70	0.70	30
5	0.30	0.60	30
6	0.70	0.65	30
7	1.03	0.49	30
8	0.53	0.63	30
9	0.53	0.63	30
10	0.43	0.57	30
11	0.07	0.25	30
12	0.63	0.49	30
13	0.13	0.35	30
14	0.10	0.31	30
15	0.37	0.49	30
16	0.83	0.59	30
17	0.57	0.50	30
18	0.03	0.18	30
รวม 18 ข้อ	0.53	0.33	30

ตารางผนวกที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์รายข้อ (Item-Total Statistics)

ข้อคำถามที่	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
<u>1.การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง</u>				
1	24.6667	124.6437	.6994	.9362
2	25.3000	131.8034	.2545	.9408
3	25.2667	130.5471	.4310	.9387
4	24.6667	127.2644	.6309	.9370
5	25.2333	130.2540	.4137	.9390
6	24.6667	127.1264	.6415	.9369
7	25.3000	130.7690	.3580	.9395
8	24.6333	124.7230	.8129	.9352
9	25.2667	129.4437	.5235	.9380
10	24.6333	121.6885	.8274	.9346
11	25.4667	128.9471	.5971	.9374
12	24.8000	122.4414	.7930	.9350
13	25.2667	124.9609	.8095	.9353
14	25.0333	128.9299	.5158	.9380
15	25.0667	125.9954	.7976	.9356
16	25.1333	127.3609	.6279	.9370
17	25.5667	131.9782	.2618	.9405
18	25.0333	125.6885	.6975	.9362
<u>2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง</u>				
1	24.9000	128.5759	.6142	.9372
2	24.9667	126.1023	.7321	.9360
3	25.1333	124.8782	.7464	.9357
4	25.2667	132.2023	.2110	.9415
5	25.6667	132.8506	.2108	.9408
6	25.2667	126.0644	.6574	.9366

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อคำถามที่	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
7	24.9333	129.8575	.5375	.9379
8	25.4333	127.0126	.6134	.9371
9	25.4333	125.5644	.7197	.9360
10	25.5333	132.0506	.2855	.9401
11	25.9000	135.1966	.1426	.9402
12	25.3333	130.9195	.4407	.9386
13	25.8333	135.8678	.0143	.9410
14	25.8667	132.0506	.5645	.9383
15	25.6000	130.5241	.4766	.9384
16	25.4333	129.9782	.5071	.9381
17	25.4000	130.5931	.4562	.9385
18	25.9333	134.4092	.3921	.9394

ความเชื่อมั่น (Reliability Coefficients) ของข้อคำถาม

1. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

จำนวนตัวอย่าง = 30 ราย

จำนวนข้อคำถาม = 18 ข้อ

Alpha = .9197

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

จำนวนตัวอย่าง = 30 ราย

จำนวนข้อคำถาม = 18 ข้อ

Alpha = .8559

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-สกุล

นางอัจฉรา จันทวิเศษ

วัน เดือน ปี ที่เกิด

วันที่ 7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2511

สถานที่เกิด

จังหวัดสุพรรณบุรี

ประวัติการศึกษา

รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.)

การปกครองท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน

บุคลากร

สังกัด/ฝ่าย สำนักงานปลัด

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

องค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว

อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี